

REPREZENTAREA VIOLENȚEI REALE ÎN AUDIOVIZUALUL ROMÂNESC

Alexandra Povară

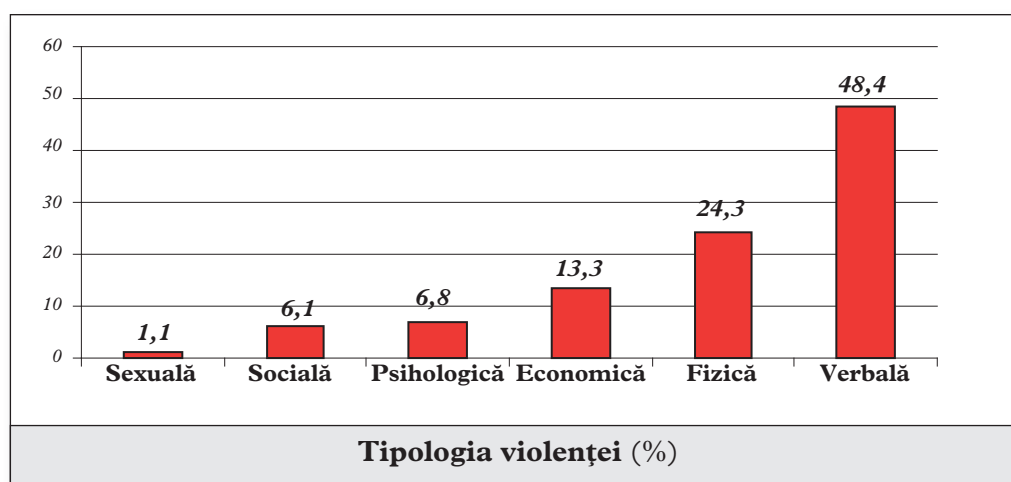
1.

ANALIZA VIOLENȚEI REALE PE CANALE

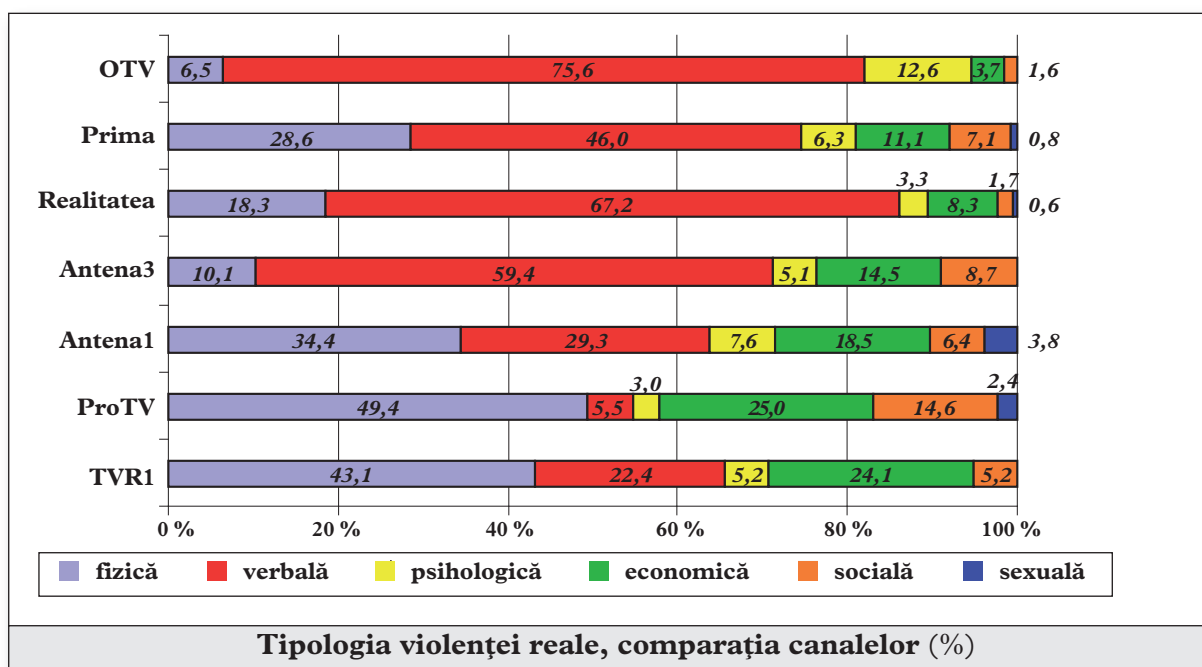
Înainte de a analiza fiecare emisiune a fiecărui canal, prezentăm câteva rezultate globale referitoare la violența reală, cumulate pe toate canalele care au intrat în monitorizare. Diferența față de datele prezentate în capitolul de rezultate sintetice constă în aceea că datele de față se referă exclusiv la emisiunile de “realitate” (îndeosebi cele informative), ele necumulând emisiunile de tip ficțional. Reamintim că prin emisiuni de tip real se înțeleg buletinele de știri, emisiunile de divertisment, reality-show-urile, emisiunile de dezbateri și talk-show-urile.

1.1. Tipologia violenței reale

Violența de tip real presupune, în primul rând, violență verbală: aproape jumătate din actele de violență înregistrate în aceste emisiuni au fost reprezentate de forme ale violenței verbale. Este de remarcă că violența fizică a însumat doar jumătate din violența verbală, fiind de aproape 25%. Pe locul al treilea în topul formelor de violență cele mai telegenice se plasează violența economică, cu 13% din actele violente. Emisiunile de tip real au prezentat doar „accidental” acte de violență sexuală (1,1%).

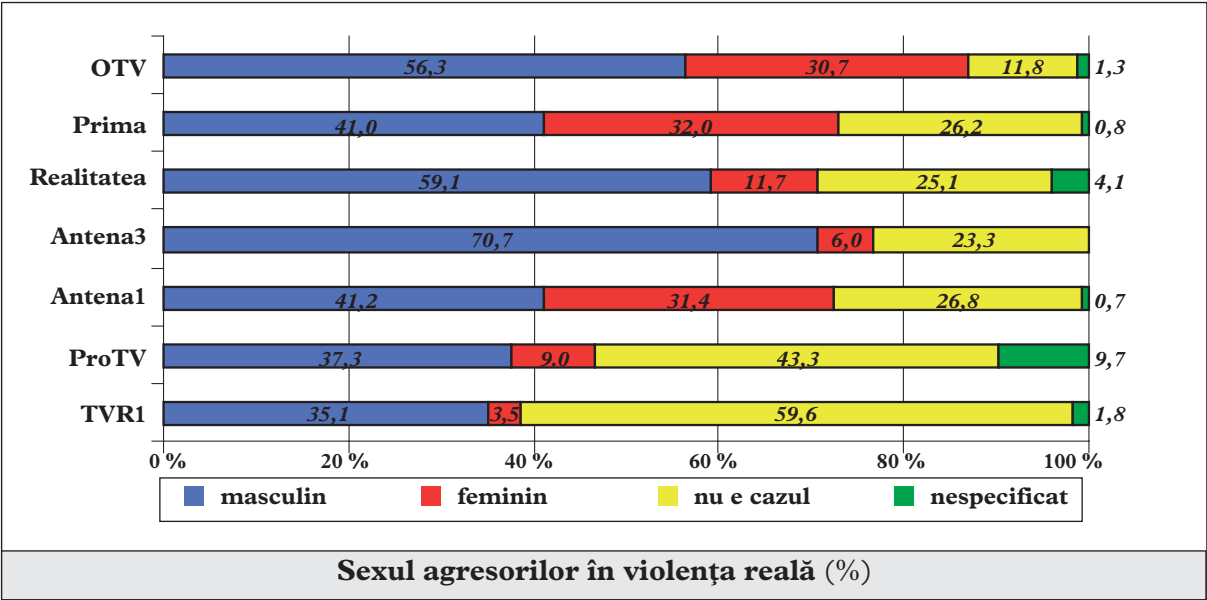
Ajunând cu analiza tipurilor de violență la nivelul fiecărui canal, apar deosebiri evidente între acestea. La poli opuși se plasează **OTV** (unde forma dominantă – 75,6% - de violență este cea verbală) și **ProTV**, unde forma de violență verbală este aproape insignifiantă, de doar 5,5%. Dincolo de aceste extreme, o parte din canale (**Antena3**, **Realitatea**, **Prima**) accentuează formele de violență verbală în detrimentul celor fizice, în timp ce televiziunea publică și **Antena1** accentuează formele de violență fizică.

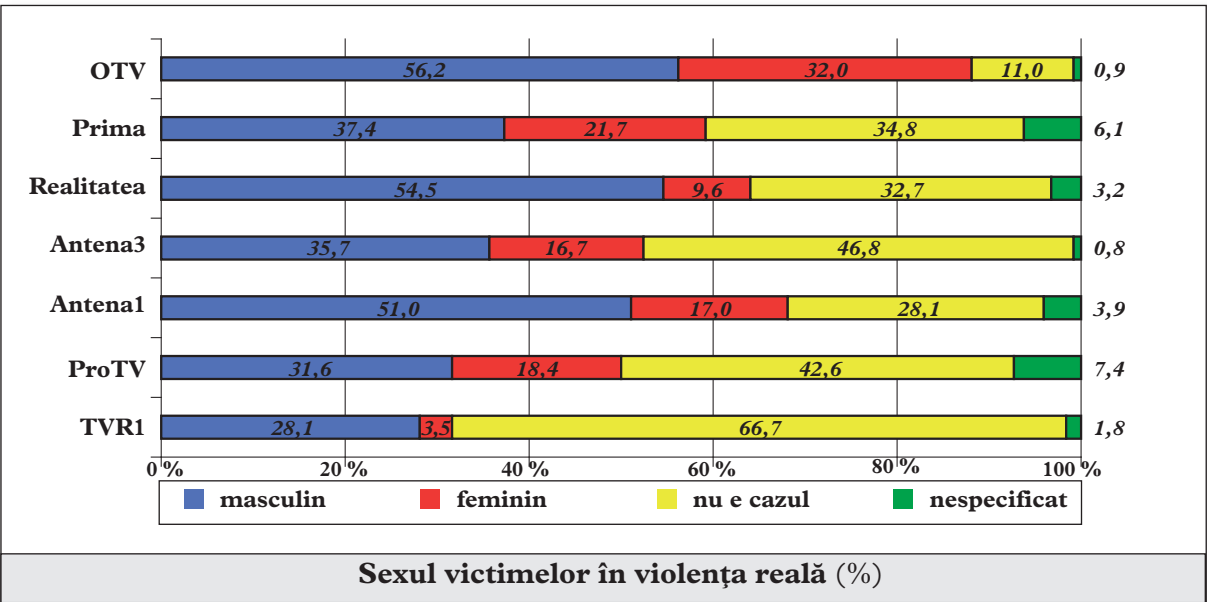
1.2. Actorii actelor de violență

Sexul actorilor actelor de violență

Mai mult de jumătate din agresorii din actele de violență difuzate la **OTV**, **Realitatea** și **Antena3** sunt bărbați. De altfel, bărbații sunt principalii agresori care apar la emisiunile monitorizate, chiar dacă proporția lor, comparativ cu cea a femeilor-agresor, este diferită.

Cele mai puține femei-agresor au putut fi urmărite la emisiunile de la **TVR1**, **Antena3** și **ProTV**. Încercând o explicație, am spune că cele trei televiziuni promovează un model al violenței masculinizat, în concordanță cu situația reală și statistică a violenței. Un element îngrijorător este înregistrat la **ProTV** și la canalul public, unde mai puțin de jumătate din actele de violență au definiți agresorii. A vedea la televizor un act de violență a cărui origine (în termeni de identitate a agresorului) nu poate fi stabilită poate însemna creșterea la nivelul telespectatorilor a angostei și a sentimentului de pericol nedefinit.

Cel mai mare procent al femeilor-victime ale violenței a fost măsurat la **OTV**, acest canal fiind urmat de **Prima**, **ProTV**, **Antena1** și **Antena3** au înregistrat valori foarte asemănătoare pentru acest parametru, în jur de 17%.

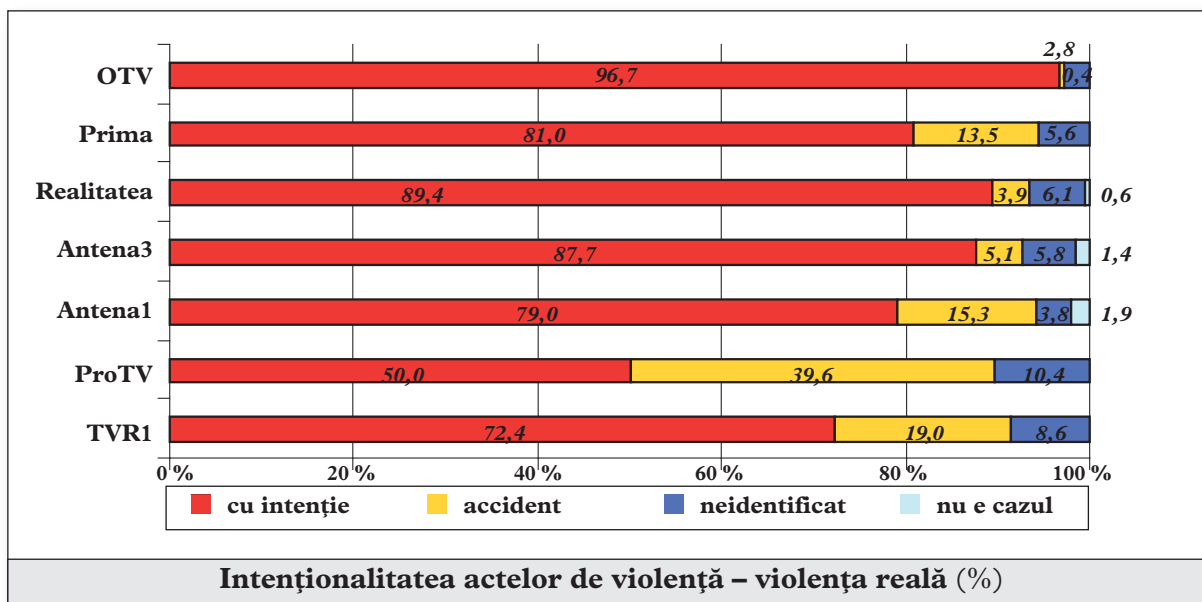
1.3. Locația actelor de violență reală

Unde au loc actele de violență? Dintre locațiile considerate în analiză, cele mai „sensibile” ca locuri ale violenței sunt considerate casa, locul de muncă, strada și școala. Școala este portretizată ca loc al violenței în ponderi reduse, cele mai mari procente înregistrându-se în cazul **Antenei1** și al **Realității**. **Antena1**, **ProTV** și **Prima** au plasat casa ca principal loc al violenței (în multe cazuri este vorba de violența domestică). Locul de muncă este și loc al violenței în 15,5-16% din actele de violență prezentate de **TVR1** și **Prima**. **TVR1**, **ProTV** și **Antena1** prezintă o mare parte a actelor de violență ca având loc pe stradă. Strada poate deveni, în imaginarul colectiv, un loc al pericolului cotidian.

Asocierea acestor locuri familiare cu fenomenul violenței poate fi explicată prin aceea că este normal ca violența să apară acolo unde individul își petrece cea mai mare parte a timpului (casă, serviciu/școală), și în consecință este normal ca televiziunile să reflecte prioritar această realitate.

%	TVR1	ProTV	Antena1	Antena3	Realitatea	Prima	OTV
casa	3,4	29,3	45,9	2,9	3,3	28,6	0,4
locul de muncă	15,5	7,3	5,1	2,9	1,1	15,9	
cluburi-baruri	3,4	1,2	1,3			0,8	0,4
școala		1,2	3,2	0,7	3,3	2,4	
strada	24,1	20,7	14,0	6,5	8,3	7,9	1,2
alte spații publice	3,4	10,4	1,3	0,7	1,7	7,1	
natură-parc	12,1	7,3	3,8	2,9	2,2	11,1	0,4
emisiune TV	3,4		1,9	62,3	65,0	9,5	85,8
piețe agro-alimentare						3,2	
șosele	1,7	6,1	0,6		0,6	4,0	
cartiere							0,4
altele	20,7	12,2	12,7	9,4	6,1	5,6	1,6
neprecizat	12,1	4,3	8,9	9,4	7,2	3,2	9,3

1.4. Intenționalitatea actelor de violență reală

În capitolul anterior s-a afirmat că lipsa de intenționalitate a actelor de violență poate reduce din impactul negativ pe care prezența violenței pe micul ecran o produce telespectatorilor. În acest spirit, considerăm că violența prezentată de **OTV**, care în proporție de 97% este intenționată, are efecte în timp mult mai puternice asupra telespectatorilor. Semnalăm pozitiv faptul că la **ProTV** au putut fi urmărite 40% acte violente accidentale (provenind din catastrofe naturale sau din accidente de circulație), în acest fel televiziunea asumându-și un rol de avertizare în relația sa cu publicul.

1.5. Consecințele violenței reale

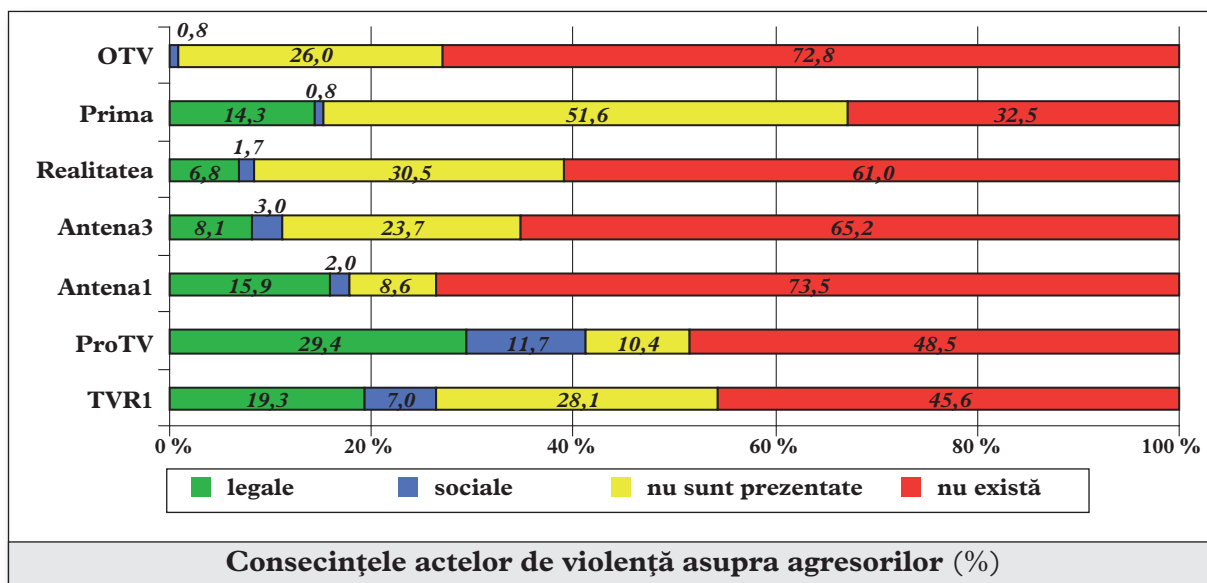
a. Consecințele actelor de violență asupra victimelor

%	TVR1	ProTV	Antena1	Antena3	Realitatea	Prima	OTV
fizice	44,8	61,7	35,3	14,1	16,4	27,8	6,9
emoționale	3,4		2,0	1,5	4,5		11,0
sociale	5,2	5,6	16,3	6,7	10,7	0,8	5,3
economice	24,1	20,4	13,1	17,8	6,8	15,9	0,8
sexuale		1,2	0,7			0,8	
nu sunt prezentate	20,7	9,9	30,7	31,1	52,0	48,4	68,7
nu e cazul	1,7	1,2	2,0	28,9	9,6	6,3	7,3

Care sunt urmările actelor de violență asupra victimelor? **ProTV**, **TVR1** și **Antena1** prezintă cu preponderență consecințe fizice, de tipul decesului, rănirii, spitalizării, handicapului. **OTV**, **Realitatea**, **Prima** și **Antena3** nu prezintă consecințele pe care actul de violență le are asupra victimelor. Gândindu-ne la copii, o astfel de abordare a realității de către politica editorială a televiziunilor poate fi înțeleasă de cei mai mici dintre telespectatori ca o invitație la practicarea violenței, de vreme ce una din barierele morale împotriva recurgerii la aceste gesturi – prezentarea suferinței pe care actul de violență o produce la nivelul victimei – este neprezentată.

b. Consecințele actelor de violență asupra agresorilor

Ce pătesc agresorii în urma comiterii actelor de violență? Din păcate, de regulă, răspunsul este: „nimic”. La majoritatea televiziunilor, comiterea actelor de violență nu este urmată de prezentarea consecințelor la nivelul agresorilor (între 45,5 și 73% din actele de violență nu au prezentate consecințele asupra agresorilor – procentele variază în funcție de televiziuni). Un telespectator minor ar putea înțelege, privind la programele televiziunilor românești, că violența este soluția perfectă de rezolvare a problemelor, de vreme ce recurgera la ea nu implică nici consecințe la adresa celui care o comite, nici urmări la adresa celui care o suportă.

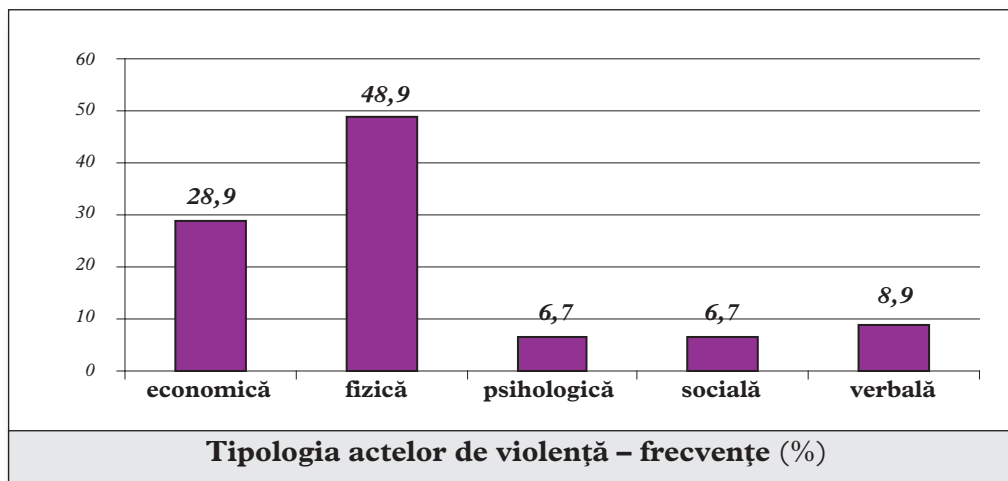
1.6. Analiza pe canale

TVR 1

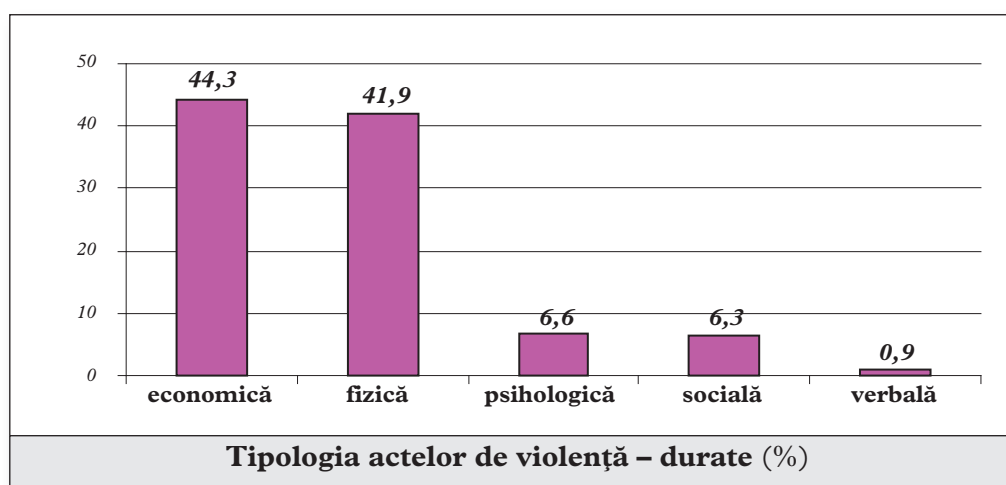
Datele care vor fi prezentate în continuare pot fi uneori greu de urmărit, datorită multitudinii informațiilor și a detalierii lor pe canale, intervale de timp și momente ale săptămânii. Dincolo de aceste dificultăți inerente rămâne satisfacția obținerii unei „hărți” detaliate a violenței, care să indice mare parte dintre aspectele violenței prezente în emisiunile canalelor monitorizate.

Jurnalul de știri de la ora 19.00

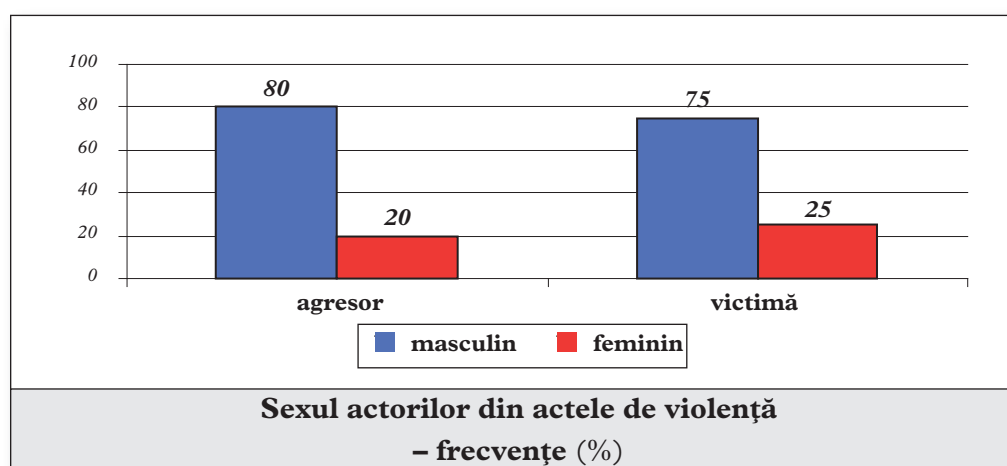
- Număr mediu de știri pe buletin: 26,3 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 11 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 41,9%
- Durata medie a buletinului de știri 45,3 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 16,7 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 23,9%
- Durata medie a unei știri violente: 91 secunde
- 40% știri violente externe, 60% știri violente interne
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 13,3% la început, 86,7% la mijloc.

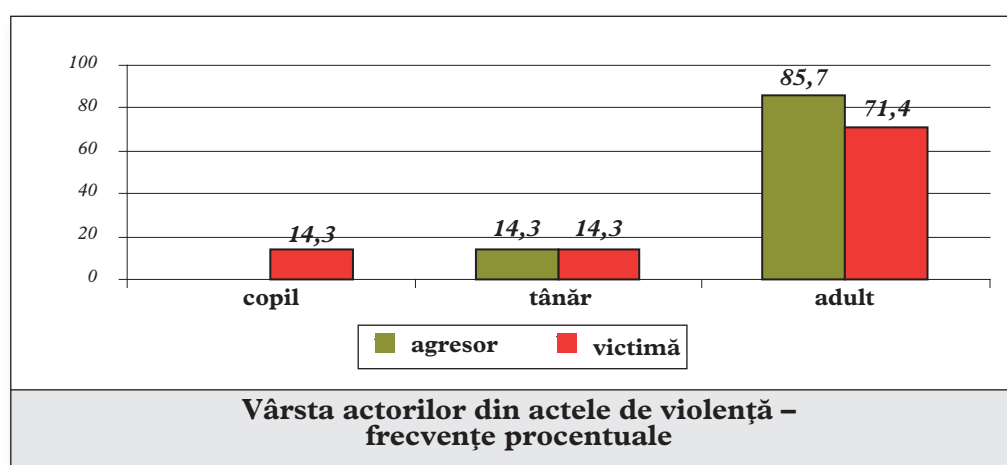
Ca tip de violență predomină violența fizică, cu o pondere de aproape jumătate din numărul actelor de violență. **TVR1** este unul dintre cele două canale unde violența fizică are o pondere mai mare decât violența verbală, probabil datorită numărului mic de emisiuni care, prin natura lor, „favorizează” apariția formelor de violență verbală. Pe locul al doilea în acest top se află violența economică, datorită contextului economic de la începutul anului 2009 care a propus multe teme economice dezbaterii publice.

Din punctul de vedere al duratelor, clasamentul tipurilor de violență se modifică, pe primul loc trecând violența economică. Inversiunea dintre violența fizică și cea economică semnifică o durată mai mare de timp alocată dezbaterii problemelor economice, decât cea alocată problemelor ce au generat violență verbală.

Raportându-ne la sexul actorilor implicați, apar primele diferențe între „profilul” victimei și cel al agresorului. Astfel, există o tendință de a portretiza agresorul ca fiind bărbat, și victima ca fiind femeie (chiar dacă diferențele procentuale dintre cele două categorii nu sunt mai mari de cinci procente).

TVR1 nu prezintă agresori-copii, în schimb prezintă victime-copii. Poate fi un semnal de alarmă pentru prezentarea copilului în ipostaza de victimă a violenței (victimizarea lui), ținând cont și de faptul că tinerii sunt prezentați în proporții egale ca victime și agresori, o situație similară fiind întâlnită și pentru categoria adulților (cu o tendință de a prezenta mai puțini adulți-victimă decât agresori).

TVR 1 – alte emisiuni

“Ediție specială” - dezbateri

- Durata emisiunii: 56 minute
- Durata actelor de violență pe emisiune: 296 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră:** 317 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 23 secunde
- Ponderea duratei violenței: 8,8%
- Numărul actelor violente pe emisiune: 13
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră:** 13,9

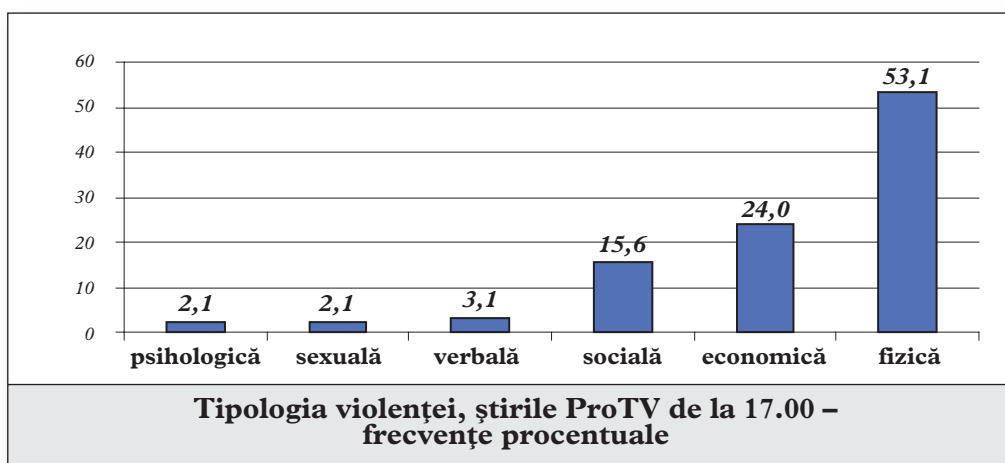
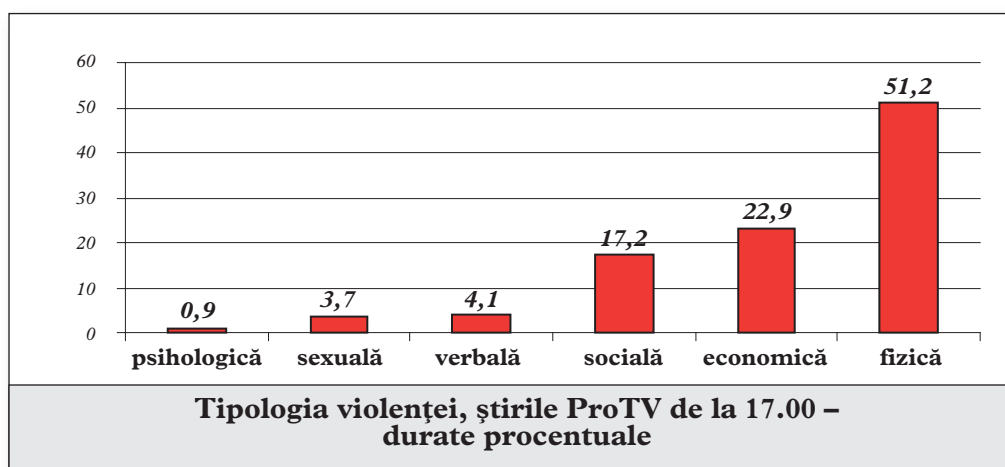
ProTV

ProTV, una dintre principalele televiziuni comerciale din România, în competiție mai ales cu **Antena1**, prezintă o structură cu 3 buletine de știri în intervalele temporale analizate. Orele de difuzare sunt aproximativ similare cu cele ale **Antenei1**, astfel încât analiza va sublinia și asemănările și deosebirile dintre cele 2 canale.

Știri de după-amiază – 17.00 h

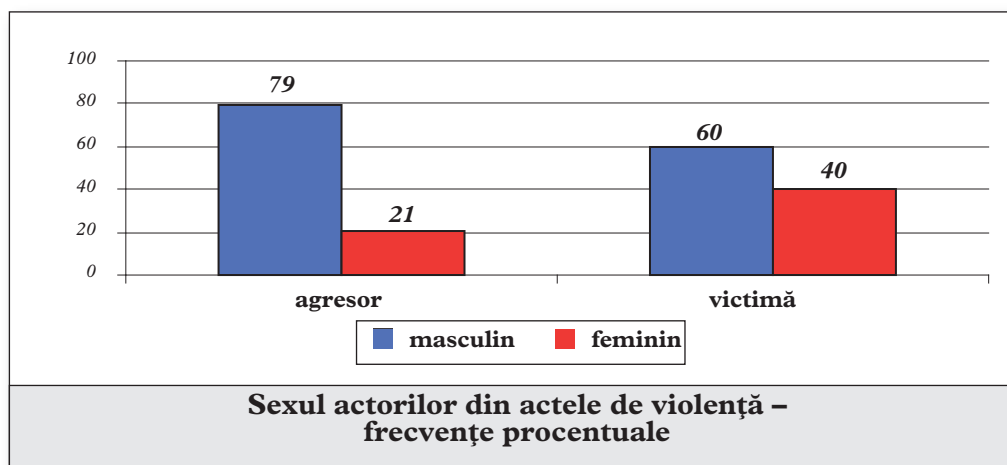
- Număr mediu de știri pe buletin: 36,3 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 29 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 79,9%
- Durata medie a buletinului de știri: 53 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 42 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 79,2 %
- Durata medie a unei știri violente: 87 secunde
- 99% știri violente interne
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 21% la început, 78% la mijloc, 1% la sfârșit.

Știrile de la ora 17,00 reprezintă un plus de violență pentru **ProTV**, ponderea violenței fiind de 80%, comparativ cu cele 54 de procente ale **Antenei1**, devansând deci cu mult buletinele de știri de pe celelalte canale.

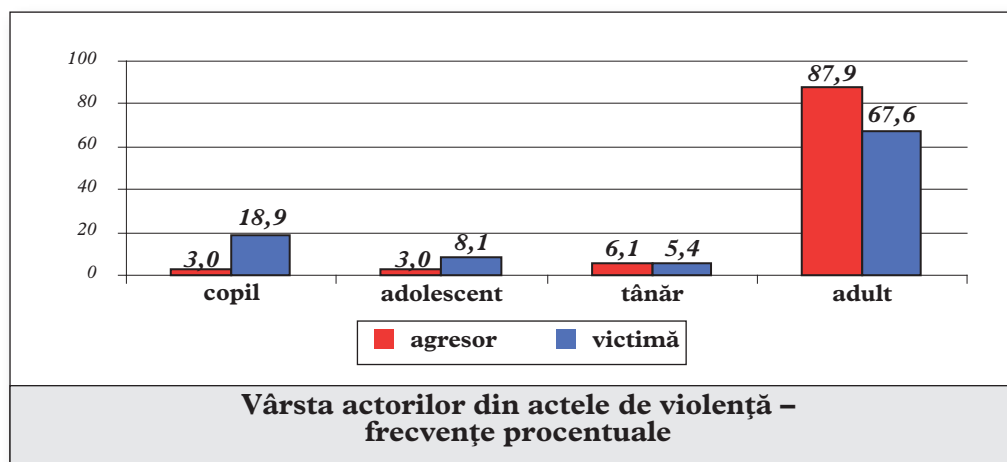

Remarcăm ponderile extrem de ridicate pe care le au actele de violență în structura acestei emisiuni de știri: aproape 80% din numărul și durata știrilor sunt alocate știrilor violente, acestea dând specificul buletinului de știri.

Violența fizică este prima formă de violență difuzată în cadrul acestui buletin de știri, atât ca pondere a frecvenței actelor de violență, cât și a duratei lor.

Este mai clară decât în cazul **TVR1** tendința de a portretiza femeia ca victimă a violenței (de două ori mai multe femei-victimă decât femei-agresor), precum și bărbatul ca agresor.

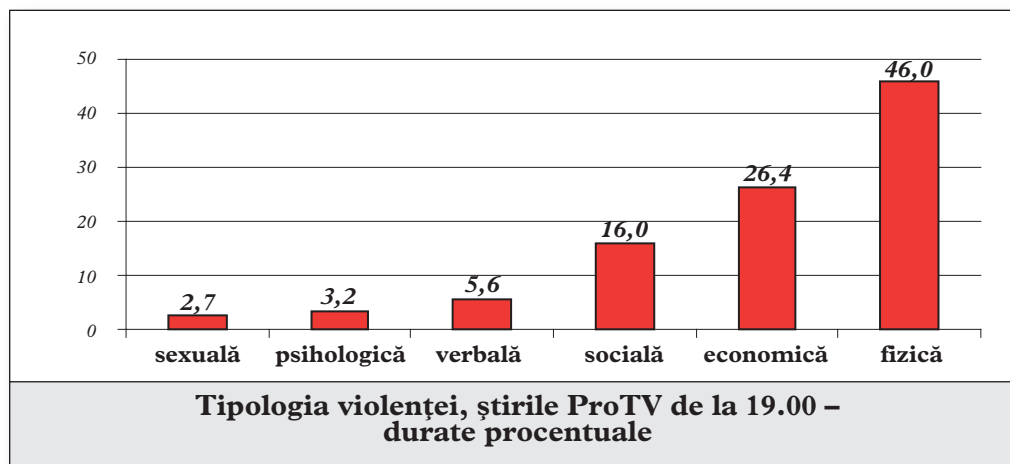
Copiii și adolescenții sunt semnificativ mai des prezentați ca victime decât ca agresori, deși ei pot fi întâlniți și în această ipostază. Procentul adulților care sunt victime și agresori este majoritar, însă numărul victimelor este considerabil mai mic decât al agresorilor.

Știrile de la ora 19.00

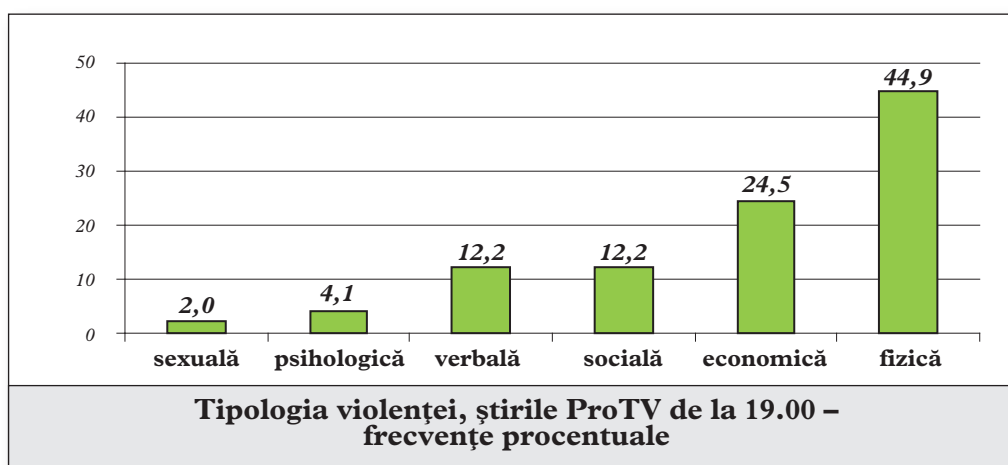
- Număr mediu de știri pe buletin: 2,2 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 11,5 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 45,6%
- Durata medie a buletinului de știri: 50 minute

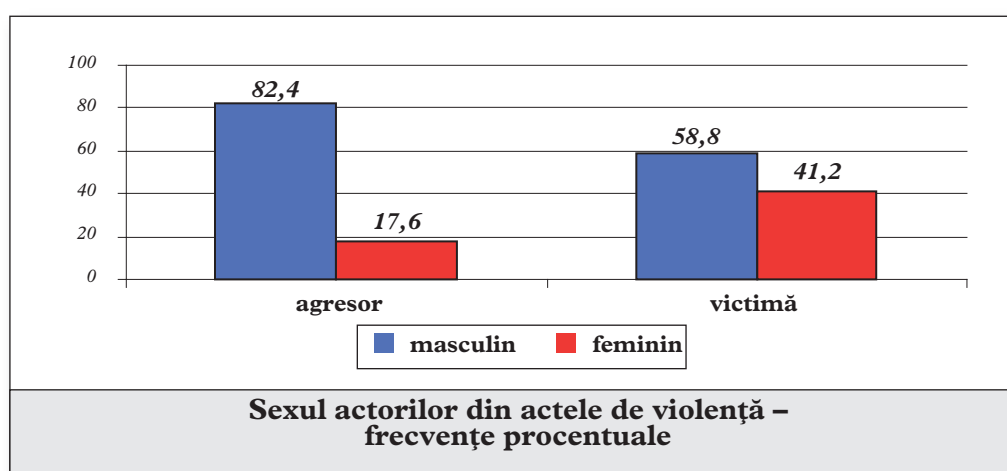
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 20,3 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 40,5 %
- Durata medie a unei știri violente: 106 secunde
- 75.5 % știri violente interne, 24,5% știri violente internaționale
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 43% la început, 45% la mijloc, 12% la sfârșit.

Știrile de la ora 19.00 sunt principalul program de știri al **ProTV**-ului, cel care înregistrează unele dintre cele mai mari audiențe zilnice. Care este „rețeta” pe care au folosit-o strategii canalului? Principalul buletin de știri de la **ProTV** are o pondere a violenței de 40-45%, care este ridicată ca valoare absolută, dar este scăzută dacă o raportăm la ponderile violenței din cazul știrilor de la ora 17.00. Remarcăm și o diferență în modul de tratare a știrilor violente, cărora le este alocat un timp mai îndelungat pentru prezentare decât le era alocat în precedentul buletin de știri (106 secunde, comparativ cu 87 secunde).

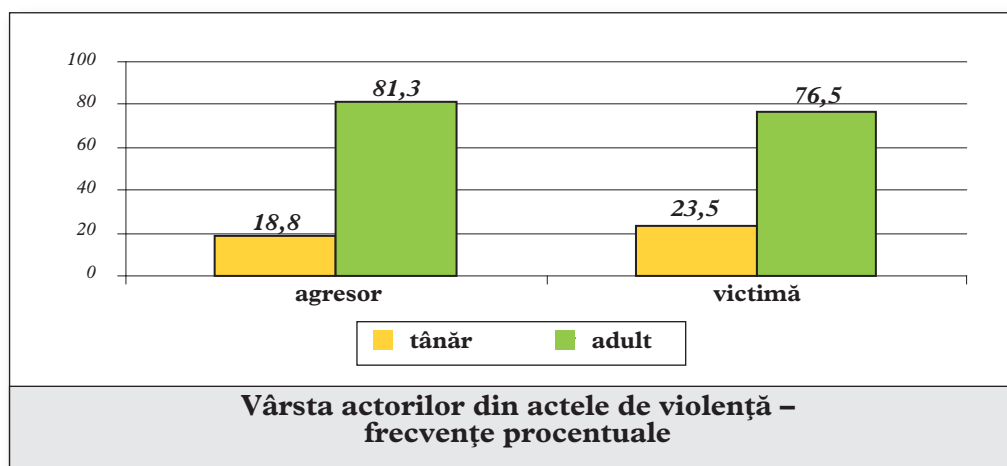

Atât ca durată, cât și ca frecvență, violența fizică este principalul tip de violență care poate fi urmărit la știrile de la 19.00. Există o similaritate evidentă între graficele de la cele două buletine de știri, în privința tipului de violență „promovat”, diferențele fiind date de ponderile diferite acordate violenței.

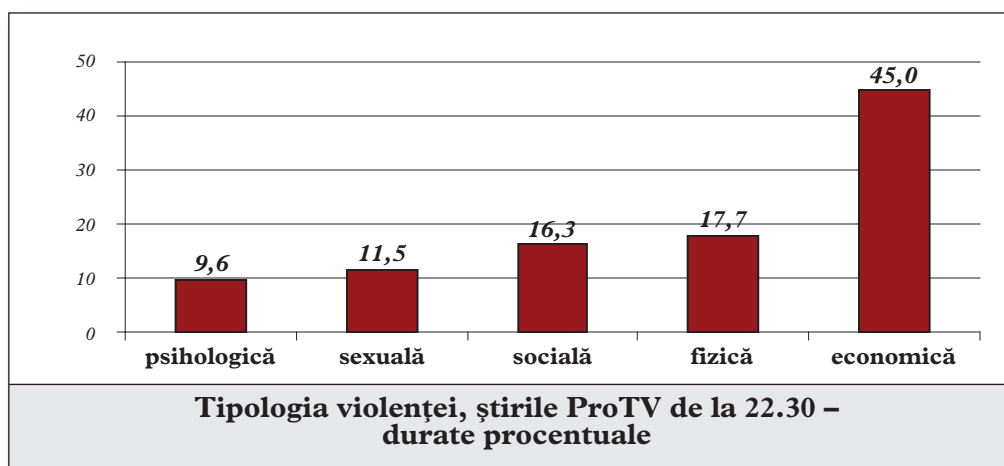
Se păstrează tendința observată la precedentul buletin de știri, de a înfățișa femeia ca victimă a violenței. Remarcăm pozitiv absența copiilor ca actori ai actelor de violență.

Știrile de la ora 22.30

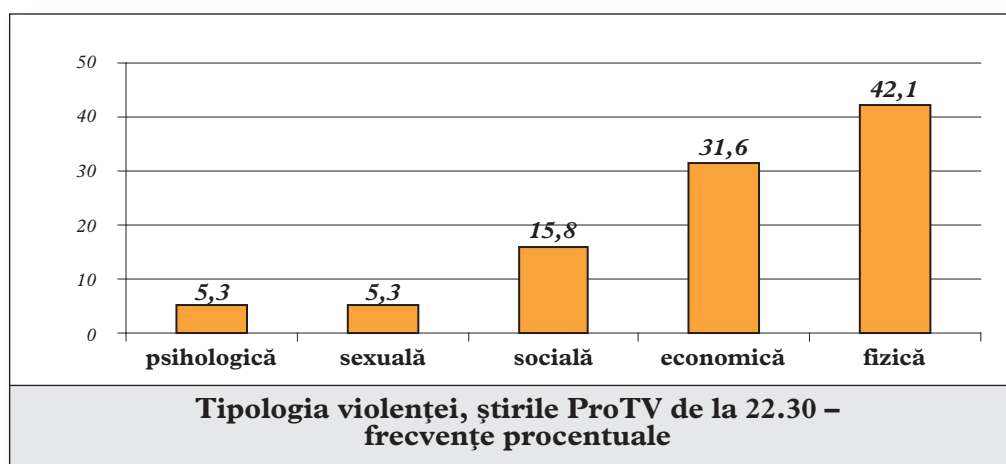
- Număr mediu de știri pe buletin: 16 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 8 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 50 %
- Durata medie a buletinului de știri: 26,5 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 6 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 22,6 %
- Durata medie a unei știri violente: 45 secunde
- 58% știri violente interne, 42% știri violente internaționale
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 21 % la început, 63 % la mijloc, 16% la sfârșit.

Deși sunt multe știri violente difuzate, acestora le este acordat un timp redus de prezentare, ce generează o pondere redusă a duratei știrilor violente.

Violența economică este principalul tip de violență întâlnit, după indicatorul frecvenței. Concret, aproape jumătate dintre știrile de la ora 22,30 de la **ProTV** au avut subiecte economice.

Din perspectiva indicatorului duratei, ierarhia tipurilor de violență se modifică, pe primul loc trecând violența fizică. Explicația o constituie faptul că știrile economice sunt numeroase, dar au o durată foarte redusă, în timp ce știrile ce prezintă acte de violență fizică sunt mai reduse ca număr, dar au o durată mult mai mare.

Antena1

Pentru **Antena1**, ca și pentru **ProTV** – principalul concurent – în perioada monitorizată au fost difuzate zilnic 3 buletine de știri, analiza prezentându-le pe fiecare în parte, din rațiuni de comparativitate. **Antena1** avea programate în grilă 3 buletine de știri, la orele 16.00 (știrile de la ora 16.00), la orele 19.00 (Observatorul), și la orele 23.00. Întrebarea la care am încercat să răspundem a fost dacă există diferențe între aceste 3 buletine de știri, și dacă da, la ce nivel: este motivul pentru care analiza este de multe ori repetitivă.

Știri de după-amiază - 16.00 h

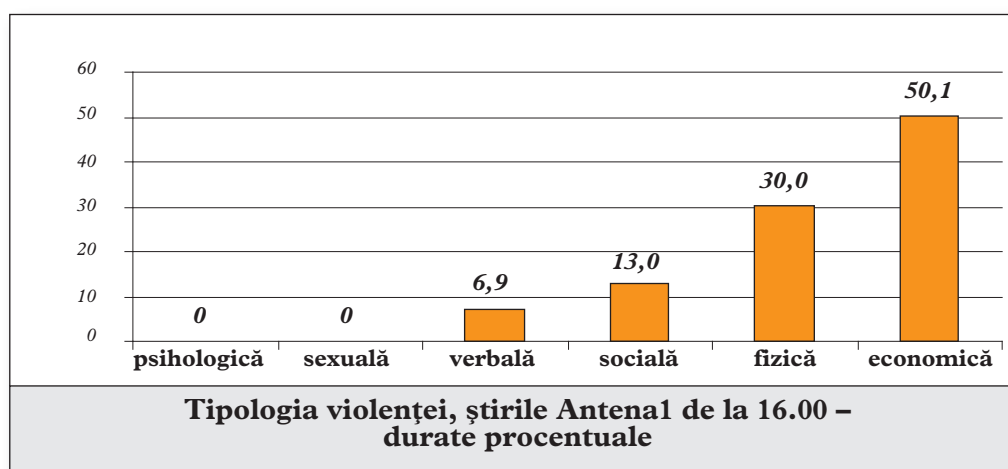
- Număr mediu de știri pe buletin: 28 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 15 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 53,6%
- Durata medie a buletinului de știri: 53 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 20 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 37,7%
- Durata medie a unei știri violente: 80 secunde
- 87% știri violente interne, 13% știri violente externe
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 4,5% la început, 82% la mijloc, 13,5% la sfârșit.

Ce spun datele? Dintr-un număr mediu de 28 știri/zi difuzate, 15 au fost violente (au conținut cel puțin o scenă de violență), ceea ce reprezintă o pondere de cca. 54%⁵ (raportul între numărul de știri violente și numărul total de știri, difuzate în cadrul unui buletin de știri). Din punctul de vedere al ponderii duratei (cât de mult timp „țin” știrile violente), știrile violente au reprezentat mai puțin de 38%⁶ din totalul știrilor, ceea ce înseamnă și că o știre violentă a avut, în medie, o durată mai mică decât o știre non-violentă. Calcularea frecvenței/duratei știrilor non-violente se face ca diferență între numărul/durata total(ă) a știrilor și numărul/durata știrilor violente. Referitor la duratele efective, o știre violentă durează în medie 80 de secunde.

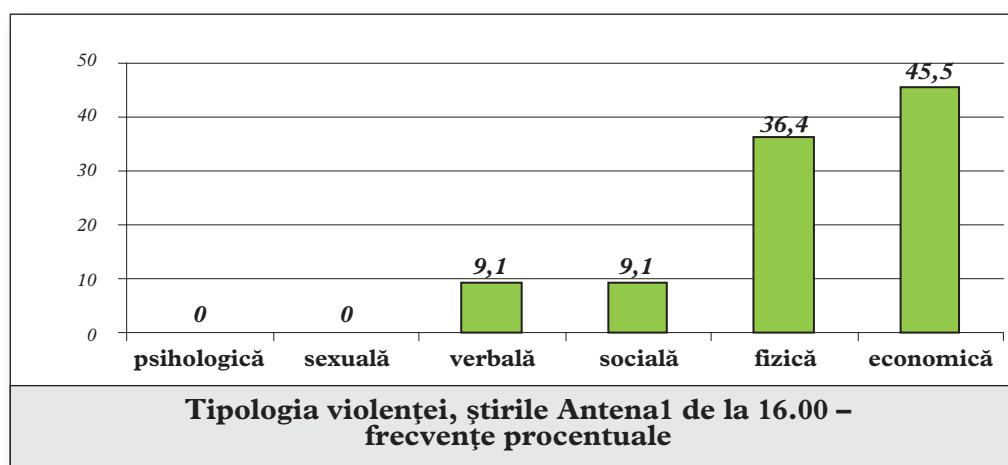
Deși are o pondere a numărului știrilor violente de peste 50%, buletinul de știri de la ora 16.00 al **Antenei1** nu poate fi echivalat cu cel de la ora 17.00 de la **ProTV**. Prezentarea știrilor violente se face într-un interval scurt de timp, ceea ce explică valoarea semnificativ mai redusă a ponderii duratei știrilor violente.

⁵ O monitorizare similară realizată în toamna anului 2004 de către CSMNTC a înregistrat o pondere a frecvenței știrilor violente din cadrul buletinului de la ora 17.00 de aproximativ 64%. O posibilă explicație pentru această scădere ar fi modificarea politicii de programe ale Antenei1 (idee susținută și de faptul de a modifica ora de difuzare a buletinului de știri de după-amiază, de la 17.00 a 16.00), în sensul scăderii cantității și duratei violenței, chiar dacă prin aceasta este „acordat” un avantaj concurentului direct pe același segment de audiență și interval orar, ProTV.

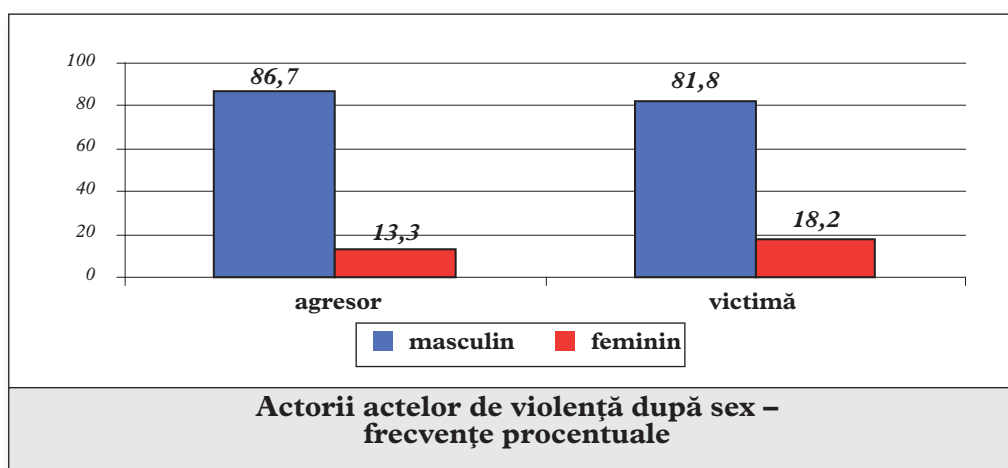
⁶ În urmă cu cinci ani, pentru acest indicator s-a înregistrat un procent de aproximativ 60%.

Pe primul loc ca tip de violență prezentat se află violența economică, cu 45% pondere a numărului de acte și 50% pondere a duratei acestor acte. Violența fizică reprezintă o treime din tipul actelor de violență difuzate.

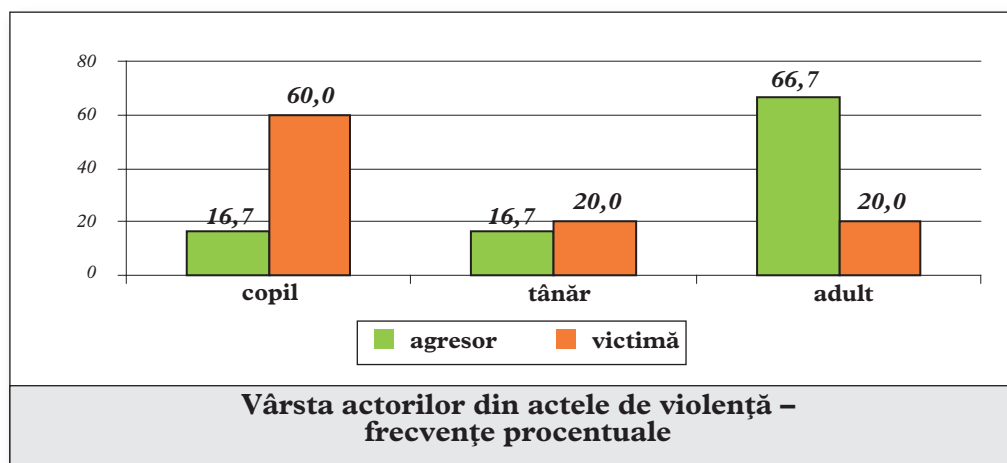

Agresorii sunt bărbați, victimele sunt tot bărbați. Nuanțarea pe care o facem este în privința procentelor, astfel că bărbații-victime sunt mai puțin numeroși decât bărbații-agresori. Diferența se regăsește la statistica privitoare la femeile-actor al actelor de violență, care sunt 13% agresoare și 18% victime.

Femeile apar, deci, cu 40% mai frecvent decât bărbații în postura de victime.

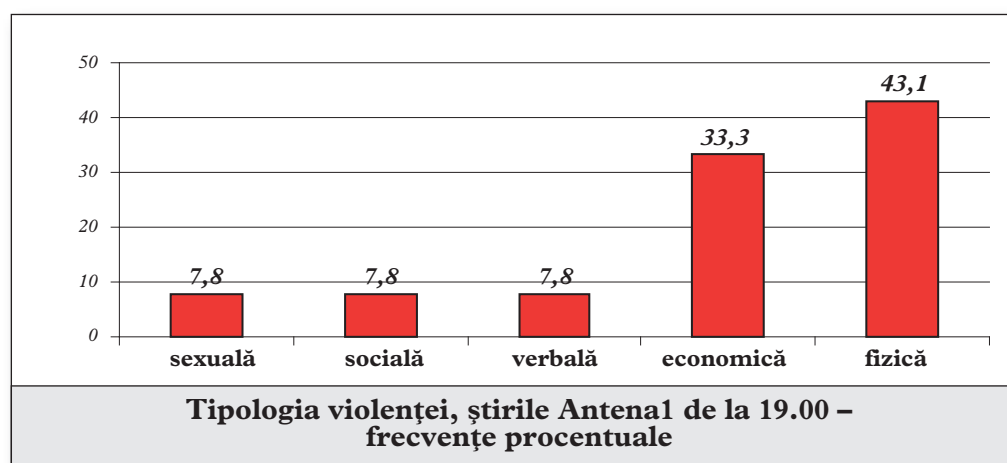
Remarcăm distribuția actorilor actelor de violență în funcție de vârstă: de 3,5 ori mai mulți copii în ipostaza de victime ale violenței, de peste trei ori mai puțini adulți ca victime ale violenței. Este evidentă asocierea copiilor-victime ale violenței, în proporții ridicate.

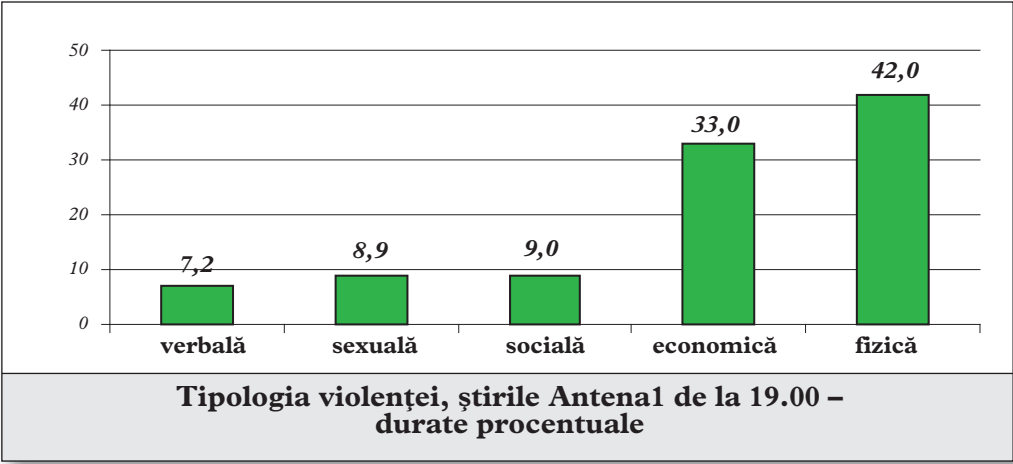

Știri de seară – „Observatorul” de la 19.00 h

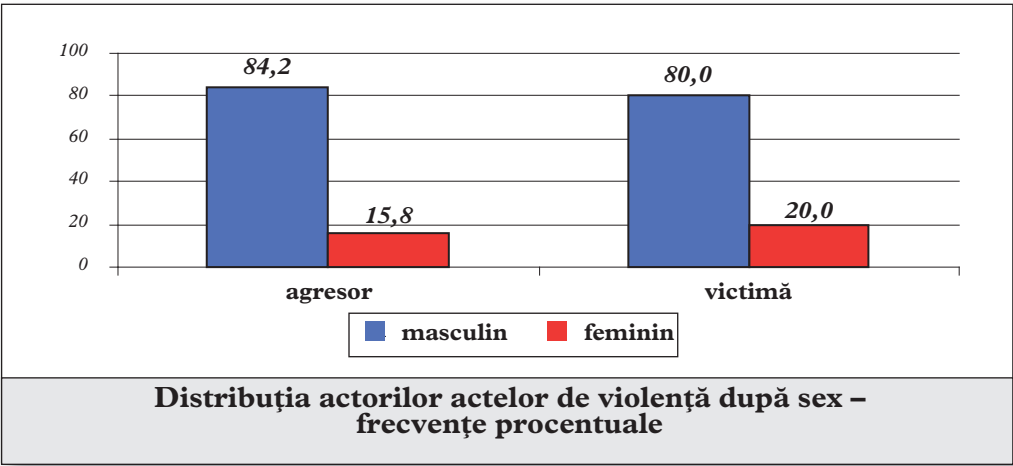
- Număr mediu de știri pe buletin: 24 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 10,75 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 44,8%
- Durata medie a buletinului de știri: 46,4 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 19,8 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 42,67%
- Durata medie a unei știri violente: 110 secunde
- 70,6% știri violente interne, 29,4% știri violente externe
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 25,5% la început, 68,6% la mijloc, 5,9% la sfârșit.

În principalul jurnal de știri de la **Antena1** au fost difuzate, în medie, 24 știri, dintre care 10,75 violente, ponderea violenței fiind astfel de 44,80%, în cazul frecvenței, și de 42,67% în cazul duratei. O știre violentă durează în medie 110 de secunde. Aspectul negativ este că în principalul jurnal de știri, știrile violente sunt prezentate mai pe larg decât în jurnalul de la ora 16.00 (având o durată medie mai mare), iar aspectul pozitiv este că s-a redus semnificativ ponderea numărului de știri violente: de la 53,6% la 44,8% (variația provine de la faptul că, în cifre reale, numărul știrilor violente de la ora 19.00 este mai mic decât numărul știrilor violente de la ora 16.00: 15/11).

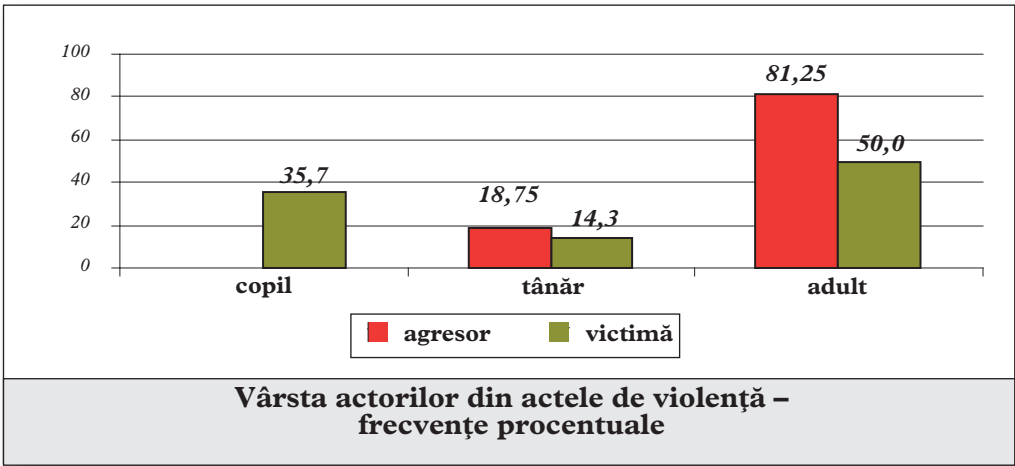

Au fost vizionate scene de violență fizică (42% din durată: accidente de circulație, accidente naturale, omucideri), economică (33% din durată), socială (9% din durată: abuz al autorităților/poliției, consum de droguri), sexuală (8,9% din durată: proxenetism), și verbală (7,2% din durată: insulte, țipete).

Ca și în cazul buletinului de știri precedent, majoritatea actorilor actelor de violență – fie agresori, fie victime – sunt bărbații. Se înregistrează o ușoară creștere a ponderii femeilor-victimă, comparativ cu femeile-agresor.

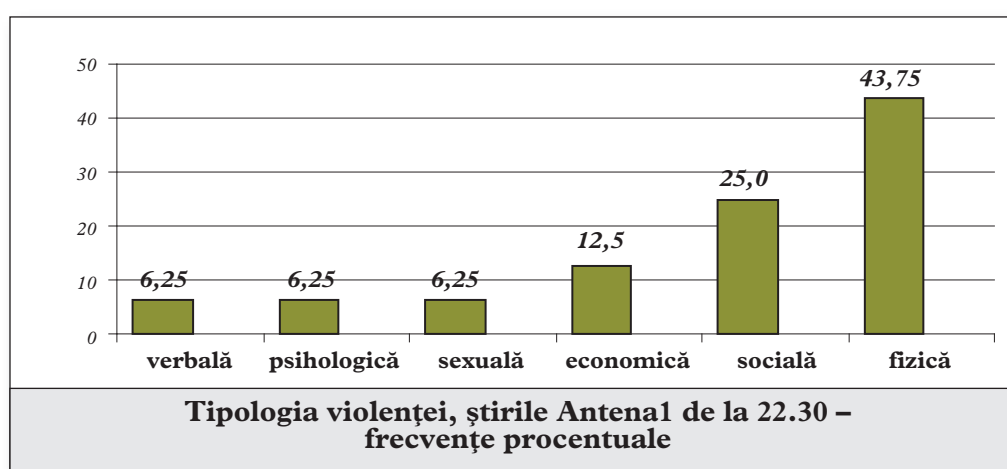

Agresorii în știrile din principalul buletin de știri al zilei sunt adulții și tinerii. Nici o altă categorie de vârstă nu a fost prezentată ca fiind agresor. Referindu-ne la victime, apare o nouă categorie de vârstă la nivelul acestora, cea de copil. Era de așteptat ca o parte din actele de violență să îi aibă pe copii ca victime, ceea ce este însă neașteptat este procentul extrem de ridicat al acestora: peste o treime din știri îi prezintă pe copii ca victime ale violenței.

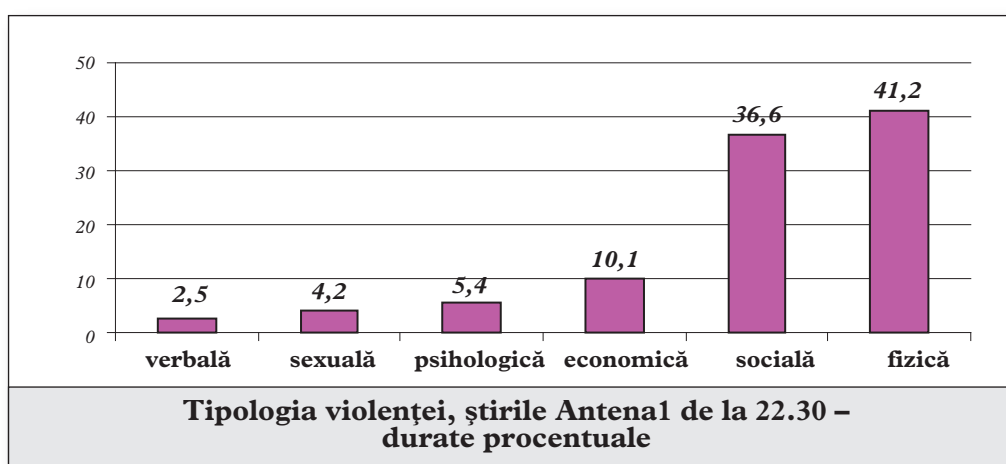
Știri de noapte – 22.30 h

- Număr mediu de știri pe buletin: 17 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 8 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 47,05%
- Durata medie a buletinului de știri: 28 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 17,6 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 62,85%
- Durata medie a unei știri violente: 132 secunde
- 83% știri violente interne, 17% știri violente externe
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 37,5% la început, 50% la mijloc, 12,5% la sfârșit.

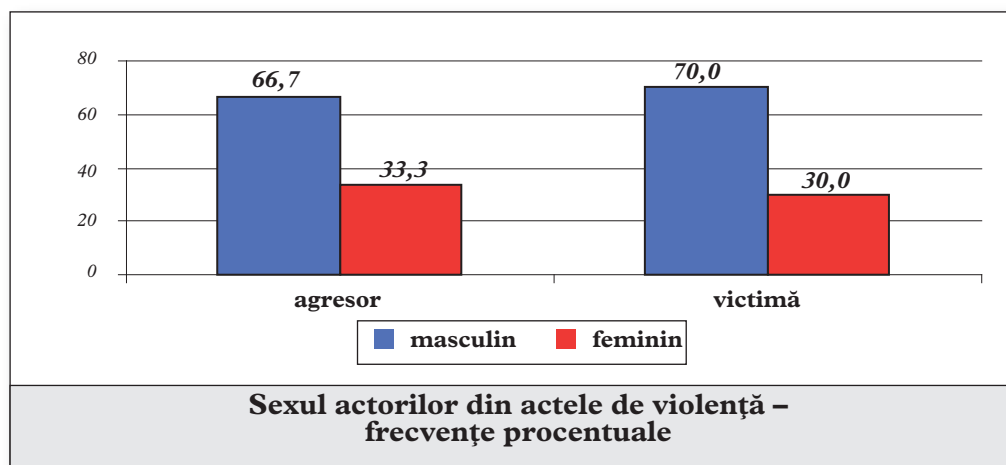
În cazul știrilor de noapte se remarcă ponderea mai ridicată pe care o au știrile violente, atât în ceea ce privește numărul, dar mai ales durata lor de difuzare: 47% ponderea numărului, comparativ cu 62,85% ponderea duratei.

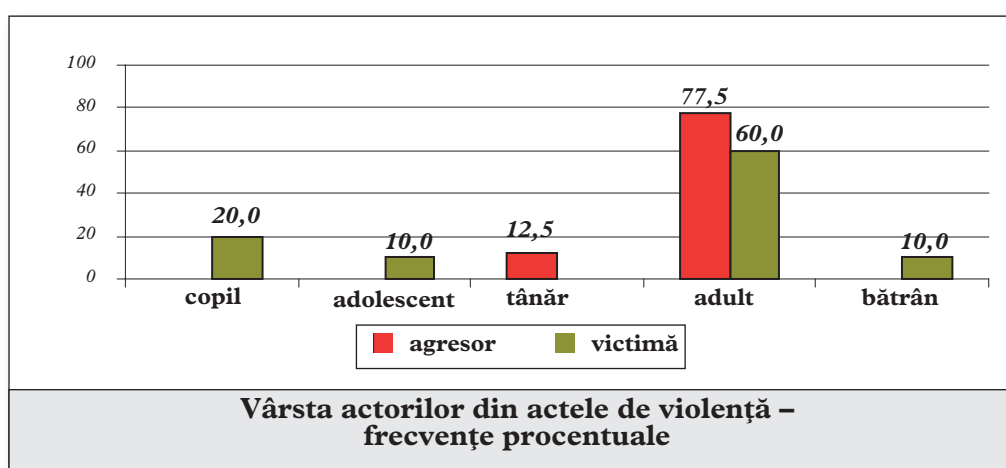
Primul tip de violență prezent în buletinul de știri de la ora 22,30 este cel fizic, urmat de violența socială. Ierarhia se păstrează și după indicatorului duratei.

Buletinul de știri de noapte de la **Antena1** este atipic față de buletinele discutate anterior, din punctul de vedere al sexului actorilor: deși bărbații sunt majoritari în rolurile de victime și de agresori, remarcăm ponderea mai ridicată a bărbaților-victimă decât a bărbaților-agresor, respectiv ponderea mai mică a femeilor-victimă decât a femeilor-agresor.

Agresorii sunt doar adulți și tineri, în timp ce victimele acoperă toată paleta de vârste, inclusiv bătrâni și copii (împreună reprezintă aproape o treime dintre victime).

Știrile de la 22.30 ale **Antenei1** ies din tiparele canalului, asemănându-se, cel puțin la nivelul ponderilor violenței, cu știrile de la 17.00 de la **ProTV**.

Sunt două aspecte care merită semnalate: pe locul al doilea în tipologia violenței se află violența de tip social – situație nemaiîntâlnită la celelalte buletine de știri –, iar repartitia pe sexe a victimelor și agresorilor este asemănătoare. În privința repartitei pe vârste a actorilor, copiii, adolescenții și bătrânii sunt înfățișați numai ca victime, iar tinerii numai ca agresori - consecință și manifestare probabilă a discursului stigmatizant despre tineri.

Comparând cele trei buletine de știri de la **Antena1** după criteriul numărului de scene violente și al duratei lor, putem afirma că se observă deosebiri structurale între ele. Principala remarcă este referitoare la „calmarea” știrilor de la ora 16.00, element ce reiese din durata medie pe care o au știrile violente prezentate în acel buletin. Această durată este cea mai redusă dintre cele 3 durate comparate, iar durata este indicatorul care are o putere de ilustrare mai mare decât indicatorul frecvenței. Principalul jurnal de știri, de la ora 19.00 a devenit mai violent decât cel de la ora 16.00. Afirmând că jurnalul de la 19.00 este mai violent decât cel de la 16.00 ne referim la indicatorul „durata medie a unei scene violente”, indicator ce este un simptom al accentului care se pune în prezentarea detaliată a actelor și scenelor violente.

Antena1 – alte emisiuni

Noaptea erorilor – divertisment

- Durata emisiunii: 160 minute
- Durata actelor de violență pe emisiune: 388 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 145,5 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 22,8 secunde
- Ponderea duratei violenței: 4,04%
- Numărul actelor violente pe emisiune: 17
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 6,4

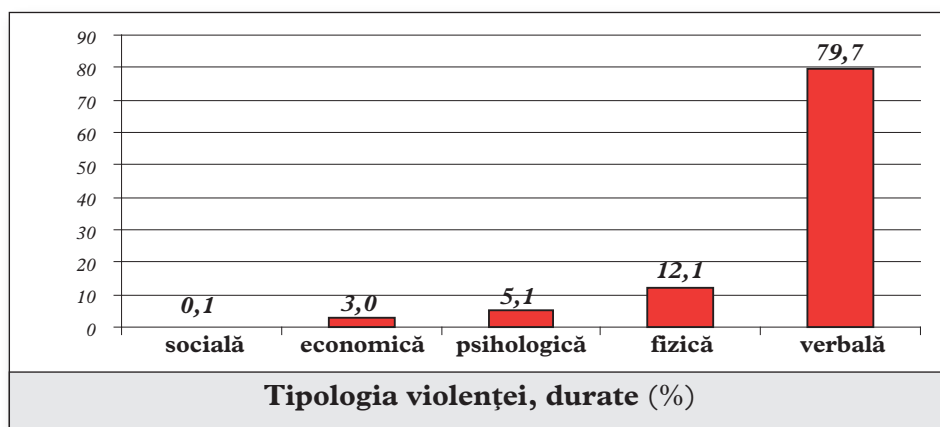
Test de fidelitate – reality-show

- Durata emisiunii: 90 minute
- Durata actelor de violență pe emisiune: 1430 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 953 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 28 secunde
- Ponderea duratei violenței: 26,5%
- Numărul actelor violente pe emisiune: 51
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 34

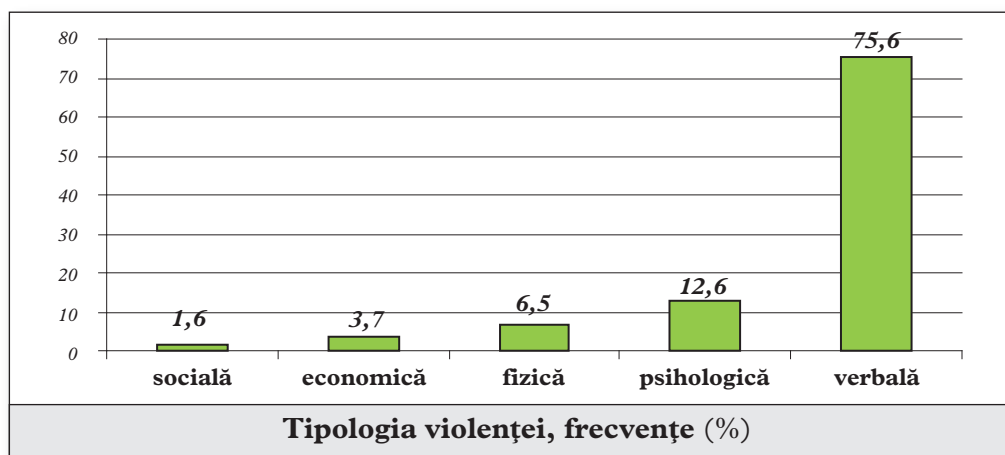
OTV

Dan Diaconescu în Direct

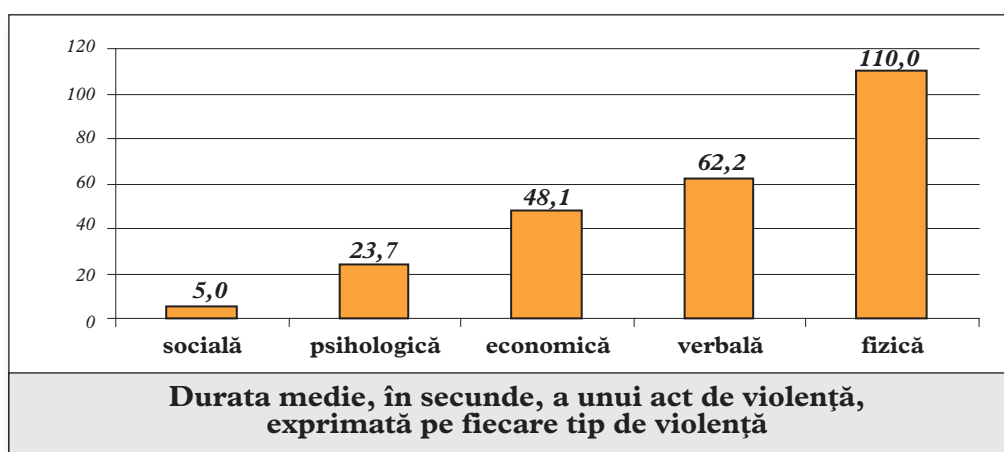
- Durata emisiunii: 3103 secunde (51 minute, 43 secunde) x 3 ore **egal** 9309 secunde (155 minute și 9 secunde)
- Durata actelor de violență pe emisiune: 3350 secunde (55,8 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 1117 secunde (18,6 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 59 secunde
- Ponderea duratei violenței: 36%
- Numărul actelor violente pe emisiune: 56,8
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 18,9

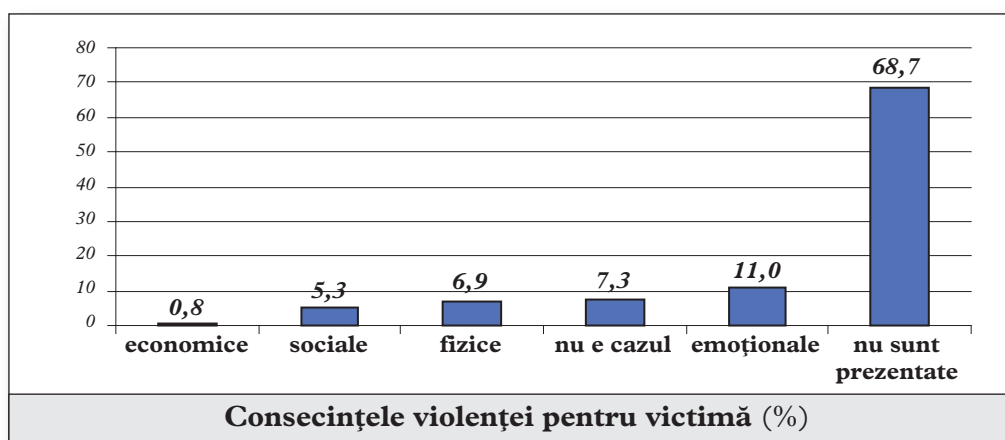
Peste trei sferturi dintre actele de violență care au putut fi urmărite la **OTV** au fost reprezentate de violența verbală. Dacă ne referim la durata actelor de violență, aproape 80% dintre acestea aparțin tipului de violență verbală.

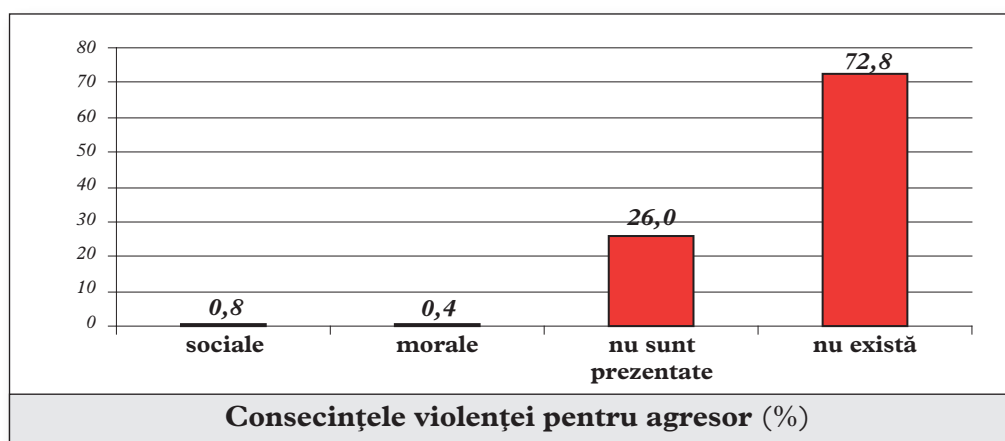
Am dorit să vedem dacă există diferențe între duratele actelor de violență, în funcție de tipul lor. Astfel, cea mai amplă durată o au actele de violență fizică (110 secunde), urmate de cele de violență verbală (puțin peste un minut) și de violență economică (48 secunde).

Este îngrijorătoare proporția actelor de violență ale căror consecințe pentru victime nu sunt prezentate: peste două treimi din numărul total al actelor violente. Am discutat anterior despre efectele pe care o astfel de prezentare a faptelor o poate avea la nivelul telespectatorului, mai ales dacă acesta este ușor influențabil (cu precădere copiii și adolescenții). În cazul ideal, un act de violență ar trebui să prezinte atât consecințele la nivelul victimei, dar și la cel al agresorului. Astfel, un telespectator va vedea că actul de violență este pedepsit, dar și că el produce suferințe celui care îl suportă.

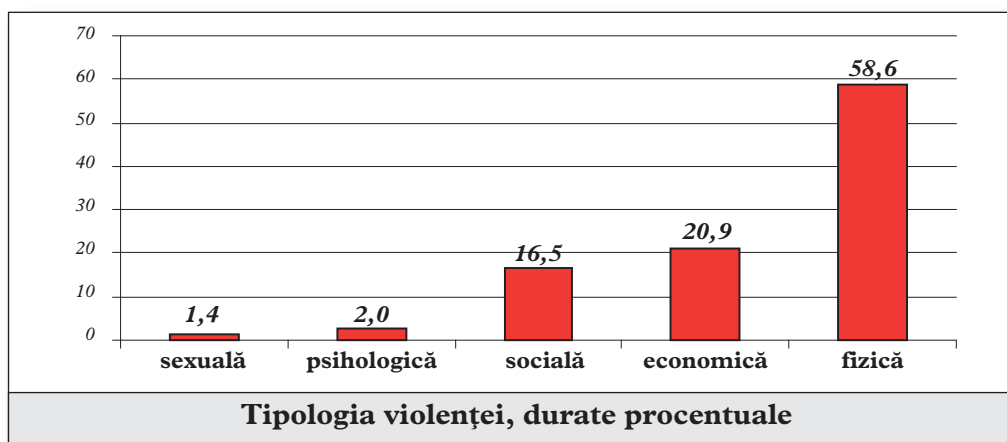
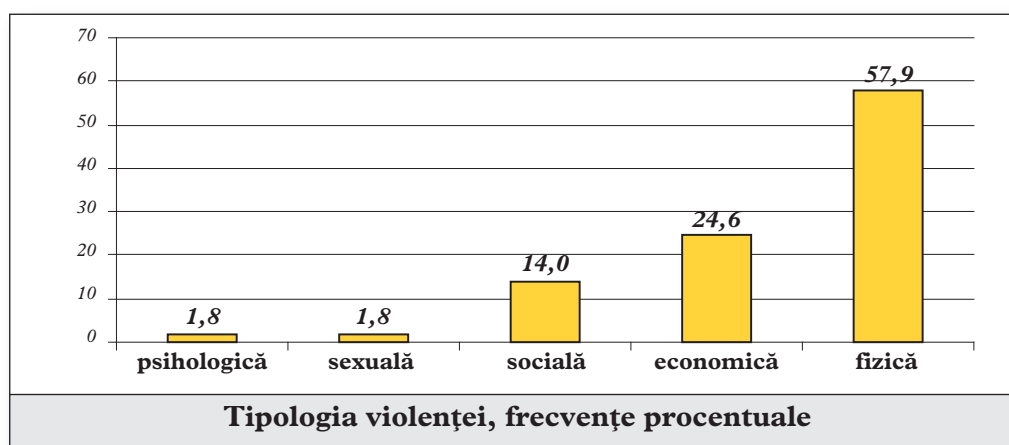
În concordanță cu graficul de mai sus, emisiunea DDD nu prezintă nici consecințele violenței pentru agresor: în această situație se plasează 73% dintre actele de violență. Cu alte cuvinte, violența de care dă dovadă agresorul nu este sancționată în nici un fel.

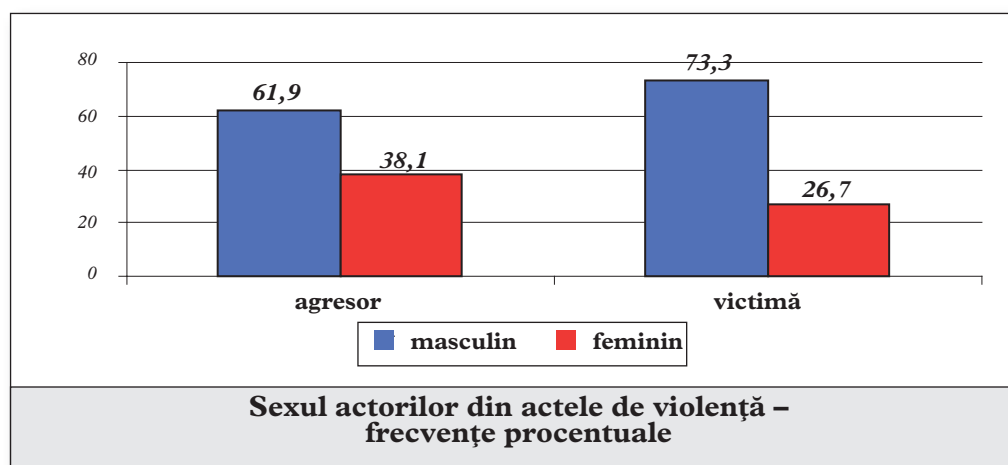
Avem aici un caz tipic de “naturalizare” a violenței.

Jurnalul de știri de la ora 18,00

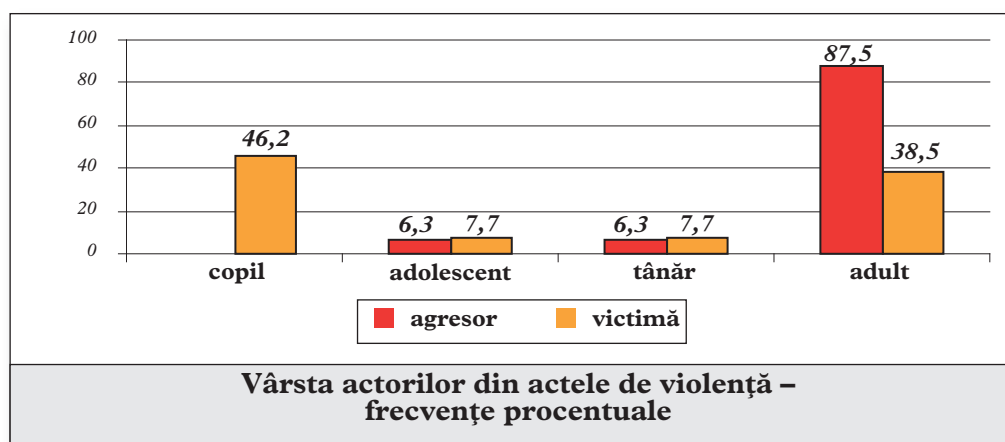
- Număr mediu de știri pe buletin: 28 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 12 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 42,9%
- Durata medie a buletinului de știri: 49,3 minute
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 17,9 minute
- Ponderea duratei știrilor violente: 36,3 %
- Durata medie a unei știri violente: 89 secunde
- 21,1% știri violente externe, 78,9% știri violente interne
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 28,1 % la început, 57,9% la mijloc, 14% la sfârșit.

Jurnalul de știri de la **Prima** prezintă, în proporție de 58%, acte de violență fizică, urmată de violența economică (21-24%).

Buletinul de știri de la **Prima** înregistrează aceeași tendință observată și în cazul buletinului de știri de noapte de la **Antena1**: deși bărbații sunt majoritari în rolurile de victime și de agresori, remarcăm ponderea mai ridicată a bărbaților-victimă decât a bărbaților-agresor, respectiv ponderea mai mică a femeilor-victimă decât a femeilor-agresor.

Agresorii sunt preponderent adulți (87,5% dintre actori), dar și tineri și adolescenți (în proporții egale, de 6,3%). Procentul copiilor-victime este absolut îngrijorător, la nici un alt buletin de știri din cele analizate în această cercetare nefiind întâlnită o pondere de aproape 46% de copiii-victimă. Nu cunoaștem motivul pentru care **Prima** a ales să prezinte preponderent știrile care îi au în prim-plan pe copii, cei care sunt (sau mai corect spus, ar trebui să fie) protejați prin Legea audiovizualului.

PrimaTV – alte emisiuni

“Cireasa de pe tort” - divertisment

- Durata emisiunii: 43,3 minute
- Durata actelor de violență pe emisiune: 192 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 266 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 7,4 secunde

- Ponderea duratei violenței: 7,4 %
- Numărul actelor violente pe emisiune: 26
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 36

“Mondenii” – pamflet

- Durata emisiunii: 42 minute
- Durata actelor de violență pe emisiune: 322 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 460 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 7,5 secunde
- Ponderea duratei violenței: 12,8 %
- Numărul actelor violente pe emisiune: 43
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 61,6

”Tribunalul poporului” - dezbattere

- Durata medie a emisiunii: 47 minute
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 374 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 477,5 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 31 secunde
- Ponderea duratei violenței: 13,26%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 12
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 15,3

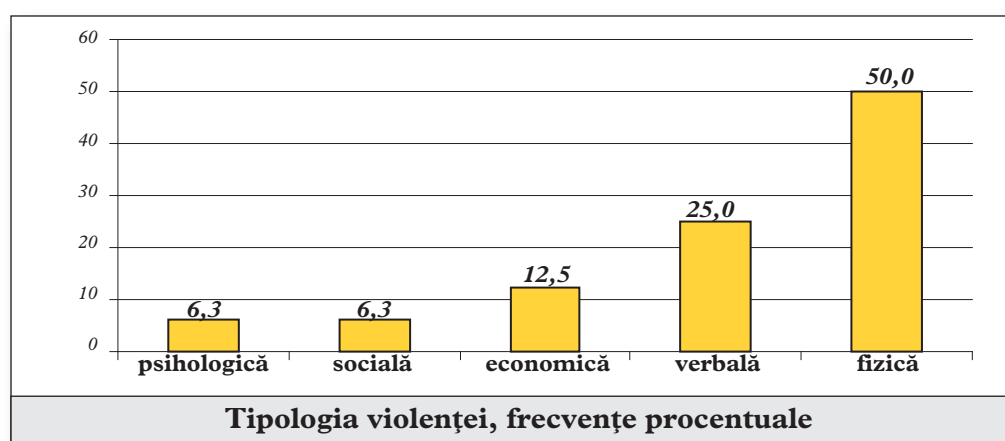
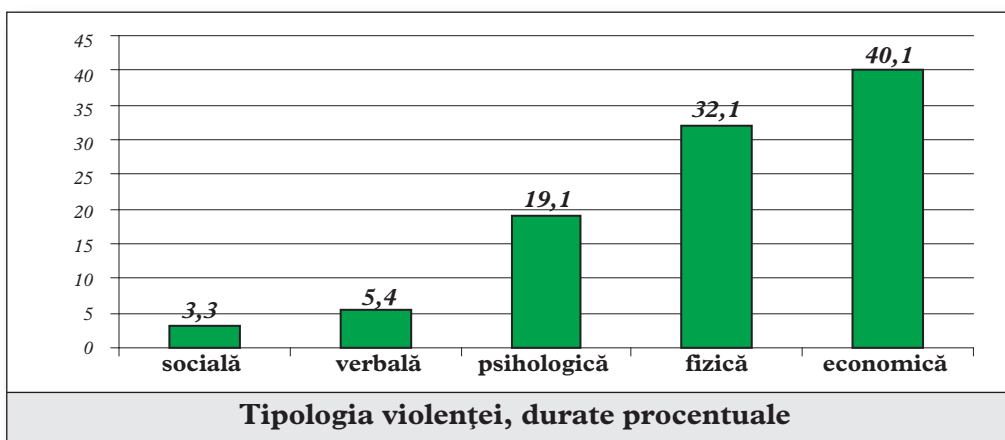
Dintre celelalte emisiuni monitorizate la **Prima**, remarcăm numărul extrem de mare de acte violente care se petrec în emisiunea *Mondenii*: 43 de acte violente pe emisiuni, care înseamnă aproape 62 de acte violente pe o oră de emisiune (fără publicitate). Altfel spus, un telespectator al acestei emisiuni este expus la un act violent pe minut.

CANALE DE INFORMARE

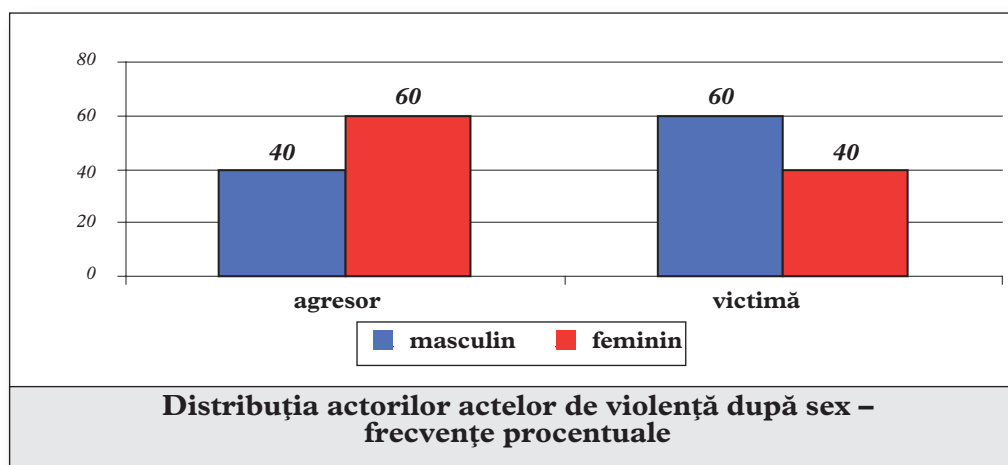
ANTENA3

“Știrile de la 21,00”

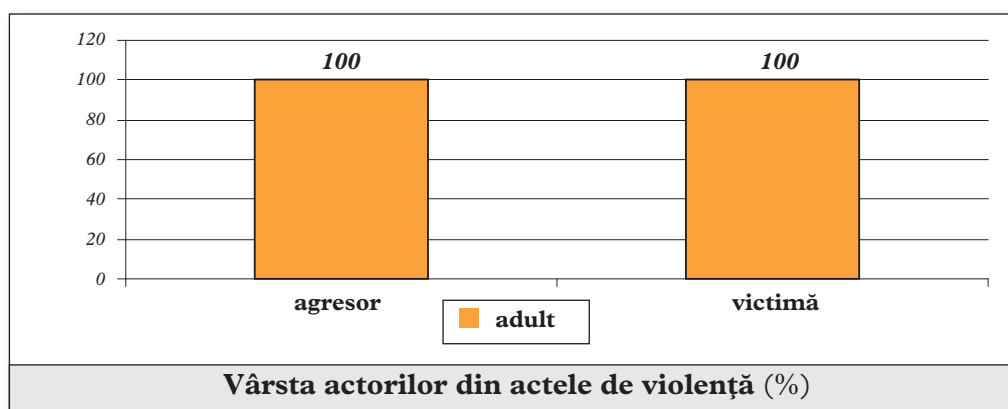
- Număr mediu de știri pe buletin: 15,7 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 4 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 25,5 %
- Durata medie a buletinului de știri: 2260 sec (37,6 minute)
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 328 sec (5,5 minute)
- Ponderea duratei știrilor violente: 14,5%
- Durata medie a unei știri violente: 82 secunde
- 28,5% știri violente externe, 71,5% știri violente interne
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 42,8% la mijloc, 57,2% la sfârșit.

După durata actelor de violență, pe primul loc în ierarhia tipurilor de violență se plasează violența economică, cu o pondere de 40%. Din punctul de vedere al frecvenței actelor de violență, în top se află violența fizică (50%), urmată de cea verbală (25%) și de cea economică (12,5%). Explicația schimbării de ierarhie o găsim în durata actelor de violență, pe fiecare tip de violență: astfel, știrile economice (reduse numeric) sunt prezentat într-un timp mai îndelungat, în timp ce știrile despre violențe fizice sunt prezentate pe scurt, chiar dacă ele sunt mai semnificative numeric.

Proporția bărbaților și femeilor agresori și victime se inversează în funcție de rolul deținut. Astfel, 40% dintre bărbați sunt agresori, în timp ce 60% dintre femei sunt agresori. Dincolo de această variație interesantă, trebuie remarcat un fapt deosebit, și anume că femeile sunt portretizate în ipostaza de agresoare, și mai puțin în cea de victime – este o tendință inversă celor observate deja în celelalte buletine de știri.

Și victimele și agresorii din actele de violență prezentate la **Antena3** sunt adulți. Nu există nici o variație în funcție de vârsta actorilor.

”Știrea zilei” - dezbatere

- Durata medie a emisiunii: 2918 secunde (48,6 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 347 secunde (5,8 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 428 secunde (7,1 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 48 secunde
- Ponderea duratei violenței: 14,7%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 7,3
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 9

”Bizbazar” - dezbattere

- Durata medie a emisiunii: 2461 secunde (41 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 345 secunde (5,8 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 505 secunde (8,4 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 26,5 secunde
- Ponderea duratei violenței: 14%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 13
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 19

”Revista presei”

- Durata medie a emisiunii: 690 secunde (11,5 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 15 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 78 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 15 secunde
- Ponderea duratei violenței: 2,2%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 1
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 5,2

”În gura presei” - pamflet

- Durata medie a emisiunii: 2940 secunde (49 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 621 secunde (10,3 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 760 secunde (12,7 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 59 secunde
- Ponderea duratei violenței: 21,1%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 10,5
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 12,8

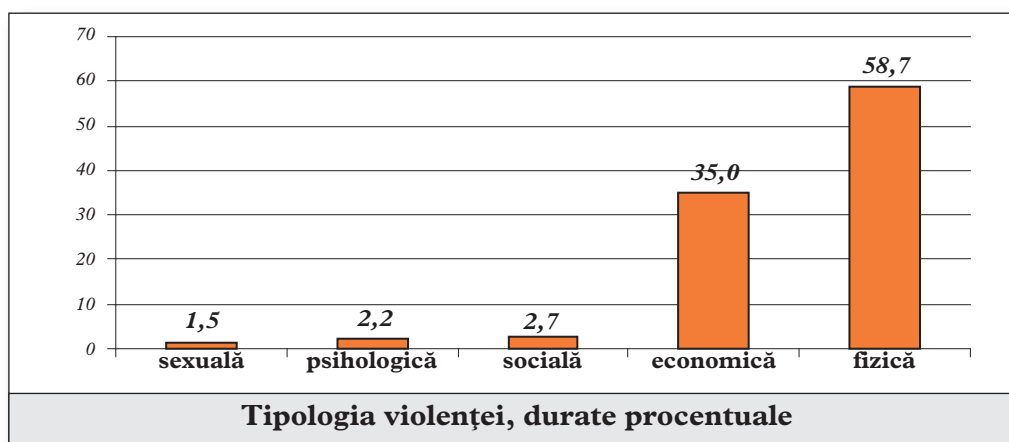
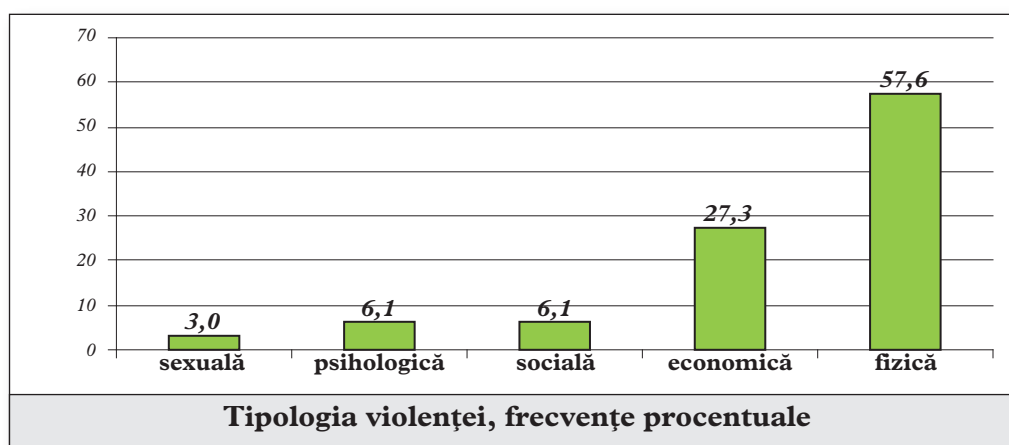
”7 păcate” - divertisment

- Durata medie a emisiunii: 1260 secunde (21 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 204 secunde (3,4 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 583 secunde (9,7 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 34 secunde
- Ponderea duratei violenței: 16,2%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 6
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 17,1

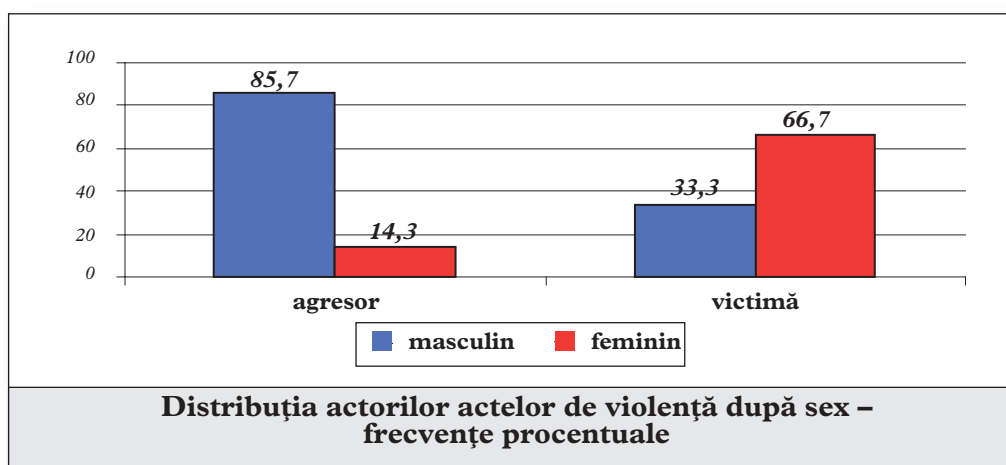
Realitatea TV

“Realitatea de la 21.00”

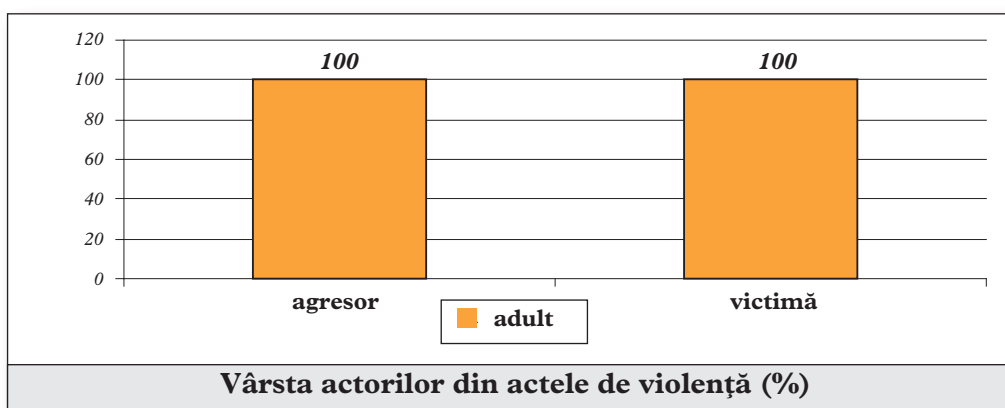
- Număr mediu de știri pe buletin: 19,8 știri
- Număr mediu de știri violente pe buletin: 6,8 știri
- Ponderea numărului știrilor violente: 34,3 %
- Durata medie a buletinului de știri: 2505 sec (41,7 minute)
- Durata medie a știrilor violente în buletin: 786 sec (13,1 minute)
- Ponderea duratei știrilor violente: 31,4 %
- Durata medie a unei știri violente: 116 secunde
- 40,6% știri violente externe, 59,4% știri violente interne
- Locul știrii violente în structura jurnalului: 6,3% la început, 65,6% la mijloc, 28,1% la sfârșit.

Principalul tip de violență întâlnit la știrile de la ora 21.00 de la **Realitatea** este cea fizică (58%), urmată de violența economică (27% / 35%).

Contrar tendinței de la jurnalul de știri competitor, cel de la **Antena3**, la **Realitatea** există o tendință pronunțată de a identifica agresorul și victima din punct de vedere al genului. Astfel, agresorul este majoritar bărbat (86%), iar victima este majoritar feminină (67%). Este o situație care nu a mai fost întâlnită (cel puțin nu cu atâta intensitate) la nici una dintre emisiunile anterior analizate.

Ca și în cazul știrilor de la **Antena3**, în emisiunile de la **Realitatea** nu există nici o diferențiere între agresori și victime după grupa de vârstă: actorii actelor de violență sunt adulți.

”**Realitatea zilei**” - dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 7150 secunde (119,1 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 320 secunde (5,3 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 161 secunde (2,7 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 20 secunde
- Ponderea duratei violenței: 4,5%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 16
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 8,06

”Realitatea te privește” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 3390 secunde (56,5 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 38 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 40,4 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 7,6 secunde
- Ponderea duratei violenței: 1,12%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 5
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 5,3

”Fețele cotidianului” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 3180 secunde (53 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 734 secunde (12,2 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 831 secunde (13,8 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 24,5 secunde
- Ponderea duratei violenței: 23,0 %
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 30
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 34

”100% cu Turcescu” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 2760 secunde (46 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 67 secunde
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 87,4 secunde
- Durata medie a unui act de violență: 11 secunde
- Ponderea duratei violenței: 2,43%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 6
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 7,8

”Ediție specială” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 2520 secunde (42 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 131 secunde (2,2 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 187 secunde (3,1 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 7,3 secunde
- Ponderea duratei violenței: 5,2%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 18
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 25,7

”Zonă de impact” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 2700 secunde (45 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 356 secunde (5,9 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 475 secunde (7,9 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 19,8 secunde
- Ponderea duratei violenței: 13,2%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 18
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 24

”Cap și pajură” – dezbateri

- Durata medie a emisiunii: 3120 secunde (52 minute)
- Durata medie a actelor de violență per emisiune: 323 secunde (5,4 minute)
- Durata medie a actelor de violență **pe oră**: 373 secunde (6,2 minute)
- Durata medie a unui act de violență: 10,4 secunde
- Ponderea duratei violenței: 10,35%
- Numărul mediu al actelor violente per emisiune: 31
- Numărul mediu al actelor violente **pe oră**: 35,8

2.

ANALIZA VIOLENȚEI REALE PE TIPURI DE EMISIUNI

2.1. Analiza comparativă a jurnalelor de știri TVR1, ProTV, Antena1, Antena3, Realitatea, Prima

2.1.1. Caracteristicile știrilor

a. Definiții ale știrilor

Informația televizată a cunoscut o creștere spectaculoasă începând cu anii 1990, când la nivel european (în țările vest europene în special) a avut loc o puternică dezbateră asupra scopurilor sale și mai ales, asupra viitorului ei. Această perioadă de intense dezbateri a coincis (ca perioada temporală) cu schimbările profunde din societățile est europene, inclusiv la nivel de instituții mediatice. În țările vest europene un format a rămas dominant, cel al știrilor de seară. Societățile est-europene au „gustat” din bogăția programelor ficționale ce nu mai aveau restricții politice, dar chiar și în aceste condiții, buletinele de știri și-au păstrat locul în grilele de programe, precum și în agenda telespectatorului. Dar ce sunt știrile? „Ele reprezintă o instituție socială și culturală [...], având în mare parte aceleași caracteristici. Instituția știrilor cuprinde cuvinte și imagini, adică un subsistem specific diferențiat din cadrul limbajului” (J. Hartley, 1999, p. 14). Știrile sunt privite ca un tip specific de discurs, cu ale cărui coduri și convenții telespectatorul se familiarizează treptat, devenind „alfabetizat în știri” (*idem*, p. 15). „Știrile presupun un discurs structurat de discursul mai larg al televiziunii, el însuși dependent de sistemul mai general al limbajului, atât prin elementele sale (semnele), cât și prin regulile și convențiile sale (codurile)” (*ibidem*).

Howard Humber (1999) apreciază că două dintre cele mai dificile întrebări din sociologia știrilor și a jurnalismului sunt „ce sunt știrile” și „ce produce știrile”? Teoreticienii comunicării de masă au făcut eforturi continue pentru a defini știrile. Walter Lippmann, în încercarea de a identifica natura știrilor, a fost unul dintre primii gânditori ai secolului XX care a privit știrile ca produse ale rutinelor jurnalistice și ale procedurilor standardizate. Lippmann afirma că până ca știrile să ajungă la destinatarii lor, ele sunt rezultatul unui proces de selecție. Aceste alegeri sunt mai degrabă impuse decât sunt rezultatul aplicării unor standarde obiective. Robert Park, jurnalist ca și Lippmann, afirma că esența știrilor ține mai degrabă de „simțul comun” decât de „cunoașterea formală”. Știrile reprezintă un punct pe un continuum și sunt caracterizate de efemeritate. Daniel Boorstin vede știrile ca o serie de pseudo-evenimente, deoarece există o cerere mai mare din partea publicului pentru informații decât poate realitatea să ofere în mod efectiv. Apare astfel necesitatea de a fi produse pseudo-evenimente doar pentru a se ocupa golurile din programele informative. Un pseudo-eveniment este o întâmplare care are următoarele caracteristici: 1. nu este spontană, dar devine spontană pentru că cineva o plănuiește sau o incită (exemplul clasic este cel al unui cutremur, despre care există doar relatările celor care l-au simțit. Nu este difuzat cutremurul în sine, ci interviul despre el); 2. relația cu realitatea situației este ambiguă. Sunt explorate noi dimensiuni ale întrebării „Ce înseamnă evenimentul care tocmai s-a petrecut”; 3. de obicei este o profecție auto-realizantă (de exemplu, o afirmație apreciată

la adresa standardelor unui hotel chiar crează apreciere pentru respectivul hotel); 4. este mai dramatică decât o știre reală; 5. poate fi repetată în funcție de necesități; 6. crearea lor costă bani. Galthung și Ruge pun problema identificării diferiților factori care stau la baza știrilor. Pe baza ideii că aprecierea unui fapt drept eveniment este determinată cultural, ei descriu factorii care afectează procesul de selecție și gradul de importanță al diferșilor factori în relație unii cu alții. Cei doi cercetători consideră că evenimentele devin știri dacă ele satisfac condițiile de frecvență (perioada de desfășurare a unui eveniment: de ex., crimele durează mai puțin timp decât evoluțiile economice), prag (amplourea unui eveniment: există un prag până la care un eveniment nu poate deveni subiect de știre), claritate (lipsa de ambiguitate a unui eveniment; evenimentele nu trebuie să fie în mod necesar simple, dar gama semnificațiilor posibile trebuie limitată), substanță, relevanță, proximitate culturală (evenimentele în acord cu back-ground-ul cultural al reporterului vor fi creditate cu o mărită capacitate de a genera înțelesuri față de celelalte, și în consecință vor avea șanse mai mari să fie selectate), predictibilitate (măsura în care evenimentul este dorit/așteptat). Pe lângă aceste valori generale ale știrii, Galthung și Ruge propun alte patru, de importanță majoră în mass media occidentală: referirea la națiuni de elită (știrile despre războaie și dezastre constituie un bun exemplu: dacă războaiele în care sunt implicare SUA sau Rusia sau alte forțe aliate explicit cu acestea vor fi relatate, altele vor trece neobservate – cum au fost conflictele din Indonezia sau Timorul de Est. Această ecuație se aplică și dezastrelor: dezastrele din țările lumii a treia trebuie să provoace sute de mii de victime pentru a atinge pragul critic de valoare de știre, în timp ce dezastrele din țările de „elită” devin știri la un număr mult mai mic de victime), referirea la persoane de elită (pentru că se presupune acțiunile lor au mai multe conștiințe decât activitățile zilnice ale indivizilor obișnuiți), personalizarea (evenimentele constituie acțiuni ale indivizilor ca atare: guvernul este adesea personificat prin „Călin Popescu-Tăriceanu” sau „Emil Boc”), negativismul (veștile proaste asigură știri de calitate. Ele sunt în general neprezăzute, clare, se întâmplă într-un interval scurt de timp sunt consonante cu expectanțele generale despre starea lumii și deci pragul lor este mai coborât decât al majorității știrilor pozitive) (J. Hartley, 1999, pp. 85-88). Relevanța modelului lui Galthung și Ruge este calitatea sa predictivă în determinarea pattern-urilor știrilor în studii românești apărute recent, Ioan Drăgan (2007, Comunicarea. Paradigme și teorii) împreună cu Diana Cismaru (2009, TeleRomânia în 10 zile) discută pe larg efectele macrosociale ale știrilor, atât a celor autentice, cât și a celor provenite din pseudo-evenimente (concept preluat de la D. Boorstin).

Definiția pe care o apreciem drept cea mai cuprinzătoare îi aparține unui clasic al sociologiei, Herbert J. Gans (1999, p. 237), care considera știrile ca informații care sunt transmise de la surse la audiență, prin intermediul jurnaliștilor (care sunt atât angajați ai unor organizații comerciale birocratice cât și membri ai unei profesii), ce au rol de a sumariza, rafina și de a modifica ceea ce le parvine de la sursele lor, cu scopul de a face informațiile potrivite pentru audiențele lor.

b. Sursele de informații

De mai mult de 50 de ani teoreticienii mass media (și nu numai) au abordat problema legăturii dintre jurnaliști și sursele lor de informații. Prin analiza acestei relații se ajunge și la înțelegerea relației mai generale dintre jurnalism și societatea în care funcționează. Una din criticile cele mai des aduse jurnalelor de știri este cea referitoare la dimensiunea lor aluzivă și superficială. Mai mult decât orice alt suport informativ, buletinul de știri își propune să aducă la cunoștința telespectatorilor actualitatea, adică de a răspunde la întrebarea „Ce se întâmplă în acest moment în lume?” (P. Charaudeau, 1997, p. 37). Pentru a răspunde la această întrebare, redactorii de știri au la dispoziție mai multe surse de informație: depeșele emise de agențiile de presă internaționale, consultarea site-urilor Intrenet, comunicatele de presă ale instituțiilor politice, economice, culturale, informatorii, sursele proprii. O a șasea sursă de informații în procesul de fabricare al buletinelor de știri a fost descrisă de Jacques Siracusa în 2001, cu referire la revista presei. Această acțiune, întreprinsă zilnic de responsabilii editorialiști ai departamentelor de știri, este centrată asupra unor cotidiane considerate de referință și a devenit un factor important de omogenizare între buletinele de știri concurente. Acest proces de omogenizare al buletinelor de știri datorat în mare parte accesării unor surse similare de informații, a fost analizat de Pierre Bourdieu (1996), care s-a referit la proces ca fiind „unul din mecanismele prin intermediul căruia se obține omogenitatea produselor mediatice propuse”, ceea ce „produce un formidabil efect de închidere mintal”, care de află „la originea unei circulații circulare a informației între diferitele canale”.

Cum ajung știrile internaționale pe micul ecran? Am putea crede că fiecare televiziune are corespondenți în fiecare țară din care se transmite o știre, corespondenți care concep și transmit știri doar pentru televiziunea proprie, asigurând astfel unicitatea conținuturilor știrilor. Cazurile în care se întâmplă așa sunt extrem de puține, în marea majoritate a cazurilor fiind utilizate informațiile transmise marile agenții de presă, de tipul Reuters, Associated Press și Agence France Presse. Aceste agenții de presă „rămân fabrici de informație chiar mai bine implantate decât marile canale de televiziune zise de informație directă și în continuu. [...] în 1997, atunci când CNN spunea că are 30 de birouri permanente, Reuters și AFP s-au declarat prezente în cel puțin două treimi din cele aproximativ 200 de state suverane” (M. Palmer, 2003, pp. 68-69). Această situație este valabilă și la nivelul acoperirii cu imagini a comentariilor, existând mari agenții de imagini de actualitate, de cele mai multe ori comune cu agențiile de presă internaționale. Michel Palmer oferă exemplul Reuters TV, agenția care furnizează zilnic între 1500 și 1800 de ore de imagini, care ajung simultan la marile trusturi mediatice

La fel ca și redactorii din presa scrisă, cei din mediul audiovizual sunt constrânși să găsească căi de a atrage atenția telespectatorilor. Cel mai ușor și cel mai atractiv mod de a face acest lucru în televiziune este de a prezenta imagini bune. Căutând cu disperare să difuzeze imagini interesante care să se potrivească cu textul știrilor, redactorii încearcă de multe ori să construiască drama televizuală care pare să existe în imaginile televizate, chiar dacă aceasta există sau nu. Acoperirea mediatică a dezastrelor înseamnă accesul la imagini excelente din punctul de vedere al televiziunilor. De multe ori televiziunile oferă știri externe, pentru că sunt însoțite de imagini deosebite și mai puțin pentru valoarea lor informativă. [...] Imaginile fac ca o televiziune să fie bună (C. Frost, 2000, p. 170). În acest context, una din dimensiunile de bază ale televiziunii constă în profesionalismul oamenilor ei. Michel Palmer considera că „profesionalismul (în mass media) înseamnă, printre altele, arta de a produce un text care – oricare ar fi mijloacele sau mass media utilizate – vorbește, îl atinge pe lectorul său, pe ascultătorul său, pe telespectatorul sau pe utilizatorul de internet prin jocul savant al argumentării, al demonstrației și al apelului la simțuri, la emoții, la afecte, mobilizând în acest scop toată gama de mediații posibile și de suporturi pertinente” (2003, p. 21).

c. Conținutul știrilor

Herbert J. Gans afirma în lucrarea *Deciding What's News* (1999) că un jurnalist nu poate avea capacitatea intelectuală și tehnologică de a introduce în categoria știrilor ce vor fi difuzate toate evenimentele cu adevărat reprezentative care se petrec în țara lui, fiind astfel forțat să adopte un sistem de rutinizare a producerii știrilor. Nu este o idee nouă, după cum am văzut ea fiind comună și altor cercetători. Această rutină în producerea știrilor de care vorbește Gans include procesul denumit „selecția știrilor”. Există câteva tipuri de teorii care descriu procesul de selecție:

1. teoriile centrate pe jurnalist susțin ideea că știrile sunt rezultate ale judecății profesionale ale jurnalistului;

2. un al doilea tip de teorii localizează rutinizarea selecției știrilor la nivelul organizației mediatice;

3. al treilea grup de teorii sunt centrate pe evenimentul însuși. Se mai numesc și teorii-oglină, deoarece evenimentele determină selecția știrilor iar jurnaliștii doar folosesc o „oglină” pentru a reflecta imaginea evenimentului către public. Aceste teorii au fost intens criticate, intrând în declin în anii '60. Principalul argument al criticilor a fost că jurnaliștii creează ei înșiși evenimentele pe care tot ei le transformă în știri.

4. ultimul grup de teorii explică selecția știrilor cu ajutorul unor elemente care nu țin de organizația mediatică. Un reprezentant al acestor teorii este Marshall McLuhan, autorul ideii că mesajul este determinat de tehnologia mediului. Există teorii ce susțin că economia națională este cea care determină selecția știrilor, sau ideologia politică a celor care dețin puterea în țară, sau valorile naționale, sau – un punct de vedere mai pragmatic – selecția știrilor este în strânsă legătură cu sursa de informații la care are acces jurnalistul (H. Gans, 1999, p. 237).

Selecția știrilor este compusă din două procese: primul determină disponibilitatea știrilor și deci leagă jurnaliștii de sursele lor, iar cel de-al doilea proces determină gradul de adecvare al știrilor și leagă jurnaliștii de audiențe (*idem*, p. 238). Reporterii care au puțin timp la dispoziție pentru a găsi informații trebuie să obțină cele mai potrivite știri de la cel mai mic număr de surse posibil, cât de repede este posibil

și cu cele mai mici costuri posibile pentru bugetul organizației media (*idem*, p. 245). Având această „rețetă” în minte, orice jurnalist va începe prin a lua în considerare sursele disponibile, înainte chiar ca poveștile (cele care vor produce ulterior știrile) să fie cunoscute. Se ajunge astfel la situația de a avea deja o rețea de surse, familiare și de încredere, înainte chiar ca știrile să existe.

Luând în considerare toate aceste idei, răspunsul la întrebarea „de ce violența trece de procesul de selecție a știrilor” devine evident: violența este unul din puținele elemente care îndeplinește toate criteriile de selecție: la nivelul jurnalistului există deja convingerea (provenită din experiențele anterioare) că violența este un subiect care produce audiență; jurnalistul știe deja că cerințele organizației în care lucrează se referă în primul rând la obținerea unei audiențe cât mai mari; întotdeauna violența va fi un subiect care produce imagini „bune” din punctul de vedere al jurnalistului, iar acoperirea cu imagini a unui subiect este întotdeauna un deziderat al profesioniștilor știrilor. Și nu în ultimul rând, să amintim că printre sursele credibile la care au acces jurnaliștii - surse cu care au lucrat deja în trecut - se numără polițiști, pompieri, medici SMURD etc.

„Într-un jurnal de știri clasic, criteriile de selecție a știrilor sunt din punct de vedere cantitativ foarte selective, iar din punct de vedere calitativ foarte orientate. Pentru primul aspect, este suficient a se compara sumarul unui buletin de știri televizual, redus la câteva zeci de itemi, cu cel al unui suport scris. Redactorii de știri, datorită constrângerilor temporale ale formatului, trebuie să rețină și să construiască ca evenimente doar o parte infimă a elementelor factuale pe care le cunosc. Pentru cea de-a doua dimensiune, criteriile de alegere a știrilor sunt diverse, unele dintre acestea fiind comune cu cele care funcționează în alte media informative” (G. Lochard, 2005, p. 24).

John Hartley propune o clasificare a subiectelor știrilor în 6 subiecte majore (1999, pp. 47-48): politica; economia; relațiile internaționale – de obicei relațiile dintre guverne, rapoare despre războaie, lovituri de stat, cutremure etc.; știrile autohtone – sunt grupate în știri „hard” (caracterizate de conflict și violență) și știri „soft” (caracterizate de umor și interesul uman); știrile ocazionale – relatări despre dezastre, celebrități, punctele fierbinți ale zilei; sportul.

2.1.2. Situația canalelor TV monitorizate. Numărul mediu al știrilor

Analiza datelor obținute din monitorizările canalelor TV⁷ a urmărit descrierea cantitativă și calitativă a violenței prezente în buletinele de știri ale canalelor monitorizate⁸. Analiza calitativă a știrilor a fost necesară pentru nuanțarea anumitor rezultate cantitative, dar mai ales pentru a aduce un plus de valoare studiului prin includerea unor elemente suplimentare.

Indicatorii cantitativi calculați în cazul tuturor canalelor sunt numărul mediu de știri difuzate în perioada monitorizată, *durata medie a știrilor* difuzate în respectiva perioadă pe oră, iar asociat acestora, *numărul mediu de știri violente*⁹, respectiv *durata*¹⁰ *medie a știrilor violente* din perioada monitorizată. Pentru aprofundarea analizei propunem și indicatorul *pondere știri violente*, calculat ca raport între numărul de știri violente și numărul total de știri. Complementar acestui indicator este cel rezultat din raportul duratelor. Calcularea celor două tipuri de ponderi permite atât compararea rezultatelor obținute pentru canale diferite, cât și măsurarea, în cadrul aceluiași canal, a concordanței dintre ponderea numărului de știri cu ponderea duratei știrilor. Un alt indicator calculat este durata medie a unei știri violente, respectiv non-violente. Acest indicator se obține ca raport între durata totală a știrilor violente/non-violente și numărul de știri violente/non-violente. Pentru analiza calitativă a violenței au fost folosite informații referitoare la locurile în care se petrec actele de violență, la nivelul de premeditare al actelor violente (fiecare act violent a fost considerat fie ca accidental la nivelul intenționalității inițiatorului său, fie ca premeditat, în acest din urmă caz efectul asupra telespectatorilor fiind mai mare), precum și la contextul în care are loc violența.

Pentru **Antena1**, ca și pentru **ProTV**, în perioada monitorizată au fost difuzate zilnic trei buletine de știri, analiza prezentându-le pe fiecare în parte, din rațiuni de comparativitate. În intervalul de *prime time*,

⁷ TVR1, ProTV, Antena1, Antena3, Realitatea, Prima, Acasă, OTV.

⁸ Cu excepția canalelor Acasă și OTV, unde nu au fost difuzate buletine de știri în perioada monitorizată.

⁹ Știrile violente sunt definite ca acele știri ce conțin cel puțin o secvență de violență.

¹⁰ Duratele sunt exprimate în secunde. În anumite situații exprimarea duratelor este efectuată în minute.

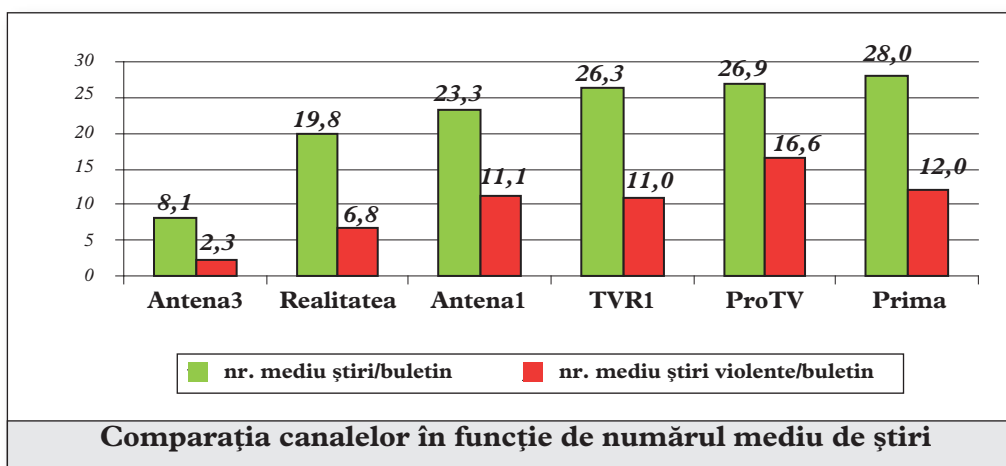
canalul **Antena3** difuzează cinci buletine de știri, din oră în oră, însă rezultatele referitoare la acest canal se referă la media celor patru buletine de știri.

De multe ori ne vom referi în analiză la buletinul de știri de la ora 19.00, considerat ca buletinul de știri de referință al unei televiziuni. Acesta constituie „știrile de seară”. Știrile de seară au un orar variabil de la țară la țară, el depinzând de orele de odihnă de seară ale populației: astfel, în Franța jurnalele de știri ale marilor canale generaliste sunt difuzate la ora 20.00, în Marea Britanie ele sunt difuzate la ora 18.00 iar în Spania la ora 22.00. În România s-a stabilit ora 19.00 de către cele mai importante televiziuni (după criteriul audienței: **Antena1** și **ProTV**, **TVR1**), după mai multe încercări de a găsi cea mai potrivită oră pentru plasarea în grila de programe a jurnalului de știri de seară. Variațiile între jurnalele de știri din diferite țări diferă inclusiv în ceea ce privește durata propriu-zisă: între 20 de minute și o oră. Deoarece în cvasi-totalitatea țărilor este necesară, pentru cea mai mare parte a populației, o sursă de informație determinantă, putem considera jurnalul de știri ca o manieră de „rendez-vous național”, în măsura în care televiziunea – și jurnalul de știri în particular – au fost gândite de guvernanți ca „mijloace de concretizare a legăturilor dintre centrul puterii și periferie, permițându-se o comunicare directă și cu sens unic” (G. Lochard, 2005, p. 15).

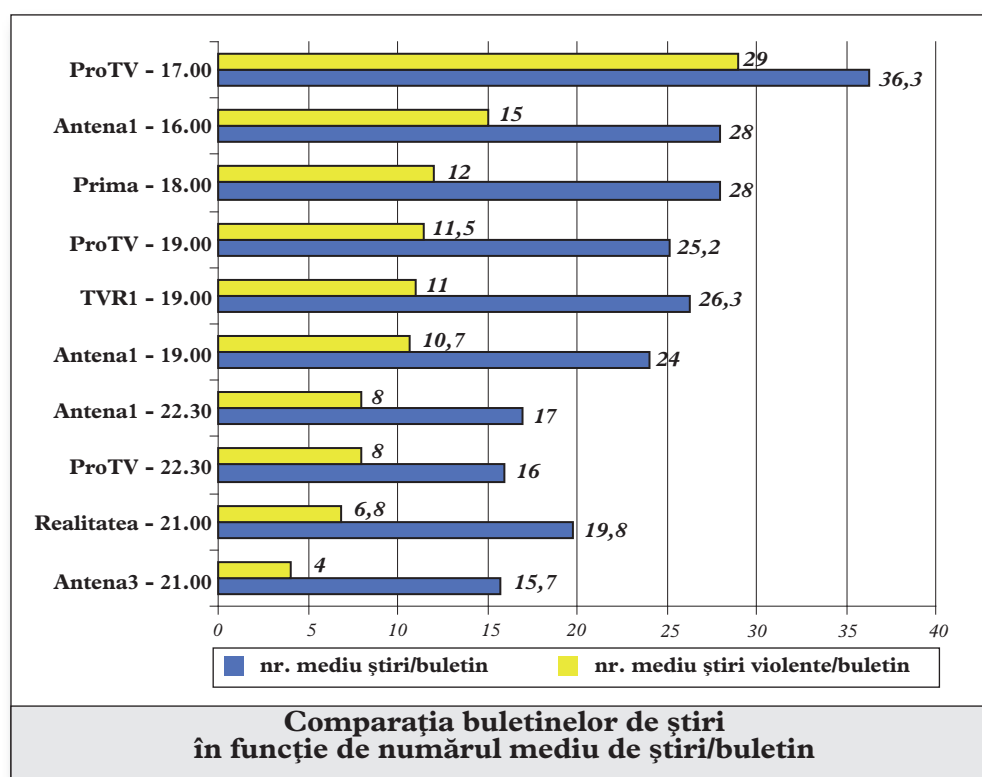
În săptămâna monitorizată (5-11 ianuarie 2009) au fost analizate buletinele de știri de la 6 canale, dintre care 4 canale generaliste (**TVR1**, **ProTV**, **Antena1** și **PrimaTV**) și două canale specializate (**Realitatea Tv** și **Antena3**). Facem observația că în cadrul fiecărui canal TV există mai multe tipuri de jurnale de știri, în funcție de ora de difuzare și în funcție de durata totală a jurnalului. Luând ca exemplu **Antena3**, în lista emisiunilor informative analizate s-au regăsit atât jurnale de știri cu durata de 45 de minute (de ex. jurnalul de la ora 21,00), cât și jurnale cu durata de câteva minute. Graficele următoare prezintă valori medii pe fiecare canal, care în cazul **Antenei3** sunt generate prin însumarea unor jurnale de tip diferit. Pentru a face o comparație mai pertinentă a emisiunilor am prezentat datele și pe fiecare buletin de știri. Indicatorii luați în calcul pentru realizarea comparațiilor se referă la numărul mediu al știrilor în jurnalele de știri, durata medie a știrilor din jurnal și ponderea violenței.

1. **Numărul mediu al știrilor** în jurnalele de știri este indicatorul care permite o primă comparație între canale, după gradul de complexitate. Ne interesează atât *numărul total de știri* din fiecare jurnal, care arată cantitatea de știri la care este expus un telespectator al acestei emisiuni, dar care nu face o diferențiere între știrile violente¹¹ și cele non-violente, cât și *numărului de știri violente* din jurnal, care duce analiza la un nivel superior: arată care este numărul de știri violente pe care le poate urmări un telespectator al respectivului jurnal. Cu cât acest număr este mai apropiat de numărul total de știri, cu atât cantitatea de violență la care telespectatorii sunt expuși este mai mare.

Numărul total al știrilor (exprimat ca medie pe jurnalul de știri) variază între 8,1 (**Antena3**) și 28 (**PrimaTV**). Numărul știrilor violente în jurnal variază între 2,3 (**Antena3**) și 16,6 (**ProTV**). În funcție de acest prim indicator, putem spune că cel mai violent jurnal de știri (ca medie) este cel de la **ProTV**, deoarece include cel mai mare număr al știrilor violente, comparativ cu celelalte jurnale de știri, în condițiile în care duratele totale ale jurnalelor sunt comparabile.

¹¹ Știrea violentă este definită ca acea știre care conține cel puțin un act de violență.

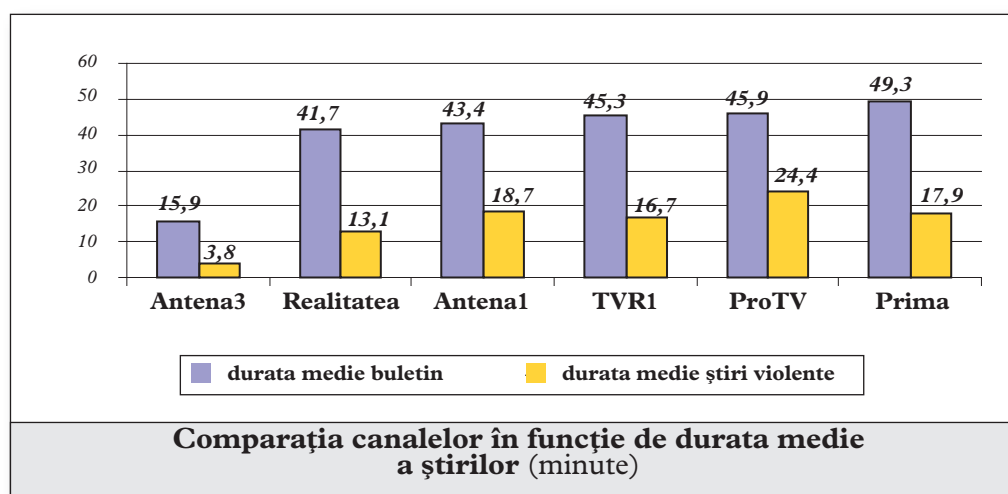

Privitor la detalierea acestui indicator pe fiecare emisiune de știri, remarcăm valorile extrem de mari pe care le înregistrează știrile de la ora 17.00 de la **ProTV**. Jurnalul de știri principale ale principalelor canale TV difuzează în medie 11-12 știri violente pe buletin, la o medie de 25-28 știri pe buletin, în timp ce știrile de la ora 17.00 difuzează în medie 29 de știri violente din 36 de știri. Plasarea acestui tip de emisiune informativă senzationalistă într-un interval orar caracterizat de audiențe medii scăzute (cu excepția serialelor) are ca scop maximizarea audienței canalului **ProTV** pentru respectivul interval orar.

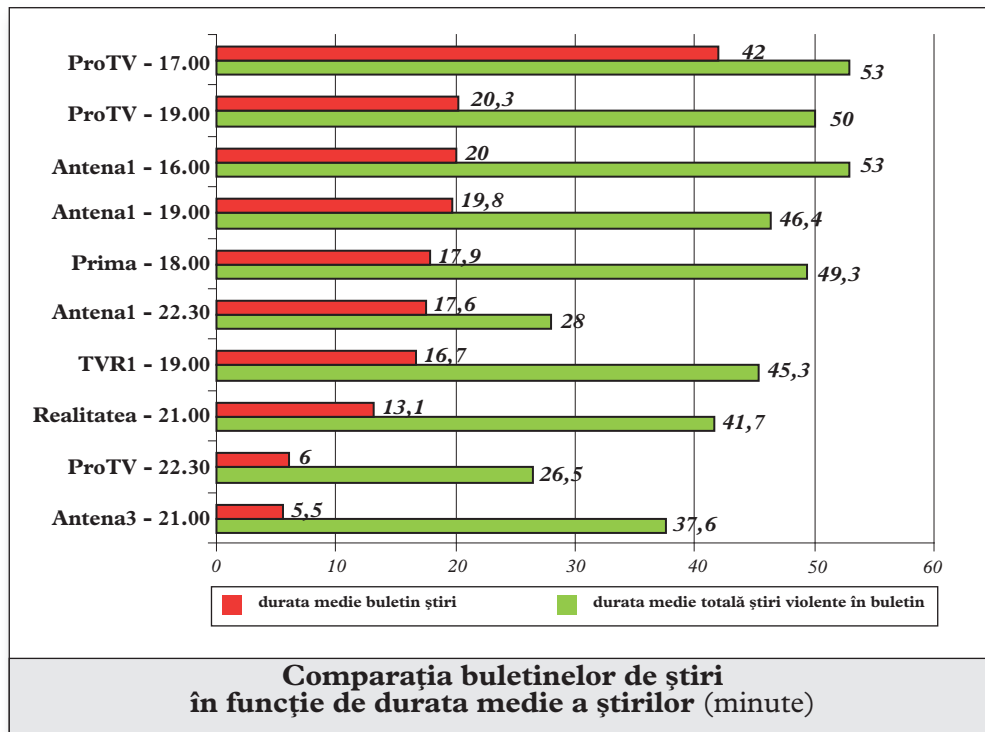
2.1.3. Durata știrilor

Durata medie a știrilor în jurnal - Durata medie a știrilor violente în jurnal

Un indicator care exprimă mai precis situația violenței din jurnalele de știri este cel referitor la durată. Durata este exprimată în minute, și arată durata totală medie a jurnalului de știri (fără publicitate), respectiv durata totală medie a știrilor violente. Se observă că jurnalul de știri care are cea mai mare durată medie este cel de la **Prima**, urmat de cel de la **ProTV** (49,3 minute, respectiv 45,9 minute). Cel mai „scurt” jurnal este cel de la **Antena3**, cu aproape 16 minute.

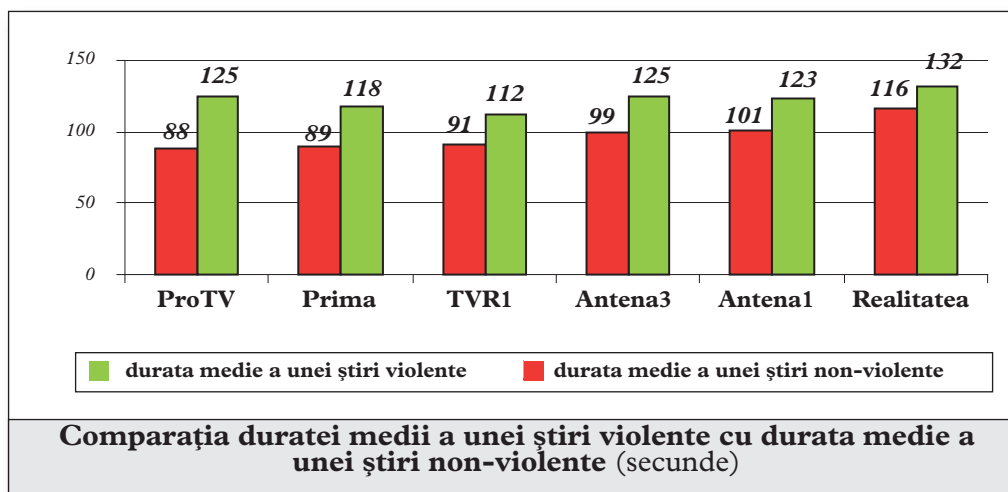

În momentul în care datele sunt defalcate pe jurnale de știri, ierarhiile se modifică. Cele mai „lungi” buletine de știri sunt cele din acces prime time de la **Antena1** (ora 16.00) și de la **ProTV** (ora 17.00), cu o durată de 53 de minute, urmate de jurnalul principal de știri de la **ProTV** și de cel de la **PrimaTV**, cu aproximativ 50 de minute.

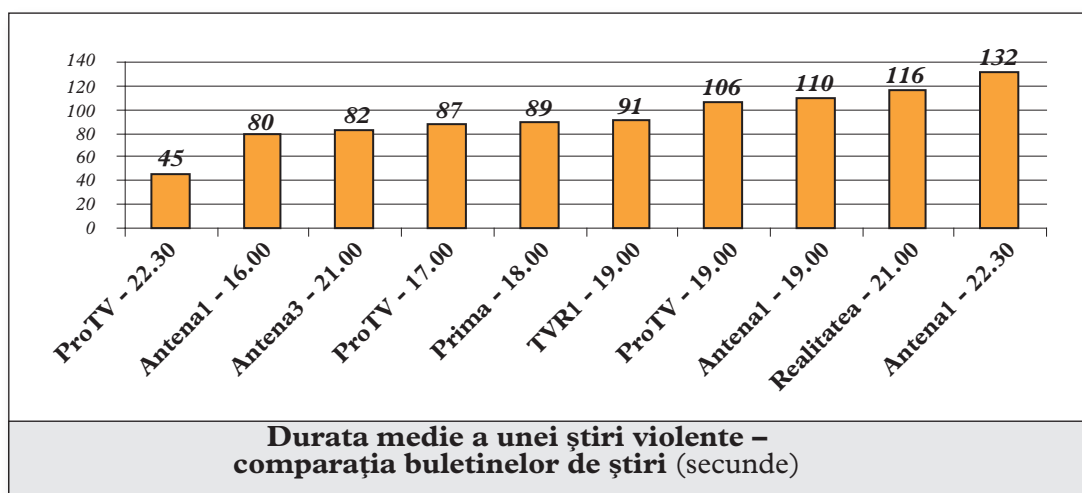

Pornind de la cei doi indicatori pe care i-am detaliat până în acest moment (numărul și durata știrilor), se construiește un al treilea indicator, *durata medie a unei știri violente*, prin împărțirea duratei totale medii a știrilor violente la numărul total mediu de știri violente. Similar se construiește indicatorul *durata medie a unei știri non-violente*. Astfel se observă dacă prezentarea unei știri violente se face într-un timp mai lung decât cel alocat pentru prezentarea unei știri non-violente.

Se consideră că efectul unei știri violente este cu atât mai puternic cu cât i se alocă un timp mai lung pentru prezentarea/comentarea ei. Se poate afirma că, dacă știrile violente au o durată mai mare decât știrile non-violente, atunci există o preocupare a echipei editoriale a jurnalului de știri de a accentua evenimentele violente, în detrimentul celor non-violente. Graficul următor arată că, fără excepție, televiziunile analizate au alocat mai mult timp pentru prezentarea știrilor non-violente decât pentru prezentarea celor violente.

Cea mai mare durată a unei ştiri violente se înregistrează în cazul ştirilor de la 22.30 de la **Antena1**: 132 de secunde, iar cea mai scurtă în cadrul buletinului similar de la **ProTV**.

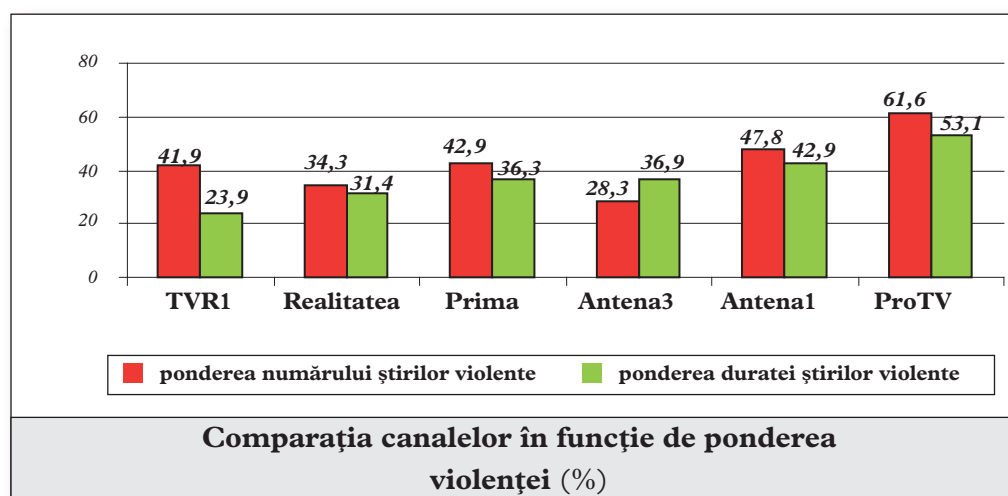
2.1.4. Ponderea ştirilor violente

Ponderea violenței este indicatorul cel mai pertinent pentru compararea unor emisiuni de la canale diferite, deoarece convertește în procente valorile provenite din frecvențe și durate, acestea fiind înalt comparabile. Ponderea numărului (frecvenței) ştirilor violente se obține prin împărțirea numărului de ştiri violente la numărul total de ştiri din jurnal x 100. Acest indicator exprimă cât la sută din numărul total de ştiri de la un anumit canal este reprezentat de ştirile violente. În funcție de acest indicator, canalul care are ponderea frecvenței ştirilor violente cea mai mică este **Antena3** (28,3%). Canalul cel mai violent după acest indicator este **ProTV**, care are o pondere a ştirilor violente de 61,6%. Este urmat de **Antena1** (47,8%) și **Prima** (42,9%).

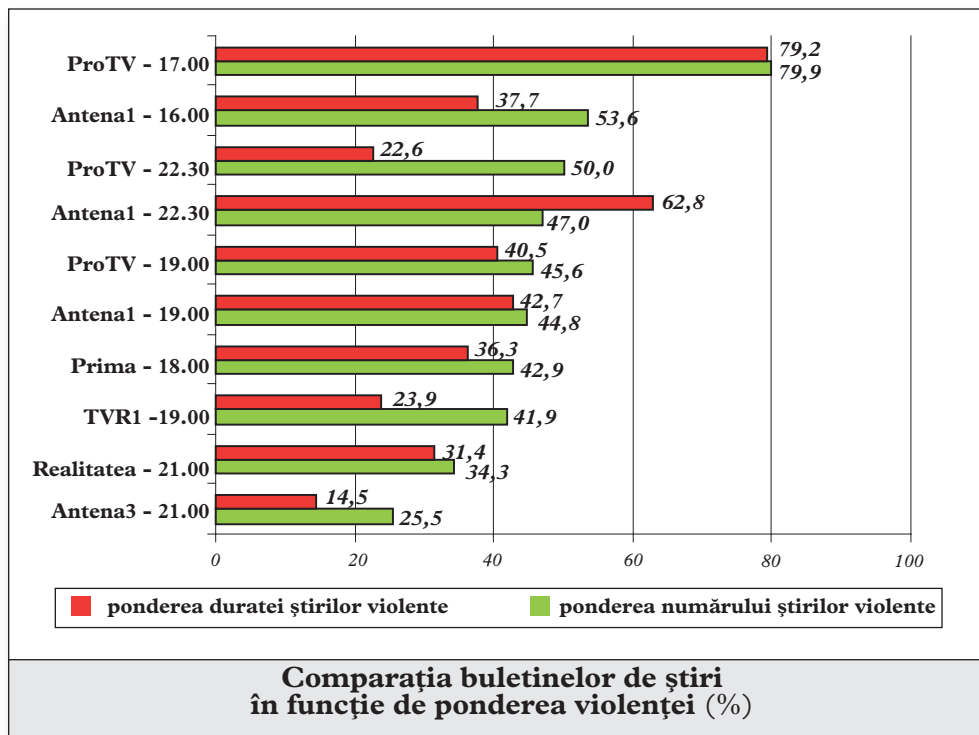
Ponderea duratei ştirilor violente reprezintă cât la sută din durata totală a jurnalului de ştiri este ocupată de durata ştirilor violente. Se calculează ca raport între durata ştirilor violente și durata totală a ştirilor din acel buletin de ştiri x 100. Se consideră că este mai reprezentativ pentru analiză, în sensul că este mai importantă durata la care este expus un telespectator la acte violente decât numărul acelor acte vizionate.

În funcție de ponderea duratei violenței, ierarhia canalelor cuprinde **ProTV** (53,1% ponderea duratei violenței) și **Antena1** (42,9%), la polul opus plasându-se **TVR1** (23,9%) și **Realitatea** (31,4%).

ProTV, TVR1, Prima și Antena1 (toate canale generaliste) sunt canalele care au ponderea duratei violenței mai mică decât ponderea frecvenței violenței.

După ponderea violenței, cel mai violent canal de știri este **ProTV** (61,6%, respectiv 53,1% ponderi ale violenței). Cel mai violent buletin de știri este, după cum era de așteptat cel de la ora 17.00 la **ProTV**, cu o pondere a violenței de 80%. Cel mai puțin violent jurnal de știri este la **Antena3**, la ora 21.00. Sunt rezultate așteptate, în concordanță cu politicile editoriale ale celor două televiziuni.

2.1.5. Tipologia violenței în știri

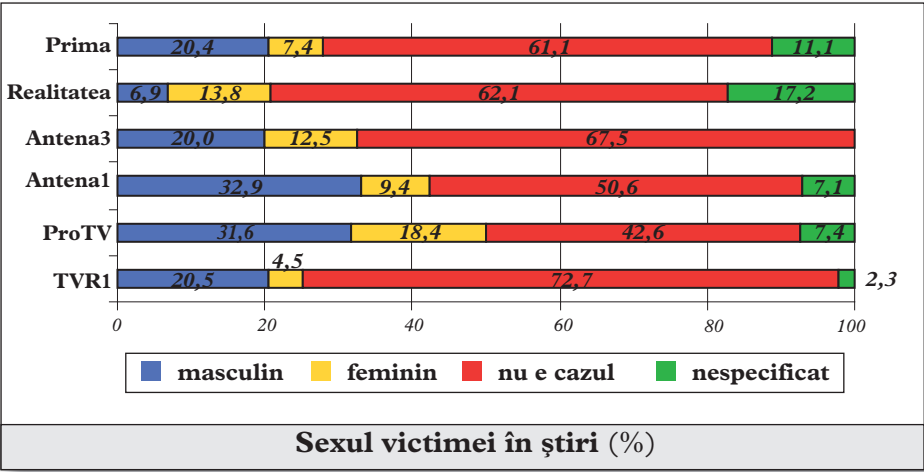
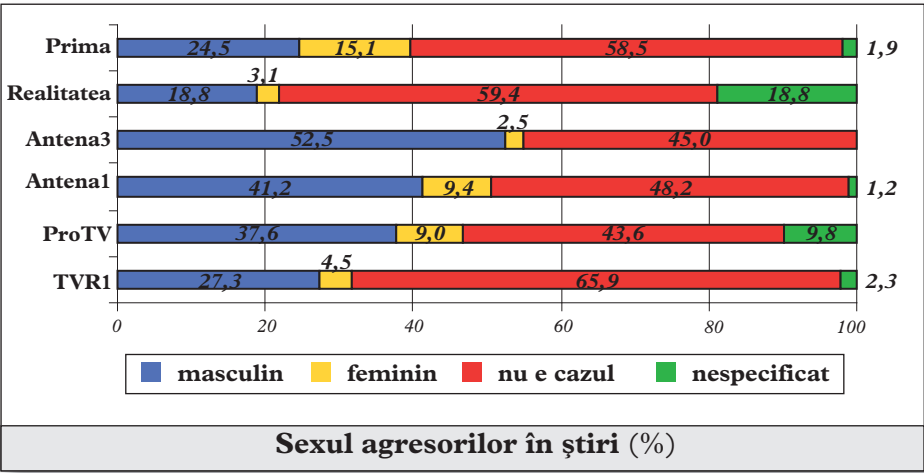
Tipul de violență prezent în emisiunile monitorizate este redat în tabelul următor, unde se poate observa că pe majoritatea canalelor tipul de violență care este predominant în știri este cel de tip fizic. Excepția o constituie canalul **Antena3**, unde violența verbală este principalul tip de violență. Pe locul doi ca frecvență se plasează violența economică, atât în cazul canalului public cât și în cazul canalelor private, fie ele generaliste sau de informații. Acte de violență socială sunt înfățișate mai frecvent la **ProTV** și **Prima**, iar violența sexuală este redată mai consistent de **Antena1** (5,6% din totalul actelor de violență a fost reprezentat de violența sexuală, acest procent reprezentând valoarea cea mai ridicată pe care a înregistrat-o violența sexuală la toate canalele analizate).

%	TVR1	ProTV	Antena1	Antena3	Realitatea	Prima
fizică	48,9	49,4	41,6	22,0	57,6	57,9
verbală	8,9	5,5	7,9	46,3		
psihologică	6,7	3,0	1,1		6,1	1,8
economică	28,9	25,0	32,6	22,0	27,3	24,6
socială	6,7	14,6	11,2	9,8	6,1	14,0
sexuală		2,4	5,6		3,0	1,8

2.1.6. Actorii actelor de violență

a. Sexul actorilor

Ca și în cazul datelor sintetice, referitoare la toate canalele monitorizate și la toate tipurile de emisiuni, și pentru știri am dorit să verificăm dacă există practica televiziunilor de portretiza într-un anume fel victima și agresorul, din punctul de vedere al sexului lor: cu alte cuvinte, sunt mai des înfățișați bărbații ca fiind agresori, respectiv femeile ca fiind victime? Răspunsul la întrebarea noastră se nuanțează în funcție de canalele analizate: de exemplu, la **PrimaTV** am înregistrat 24,5% bărbați-agresori, comparativ cu 20,4% bărbați-victime. Femeile sunt 15,1% agresori și 7,4% victime, ceea ce ne permite să afirmăm că la **Prima** se înregistrează o tendință inversă ipotezei noastre, respectiv de a înfățișa femeile în ipostaze mai puțin vulnerabile (ca cele presupuse de rolul de victimă). **Realitatea TV**, în schimb, portretizează bărbatul ca fiind mai degrabă agresor decât victimă (18,8% față de 6,9%), iar femeia este portretizată mai degrabă ca victimă decât ca agresoare (13,8% pentru femeia-victimă, față de 3,1% pentru femeia-agresor). O tendință asemănătoare cu cea de la **Realitatea** a fost înregistrată și pentru **Antena3** și **ProTV**.

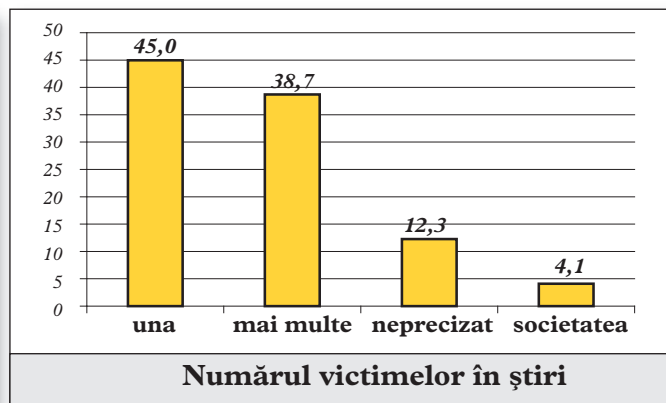
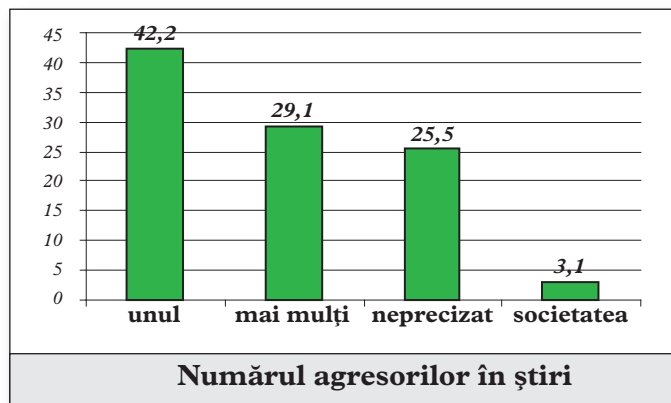

b. Vârsta actorilor

Dintre agresorii prezentați în cadrul buletinelor de știri, majoritatea sunt adulți. Nici o televiziune nu are practica prezentării copiilor sau adolescenților ca agresori. Spre exemplificare, doar la **Antena1** și la **ProTV** sunt prezentați doi, respectiv un copil în postura de agresor.

Raportându-ne la victime, copiii sunt mai des surprinși în această ipostază decât în cea de agresori. Din numărul total al victimelor, copiii reprezintă între 4 și 8% dintre acestea. **TVR1**, **ProTV** și **Prima** prezintă copiii ca victime în 4-5% dintre știri, iar **Antena1** în 8,3% dintre acestea.

c. Numărul actorilor

Peste 42% dintre agresori au acționat individual în realizarea actului de violență. Violența ca act de grup este înfățișată în aproape 30% dintre știri. Raportându-ne la victime, observăm că 45% dintre victime nu sunt persoane individuale, ci grupuri. Violența este suportată de câte o persoană individuală doar în 39% din cazuri, ceea ce ne conduce către o concluzie enunțată anterior, că actul de violență este mediatizat și din perspectiva eficienței lui: un agresor produce rău nu unei alte persoane, ci mai multor persoane. Este un demers care se înscrie în logica valorilor modernității capitaliste, care gratifică eficiența indiferent de forma ei de manifestare.

d. Statutul socio-cultural al actorilor

Din acest punct de vedere, majoritatea covârșitoare a știrilor violente prezintă oameni obișnuiți, atât în ipostaza de victime, cât și de agresori ceea ce se explică prin faptul că neo-televiziunea scenarizează preponderent viața cotidiană a oamenilor. Au fost foarte restrânse cantitativ știrile care au portretizat diferit actorii violenței.

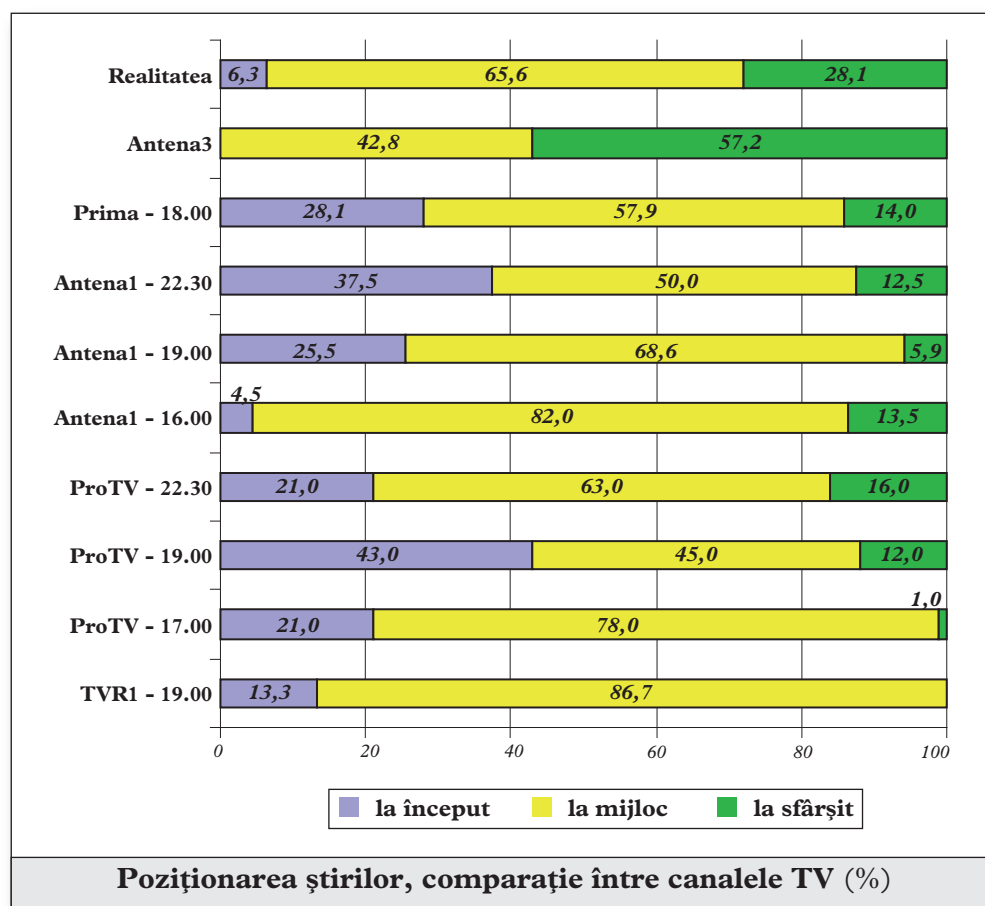
2.1.7. Poziționarea știrilor violente

Contează locul în care este plasată o știre violentă, în cadrul unui telegazetă sau buletin de știri? Psihologii care au studiat mecanismele învățării sunt categorici în această privință: pentru ca elementul dorit să aibă șanse mai mari de a fi învățat/reținut, el trebuie plasat la început sau la sfârșitul listei care îl include. Cu alte cuvinte, o știre violentă are cel mai mare impact dacă este difuzată la începutul buletinului de știri. Un impact de asemenea foarte important îl va avea și poziționarea acesteia la sfârșit, fiind informația care va persista în mintea publicului după terminarea buletinului de știri.

Două chestiuni sunt necesar a fi lămurite:

1. *Ce înțelegem prin început/mijloc/sfârșit în cadrul unui buletin de știri?* Primele trei știri, respectiv ultimele trei știri ale buletinului informativ au fost considerate, în cursul monitorizării, ca aparținând de început, respectiv de sfârșit. Aceste valori au fost operaționale pentru cazul telegazetelor / buletinelor de știri cu mai mult de 10 știri difuzate, iar pentru buletinele de știri mai scurte ca durată a fost folosit sistemul de 2/2 sau, la limită, 1/1.

2. *Care sunt valorile normale pe care ar trebui să le obținem,* pentru a nu putea caracteriza în nici un fel un canal TV? Repartiția statistică neutră este reprezentată de sistemul de valori 33% / 33% / 33%. Orice deplasare a uneia dintre valori într-o altă direcție poate fi interpretată ca intenționată. Facem precizarea că am urmărit în special valorile de început și sfârșit, deoarece valorile mediane pot fi dependente de lungimea jurnalului de știri și implicit, de numărul de știri difuzate.

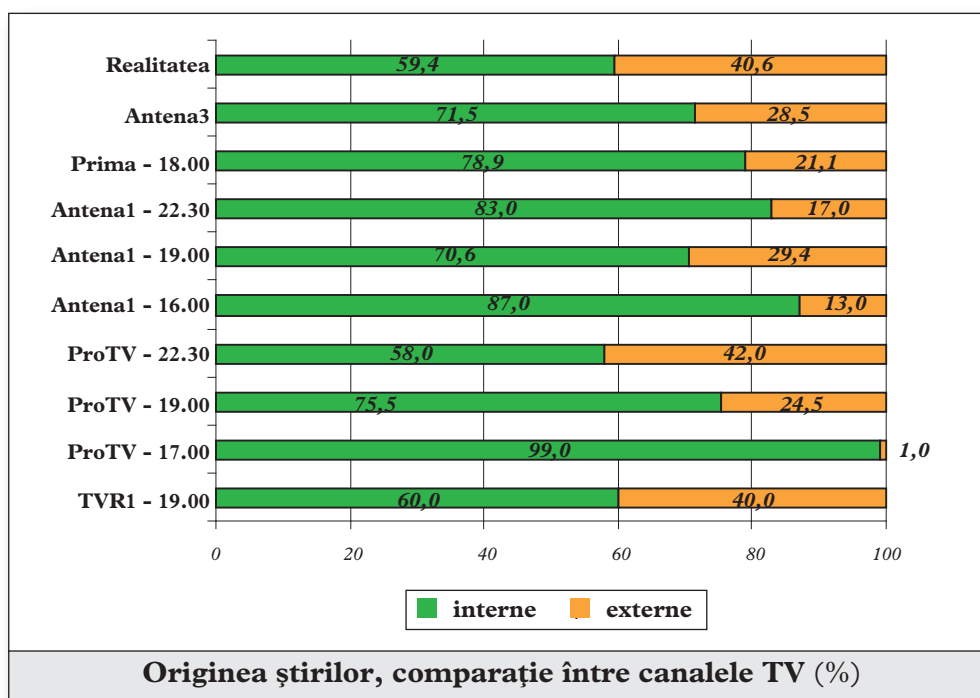

Canalele care au difuzat cele mai multe știri violente la începutul buletinelor de știri au fost și **ProTV** – 19,00 h (43%) și **Antena1** – 22,30 h (37,5%). Cu alte cuvinte, aproape jumătate din știrile cu conținut violent care au fost difuzate la principalul jurnal de știri de la **ProTV** au fost plasate la începutul buletinelor, în primele minute de emisie. La polul opus, cu o repartitie a valorilor inferioară repartiției statistice „normale”, se află **Antena3** (la care nici o știre violentă nu a fost difuzată la începutul buletinului de știri), **Antena1** – 16,00 h (4,5%) și **Realitatea** (6,3%). Principalul canal public de televiziune a plasat știrile violente cu precădere la mijlocul buletinului, ceea ce ne face să conchidem că impactul acestor știri a fost mai mic decât în cazul altor canale tv, ținând cont și de faptul că nici o știre violentă nu a fost difuzată la sfârșitul buletinelor. Privind statistica plasării știrilor violente către sfârșitul buletinului de știri, remarcăm **Antena3** și **Realitatea**, cu valori de 57%, respectiv 28%. În cazul celorlalte buletine de știri, putem argumenta că în majoritatea cazurilor, buletinele de știri se încheie cu știri externe sau cu știri „soft” (de divertisment). Cea mai mică valoare a acestui indicator s-a înregistrat în cazul **ProTV** – 17,00 h (1%); remarcăm, de asemenea, lipsa totală a știrilor violente la sfârșitul buletinelor de știri din cadrul principalului buletin de știri de la televiziunea publică.

2.1.8. Originea știrilor violente

Subiectele știrilor violente ce sunt difuzate în jurnalele / buletinele de știri românești sunt interne sau internaționale? O știre violentă internă are un impact mai mare asupra telespectatorului decât o știre externă? Prin prisma apropierei telespectatorului de evenimentul violent, răspunsul la această întrebare este pozitiv: o crimă petrecută în România va fi percepută mai violentă decât o crimă petrecută într-o altă țară, pentru că violența de la noi este mai „aproape”.

Graficul următor prezintă situația canalelor TV, din punctul de vedere al originii știrilor violente difuzate.

Pe primul loc în privința știrilor violente interne difuzate se află **ProTV - 17,00 h (99%)**, urmată de **Antena1 - 16,00 h (87%)** și de **Antena1 - 22,30 (83%)**. Nu există nici un buletin de știri în care știrile violente externe să fie mai numeroase decât cele violente interne.

2.2. Analiza comparativă a emisiunilor de divertisment și pamflet

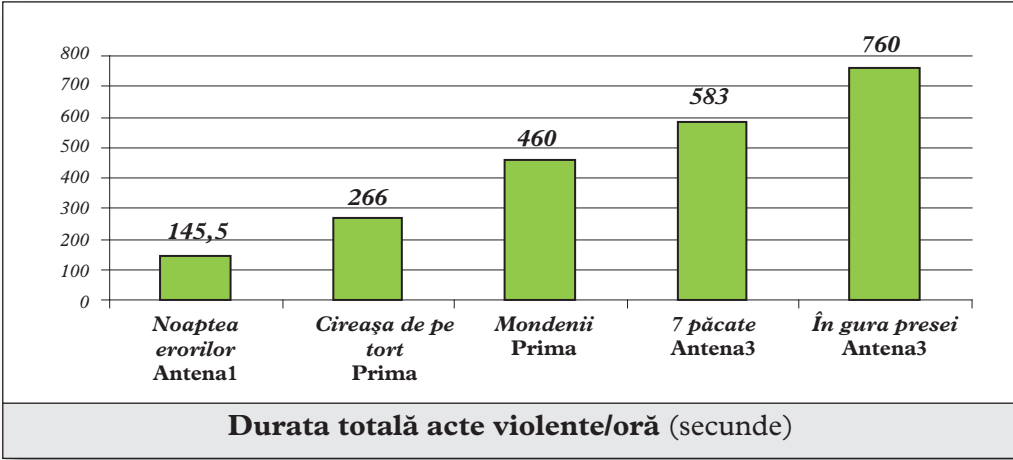
Emisiunile de divertisment care au fost monitorizate sunt următoarele:

- „Noaptea erorilor” – **Antena1**
- „7 păcate” – **Antena3**
- „Cireșa de pe tort” – **PrimaTV**
- „Mondenii” – **Prima**
- „În gura presei” – **Antena3**

Deoarece emisiunile analizate nu au durate totale comparabile, nu a fost posibilă folosirea indicatorilor clasici ai frecvenței și duratei (aceștia fiind tot timpul exprimați pentru fiecare emisiune în parte, apare astfel riscul de a compara o emisiune de jumătate de oră cu alta de două ore prin indicatori ce se refereau la emisiune). Am construit **indicatorul duratei totale a actelor de violență** întâlnite într-o emisiune (exceptând publicitatea), exprimat **pe oră** (60 minute). Durata totală a actelor violente dintr-o emisiune a fost împărțit la durata totală a emisiunii exprimate în minute și apoi înmulțit cu 60 (minute), obținând astfel o valoare medie pe oră, care să permită comparativitatea rezultatelor de la o emisiune la alta, indiferent de durata totală a acestora.

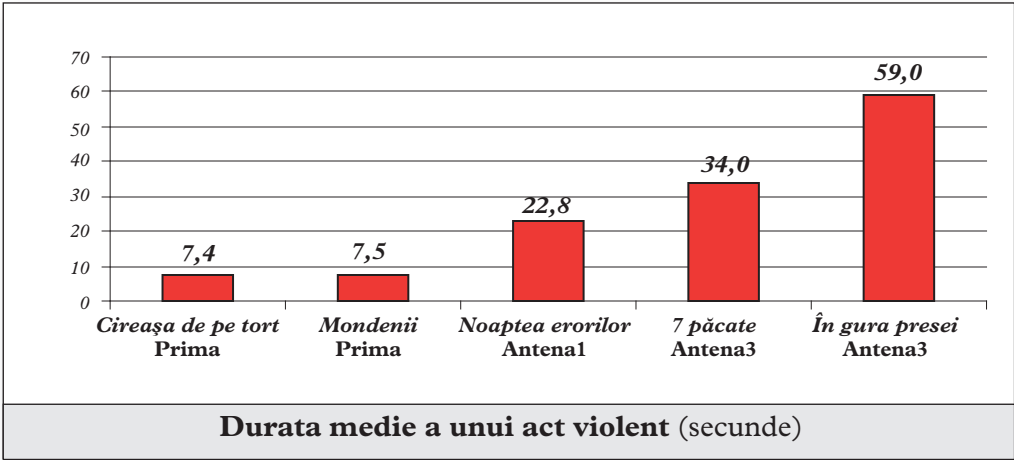
2.2.1. Durata totală a actelor violente

În graficul următor se observă că emisiunea de divertisment care a inclus cea mai mică durată a actelor violente este “Noaptea erorilor” de la **Antena1** (145,5 secunde medie pe oră), urmată de „Cireașa de pe tort” de la **PrimaTV** (266 secunde durată actelor violente medie pe oră) și “Mondenii” de la **PrimaTV** (460 de secunde medie pe oră). Cea mai violentă emisiune (pamflet), din punctul de vedere al duratei actelor violente, a fost “În gura presei”, cu o medie a duratei violenței pe oră de 760 secunde (din 60 de minute de emisie continuă, 12,6 minute au fost ocupate de acte violente).

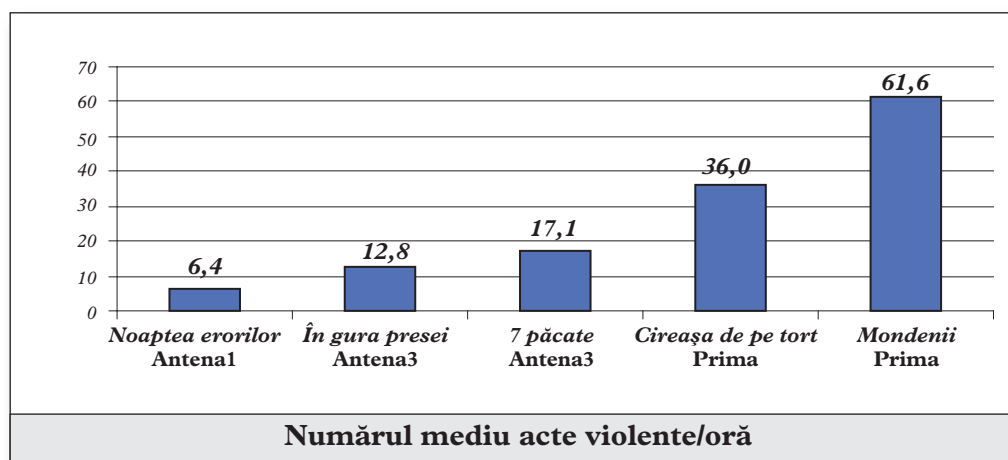
2.2.2. Durata medie a unui act violent

Acest indicator a fost obținut prin împărțirea duratei totale a unei emisiuni la numărul total de acte violente. Se consideră că un act violent este cu atât mai nociv pentru telespectatori cu cât el are o durată mai mare. Se observă că „În gura presei” este emisiunea care are cea mai mare durată medie a unui act de violență: 59 secunde, urmată de „7 păcate” cu 34 secunde.

2.2.3. Numărul mediu de acte violente pe oră

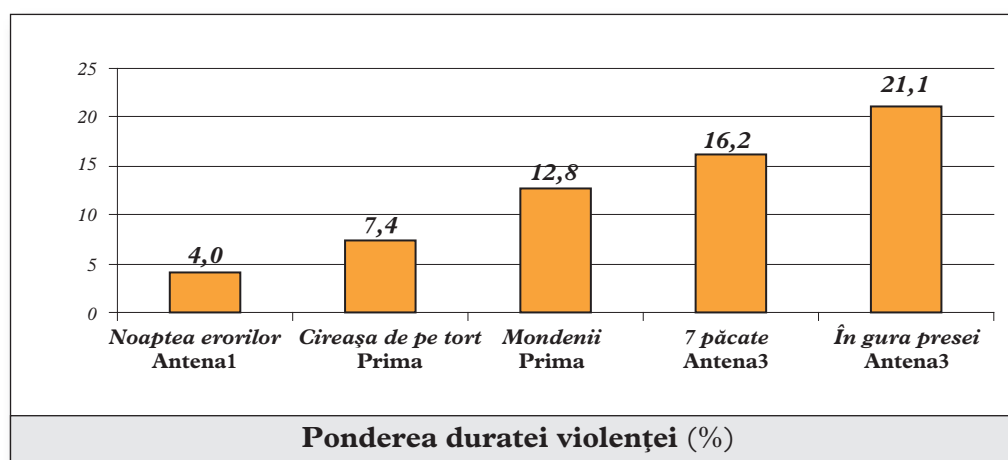
Un alt indicator relevant pentru descrierea cantității violenței este numărul mediu de acte violente pe oră, calculat de o manieră asemănătoare cu cea a duratei totale a actelor violente pe oră: numărul total de acte violente pe emisiune a fost împărțit la numărul de minute ce constituie durata emisiunii fără publicitate și apoi înmulțit cu 60 (minute).

Emisiunea care are cel mai mare număr de acte violente exprimat ca medie pe oră este „Mondenii”, de la **PrimaTV**: 61,6 de acte violente în 60 minute de emisiune. Cel mai mic număr de acte violente pe oră s-a înregistrat la „Noaptea erorilor”(Antena1): 4 acte pe oră.

2.2.4. Ponderea violenței

Emisiunea care a fost monitorizată ca cea mai violentă după indicatorul ponderii duratei violenței a fost „În gura presei” (21,1% din durata totală a emisiunii a fost violentă), urmată de „7 păcate”, cu 16,2% ponderea violenței. Cea mai mică pondere a violenței a fost întâlnită la „Noaptea erorilor” și „Cireașa de pe tort”.

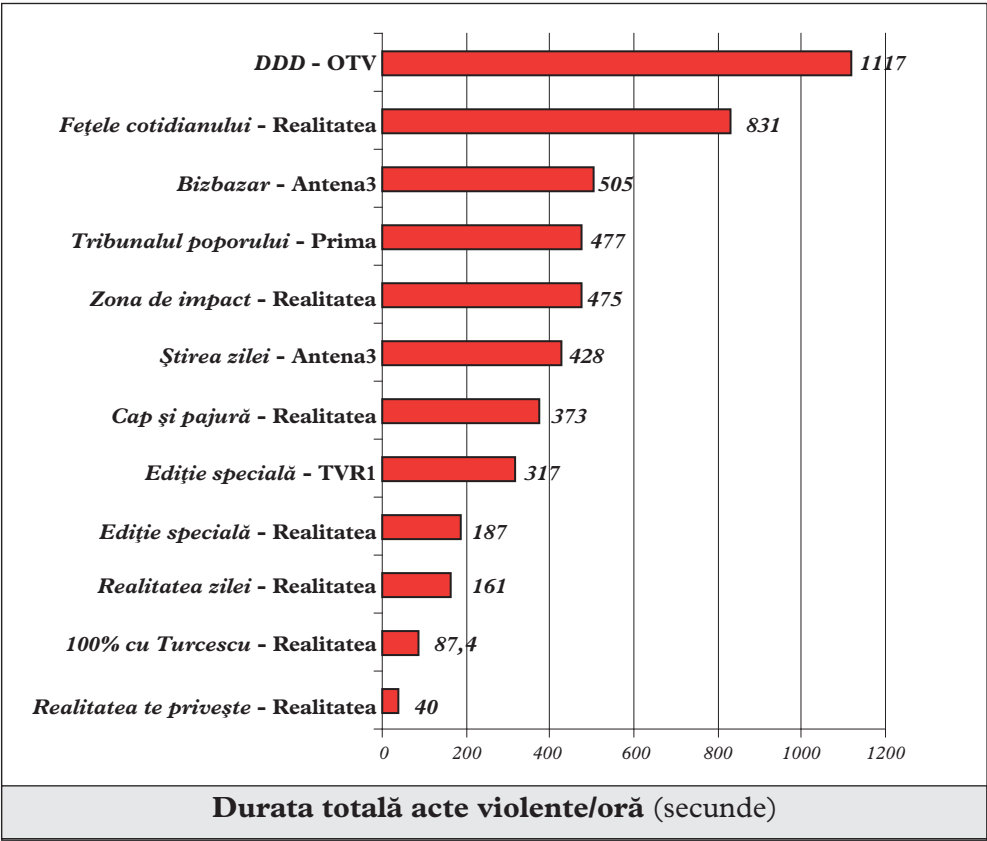

2.3. Analiza comparativă a emisiunilor de dezbatere

Emisiunile de dezbatere care au fost analizate sunt prezentate în cele ce urmează:

- “DDD” – OTV
- ”Tribunalul poporului” – PrimaTV
- Știrea zilei cu Gabriela Vrânceanu-Firea – Antena3
- “Bizbazar” – Antena3
- “Sinteza zilei” – Antena3
- „Ediție specială” – TVR1
- „Realitatea zilei” – Realitatea TV
- „Realitatea te privește” – Realitatea TV
- „Fețele cotidianului” – Realitatea TV
- „100% cu Turcescu” – Realitatea TV
- „Ediție specială” – Realitatea TV
- „Zona de impact” – Realitatea TV
- „Cap și pajură” – Realitatea TV

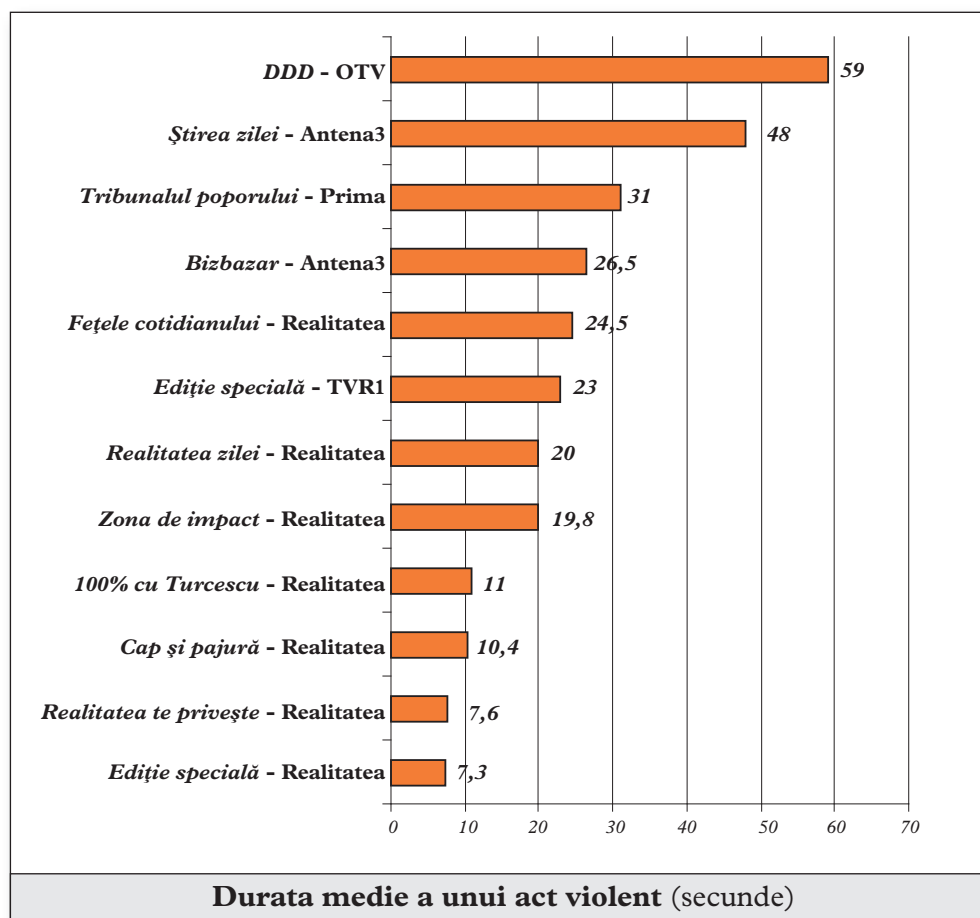
2.3.1. Durata totală a actelor violente din 60 minute de emisiune

După durata medie a actelor violente pe oră, cea mai violentă emisiune este „DDD” la OTV (18,6 minute din 60 minute), iar cea mai puțin violentă este „Realitatea te privește” (40 secunde din 60 minute), în intervalul studiat.

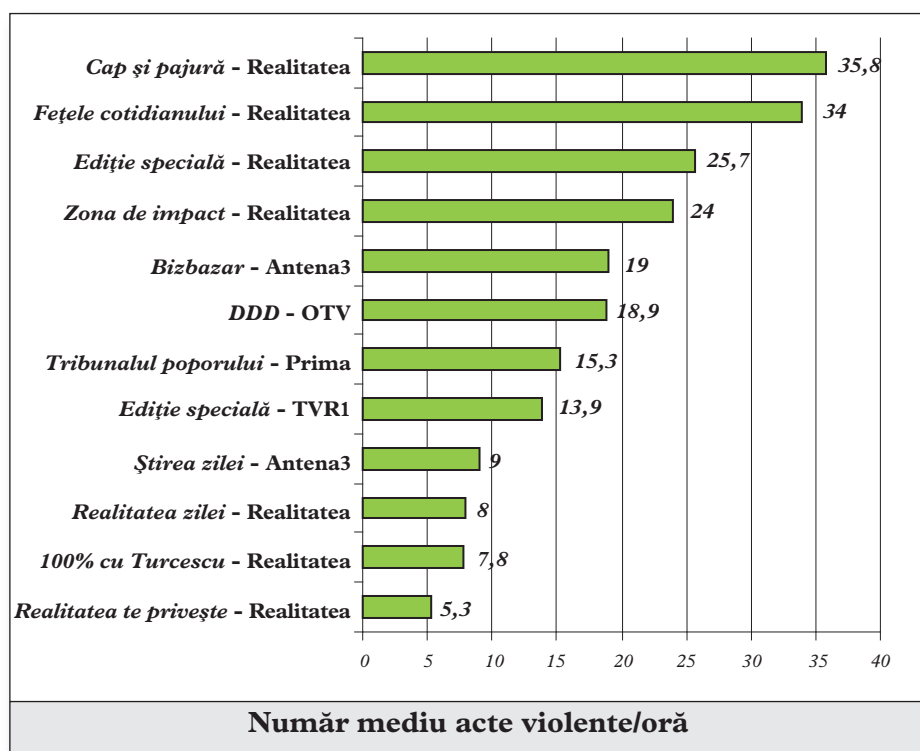
2.3.2. Durata medie a unui act violent

Durata medie a unui act violent variază între 7,3 secunde (**Realitatea**) și 59 secunde (**OTV**). Se consideră că impactul unui act violent este cu atât mai mare cu cât telespectatorul este expus acestui act pe o durată mai mare. Din acest punct de vedere, valoarea de 1 minut înregistrată în cazul emisiunii DDD este multiplu dăunătoare.

2.3.3. Numărul mediu de acte violente pe oră

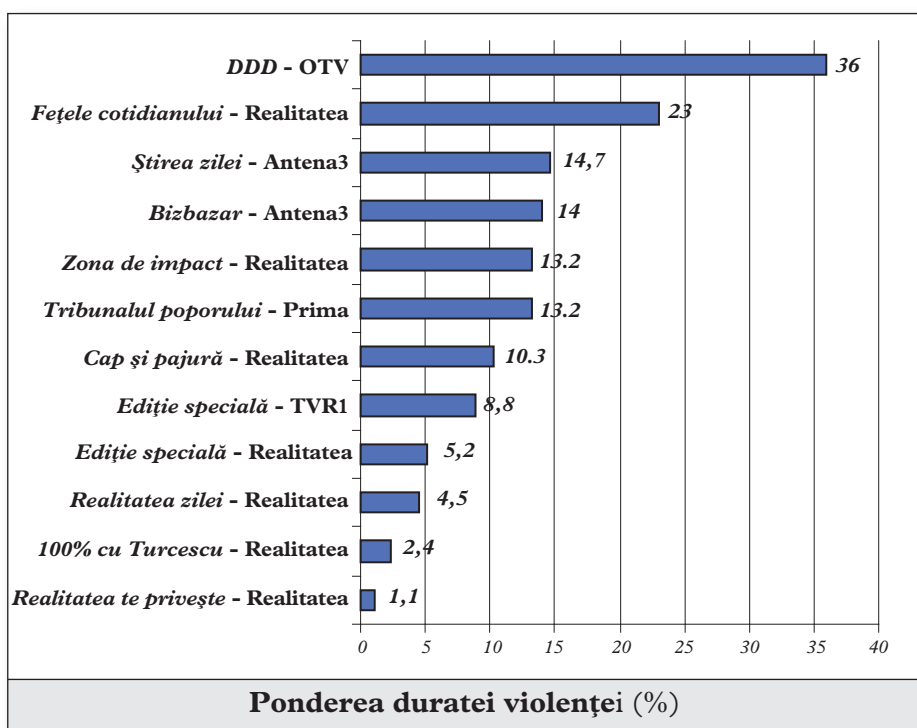
După numărul mediu al actelor violente pe oră, pe primul loc se plasează „Cap și pajură” cu aproape 36 de acte violente pe o oră de emisie. Cele mai puține acte violente pe oră au fost înregistrate la „Realitatea te privește” (5,3 acte violente pe oră). Acest indicator trebuie nuanțat însă, ținând cont și de indicatorul precedent, deoarece există emisiunile plasate la mijlocul ierarhiei, unde, deși numărul mediu de acte violente pe ora de emisiune este ridicat, aceste acte au o durată medie mică, și în consecință vor avea un impact mai redus.

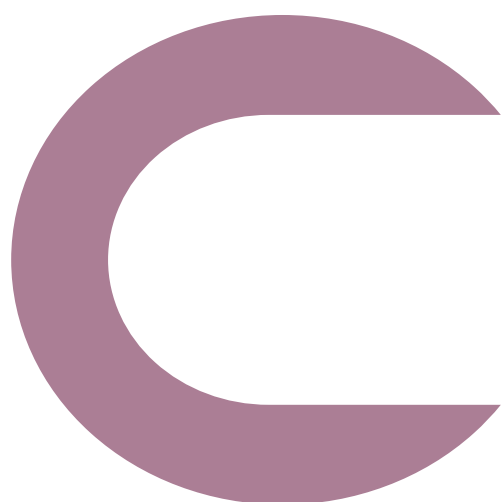
2.3.4. Ponderea violenței

Indicatorul cel mai relevant pentru aprecierea violenței din emisiunile analizate este cel al ponderii duratei violenței, exprimat pe fiecare emisiune, indiferent de durata acesteia.

Astfel, pe primul loc s-a plasat emisiunea „Dan Diaconescu Direct” cu o pondere a violenței de 36% din durata totală a emisiunii, urmată de „Fetele cotidianului” de la **Realitatea TV**. Emisiunile care au cele mai mici ponderi ale violenței sunt „Realitatea te privește”, „100% cu Turcescu” și „Realitatea zilei”.

Singurul reality-show care a fost monitorizat în perioada 5-11 ianuarie 2009 a fost „Test de fidelitate” de la **Antena1**, ale cărui date se regăsesc la capitolul „Analiza violenței reale pe canale – **Antena1**”.

REPREZENTAREA VIOLENȚEI FIȚIONALE ÎN AUDIOVIZUALUL ROMÂNESC

Anca Velicu

Prin sintagma „violență ficțională” înțelegem toată acea violență care apare în operele de ficțiune (cele care se bazează pe un script anterior), adică acolo unde violența este impusă de un om / unii oameni cu rol în crearea acelei ficțiuni (autor(i) al/ai scenariului, al/ai regiei sau al/ai textului original care se ecranizează etc.), după anumite norme narrative, sau pentru efectul de real al filmului sau, pur și simplu, după propriul lor gust. Opusă acesteia, este violența, numită de noi, „reală” care, așa cum s-a văzut din analiza precedentă, prezintă reflectarea¹² în audiovizual a unei realități violente. Fie că această violență este relatată / arătată într-un registru jurnalistic în emisiunile de știri, fie că apare ca manifestare spontană a unor participanți la emisiuni de divertisment, emisiuni de dezbateri sau la reality show-uri, ceea ce o caracterizează în mod fundamental este faptul că este o manifestare neimpusă de niciun scenariu anterior, este o manifestare lesne regășibilă (chiar dacă nu neapărat frecventă) în viața curentă.

Nu vom insista acum pe diferențele dintre cele două tipuri de violență în ceea ce privește influența violenței televizuale asupra telespectatorului, deoarece tema nu este obiectul acestui raport de cercetare. Vom spune doar că deși violența ficțională creează un imaginar violent care poate banaliza violența, totuși există (sau ar trebuie să existe și chiar se întâmplă în cele mai multe dintre cazuri) o anumită distanțare a telespectatorului față de ficțiunea respectivă și, prin aceasta chiar, se realizează o protecție la nocivitatea violenței televizuale (VTV). Totuși există unii cercetători care afirmă că telespectatorii copii, la vârste mici sau foarte mici, au dificultăți în diferențierea între conținutul televizual ficțional și cel real, caz în care violența televizuală ficțională este cu atât mai nocivă pentru aceștia cu cât asistăm la o spectacularizare excesivă a ei.

¹² Am preferat să folosim termenul „reflectă” pentru ușurința înțelegerii diferenței dintre ceea ce numim în această carte „violență reală” respectiv „violență ficțională”. Totuși suntem de acord cu teoriile conform cărora mass media mai degrabă construiesc decât reflectă realitatea pe care o prezintă.

1.

ELEMENTE METODOLOGICE

Au fost analizate, în acest registru al ficționalului, cinci canale TV, dintre care patru canale generaliste (**TVR1**, **ProTV**, **Antena1** și **PrimaTV**) și un canal tematic (**Acasă TV**). Emisiunile analizate au fost cuprinse în intervalul 19-23h.

Unitatea de numărare a fost dublă: pe de o parte s-a numărat frecvența actelor de violență și, pe de altă parte, s-a măsurat durata acestor acte (în secunde).

Categoriile folosite în analiză au fost aceleași ca și la violența reală (anume: violență fizică, verbală, psihologică, economică, socială, sexuală).

Obiectivele avute în vedere au fost, și de această dată:

1. Calcularea indicatorilor violenței (frecvență, durată, pondere a duratei scenelor de violență din durata unei emisiuni, pondere a duratei scenelor de violență din o oră de emisiune, ponderea scenelor de violență în funcție de țara de producție a filmului, ponderea scenelor de violență în funcție de tipul de film sau de seriale, cu diferitele lor forme);
2. Portretizarea violenței ficționale după actanții implicați (cine sunt victimele și cine agresorii, în funcție de vârstă, sex, mod de definire);
3. Portretizarea violenței ficționale după contextele de semnificare în care apare. Aici au fost avute în vedere caracterul legitim sau cel logic al actelor de violență, caracterul intențional, modurile de scenarizare în registrul senzationalist sau naturalizant etc.

2.

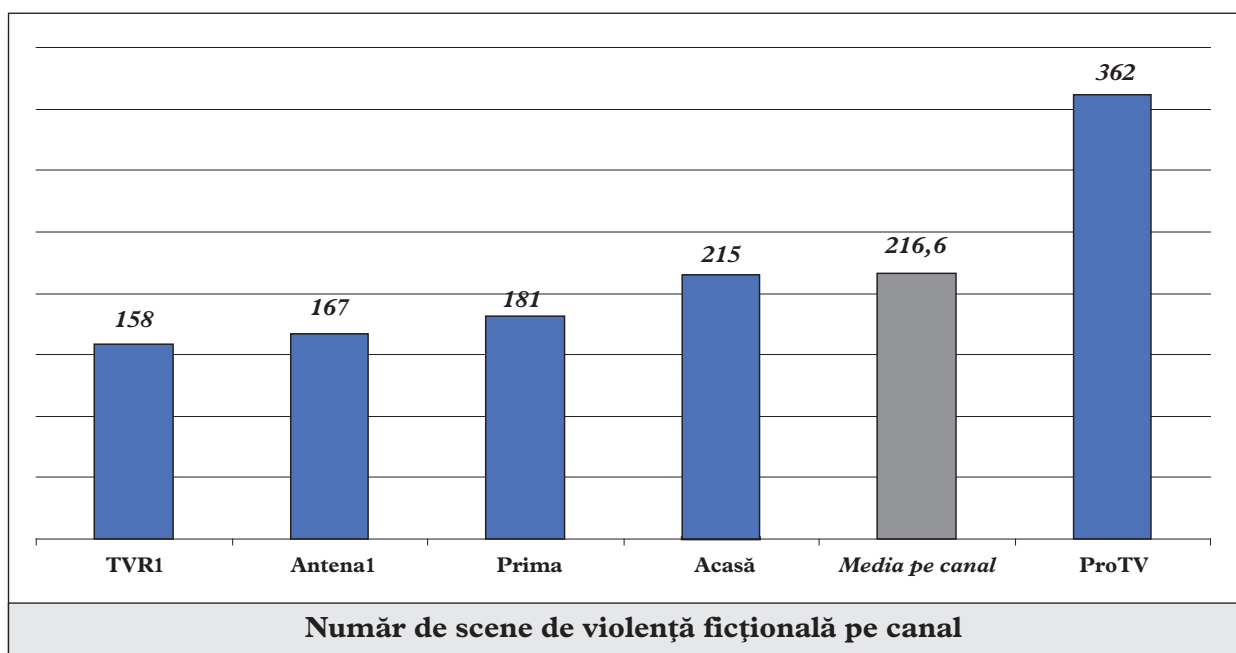
REZULTATE GENERALE

2.1. Frecvența actelor de violență

În perioada studiată (5-11 ianuarie 2009) au existat 1083 acte de violență ficțională pe canalele din eșantionul nostru, cu o frecvență medie pe canal de 216,6 acte.

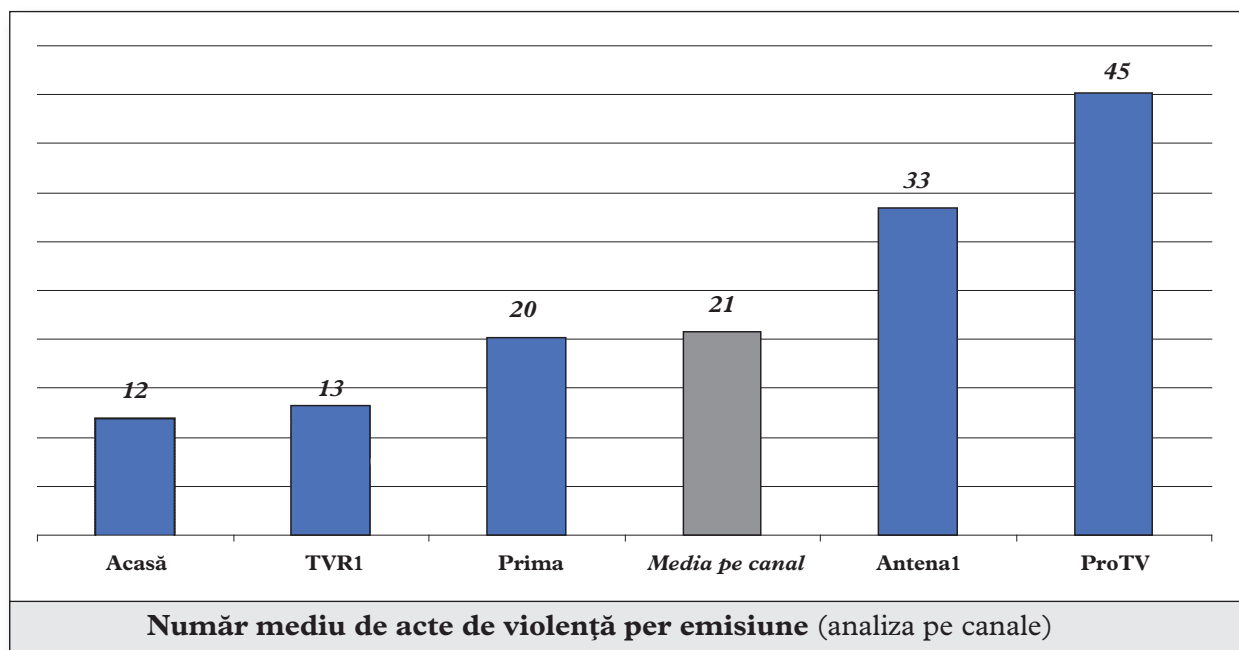
Canal TV	TVR1	ProTV	Acasă	Antena1	PrimaTV	Total canale	Frecvența medie pe canal
Numărul de scene de violență ficțională	158	362	215	167	181	1083	216,6

Într-un clasament al canalelor violente, pe primul loc, în ceea ce privește numărul de acte de violență pentru întreaga perioadă monitorizată, se află **ProTV**, cu 362 acte, urmat de **Acasă**, **PrimaTV**, **Antena1** și, în finalul clasamentului, de canalul public de televiziune, **TVR1** (cu un număr de acte, mai puțin de jumătate față de primul clasat).

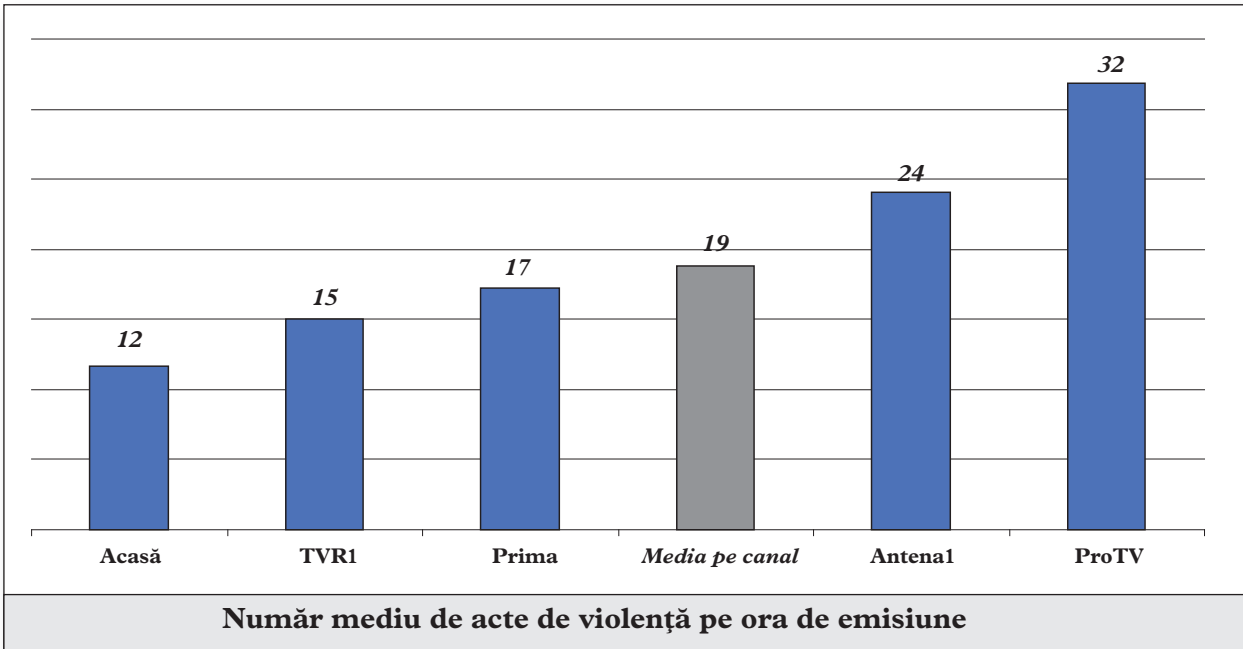

Totuși, acest indicator nu este foarte potrivit pentru a face un clasament al canalelor violente deoarece, pe de o parte, **AcasăTV** este, așa cum spuneam mai devreme, un canal tematic, pe care, în toată perioada monitorizată au fost majoritar filme. Pe de altă parte, nici în ceea ce privește restul canalelor nu se pot pune în balanță aceste date brute, deoarece programul din săptămâna studiată a cuprins și anumite emisiuni atipice care au făcut ca nu în fiecare seară să existe filmele obișnuite pe fiecare canal. Spre exemplu, **Antena1** a avut, luni, miercuri și duminică emisiuni de divertisment, ale căror scene de violență sunt considerate ca fiind de violență „reală”, ceea ce i-a diminuat considerabil cantitatea de violență ficțională.

Un indicator după care putem face o comparație a canalelor este indicatorul compus numit “număr mediu de acte de violență pe emisiune”. Astfel, și dacă anumite canale au difuzat în perioada respectivă mai puține emisiuni de tip ficțional, putem vedea înclinația unui canal de a difuza emisiuni mai violente decât emisiunile difuzate de alt canal.

Și după acest indicator, cel mai violent canal este tot **ProTV**-ul, cu, în medie, 45 acte de violență pe emisiune de ficțiune, urmat de **Antena1**, **PrimaTV**, **TVR1**, și **AcasăTV**. Vedem astfel că, deși **AcasăTV** părea un canal violent după numărul de acte de violență per canal, el transmite emisiuni mai puțin violente decât **ProTV** sau **Antena1**. Canalul public de televiziune, rămâne și după acest indicator un canal puțin violent, cu o medie de 13 acte de violență pe emisiune.

Totuși, și acest indicator are unele deficiențe. Astfel, sunt comparate emisiuni care durează jumătate de oră, sau mai puțin, cu emisiuni care durează o oră și jumătate sau mai mult. Pentru a îndrepta și această deficiență am construit un alt indicator, anume «frecvență medie a actelor de violență pe oră de emisiune» (indicator clasic stabilit de George Gerbner). Menționăm că ora de emisiune avută în vedere este chiar durata concretă a emisiunii, fără pauzele publicitare care o preced, postced sau segmentează (acolo unde este cazul¹³).

Se poate observa că structura „clasamentului” rămâne aceeași ca în cazul frecvenței violenței pe emisiune, **ProTV**-ul rămânând cel mai violent canal și **AcasăTV** cel mai puțin violent. La nivel mediu, cantitatea de violență ficțională pe un canal este de 19 acte pe ora de emisiune și 21 de acte per emisiune.

2.2. Durata actelor de violență ficțională

Așa cum am văzut, canalele diferă în ceea ce privește numărul de acte de violență (per total, per emisiune și per oră de emisiune) și în ceea ce privește durata emisiunilor difuzate (cea care face să existe diferențe între numărul de acte de violență per emisiune și numărul de acte de violență per oră de emisiune), dar, vom vedea în continuare, diferă semnificativ și în ceea ce privește durata actelor de violență.

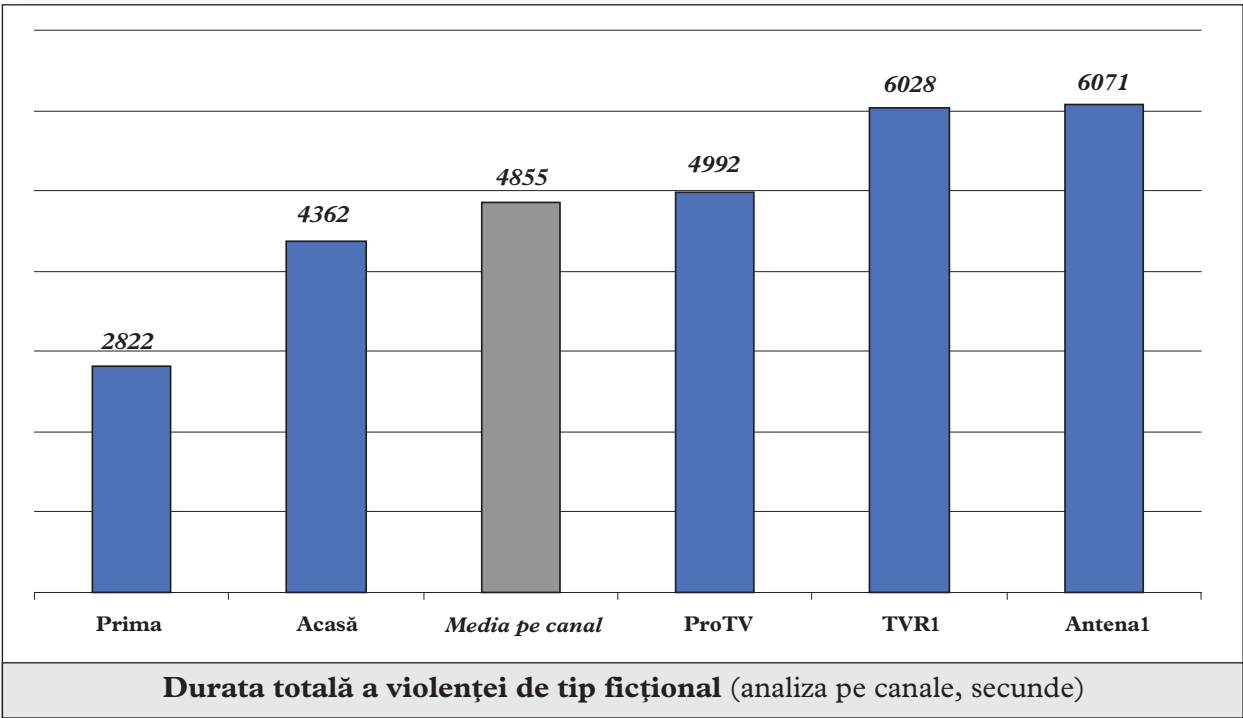
	Nr. de emisiuni de tip ficțional	Durata minimă (minute)	Durata maximă (minute)	Suma duratelor (minute)	Durata medie a unei emisiuni de tip ficțional (minute)
Pentru toate canalele	52	60	134	3462	67

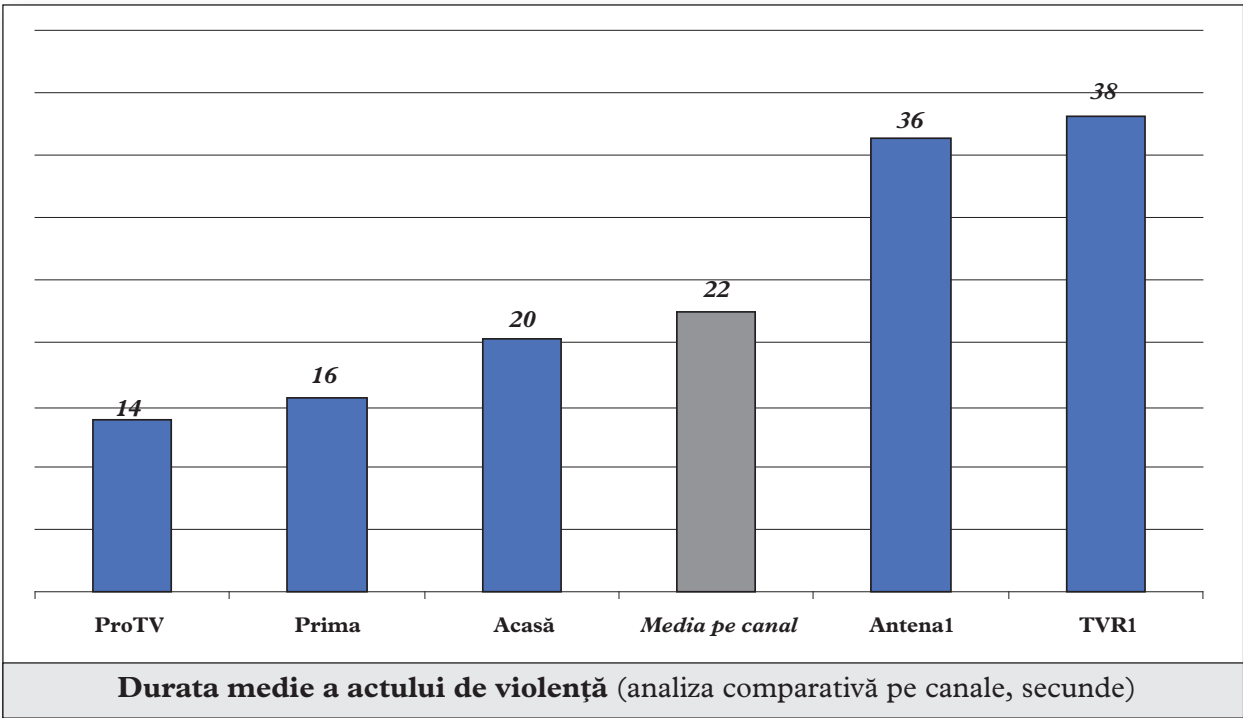
¹³ Canalul public de televiziune nu are voie, conform reglementărilor în vigoare, să segmenteze emisiunile prin inserții publicitare.

Astfel, la nivelul perioadei monitorizate, pentru toate canalele, durata medie a unei emisiuni este de 67 de minute. Durata medie a unui act de violență fictională (VF) este, tot la nivel general, de 22 de secunde, suma tuturor actelor de VF fiind de 24275 secunde (adică 405 minute).

	Numărul actelor de violență	Durata minimă a actelor de violență (în secunde)	Durata maximă a actelor de violență (în secunde)	Suma duratelor actelor de violență (în secunde)	Durata medie a actelor de violență (în secunde)
Pentru toate canalele	1083	1	409	24275	22

Deși, cum am spus și în cazul frecvențelor, indicatorii în frecvențe absolute nu sunt neapărat relevanți la o comparație între canale, vom spune totuși că, în ceea ce privește durata totală a actelor de violență pe fiecare canal, **Antena1** se situează pe primul loc cu 6071 secunde, urmat de **TVR1**, cu 6028 secunde de violență. **ProTV**-ul, canalul care în ceea ce privește frecvența actelor de violență se situa pe primul lor, este acum (doar) pe locul trei cu 4992 secunde de VF. **PrimaTV** este, în ceea ce privește acest indicator, pe ultimul loc, cu 2822 secunde de violență.

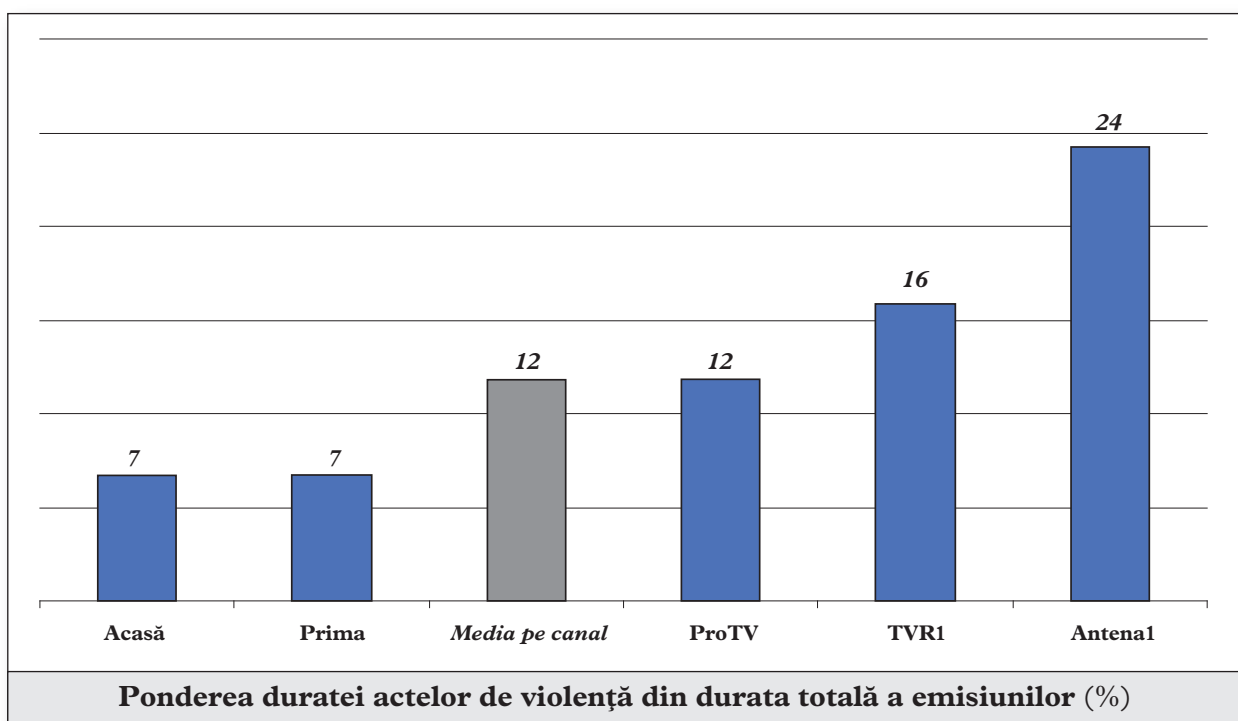

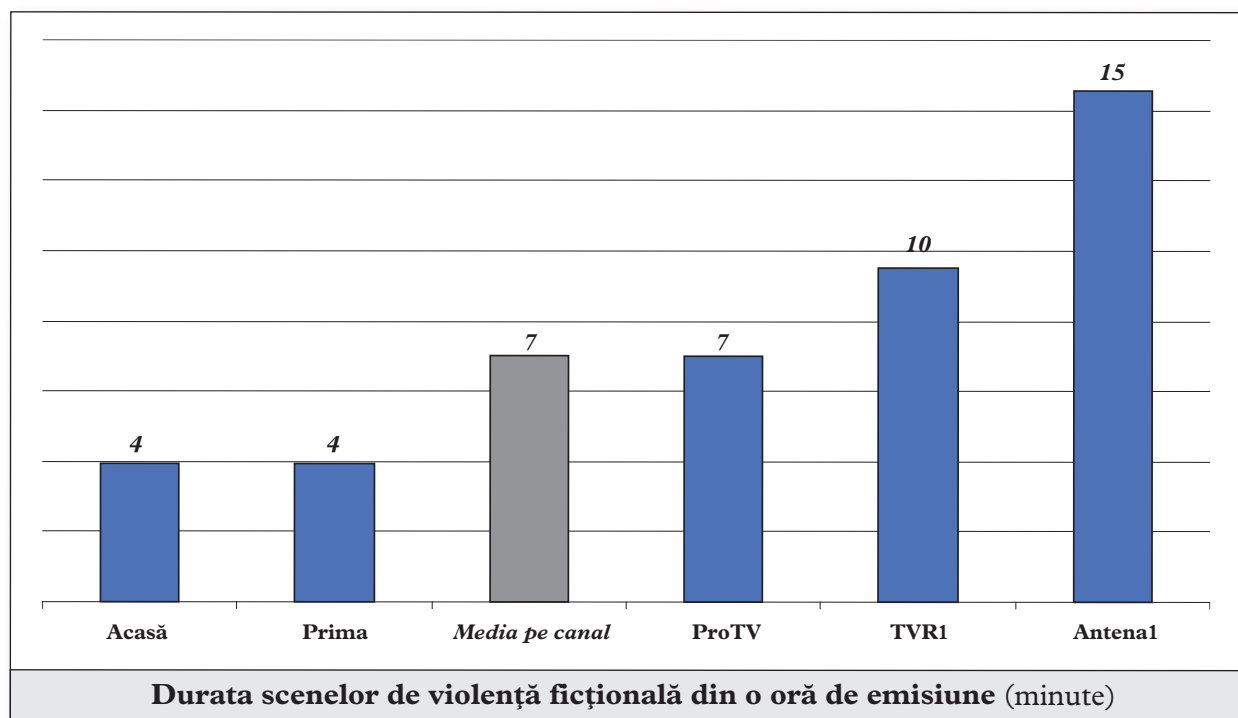
Pentru comparabilitate, am construit indicatorul “durata medie a actelor de violență”. Prin acesta am vrut să vedem dacă există un fel de profil al canalelor, în ceea ce privește durata actelor de violență. În urma cercetării s-a constatat că **TVR1** are cele mai lungi acte de VF, cu 38 secunde media actelor de VF, în timp ce **ProTV** are cele mai scurte acte de violență (14 secunde). **AcasăTV** este canalul a cărui durată a actelor de VF este cea mai apropiată de medie (de 22 secunde).

Ponderea duratei violenței ficționale din totalul duratei emisiunilor de acest tip	Ponderea duratei violenței dintr-o oră de emisiune
12 %	7

Un alt indicator construit a fost cel al ponderii pe care o are violența în durata totală a emisiunilor de tip ficțional. La nivelul tuturor canalelor, această pondere se află la nivelul de 12%. Pentru fiecare canal în parte însă, situația diferă foarte mult. Dacă **Antena1**, cel mai violent canal sub acest aspect, are 24% din durata emisiunilor de tip ficțional reprezentată de violență, **AcasăTV**, nu are „decât” 7%. **TVR1** se dovedește a fi un „canal violent”, sub acest aspect, 16% din durata emisiunilor ficționale fiind reprezentată de scene violente.

Un alt indicator compus, echivalent cu cel anterior dar mai ușor de citit, este cel al “duratei scenelor de violență din o oră de emisiune”. În medie, acest indicator are valoarea 7, ceea ce înseamnă că, din 60 de minute de emisiune, 7 minute sunt violente. Graficul de mai jos ne indică faptul că, pe **Antena1**, din o oră de emisiuni ficționale, 45 de minute sunt neviolente, în timp ce 15 minute¹⁴ sunt pline de violență. Pe **TVR1**, în perioada analizată, au fost 10 minute de violență într-o oră de emisiune, pe **Acasă** și pe **PrimaTV** în jur de 4¹⁵ minute. **ProTV**-ul este, de această dată la nivelul mediu, cu aproximativ 7 minute de violență dintr-o oră de emisiune.

¹⁴ Reamintim faptul că măsurarea s-a făcut în secunde. Doar pentru citirea mai ușoară a datelor s-a realizat trecerea în minute.

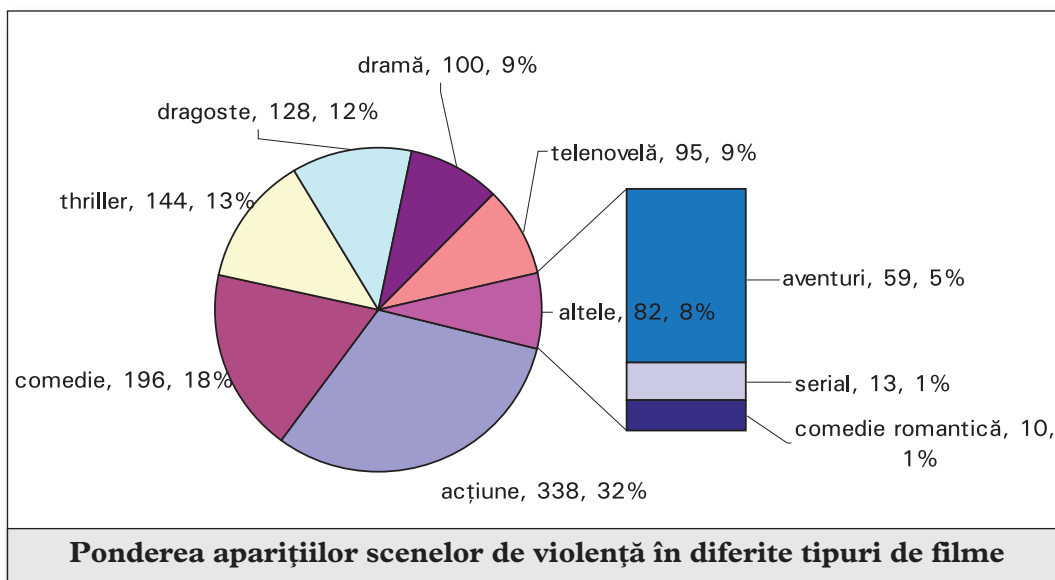
¹⁵ Diferența de nivel între AcasăTV și PrimaTV se datorează faptului că în reprezentarea grafică sunt folosite datele reale, iar în afișarea valorii, aceste date au fost approximate la unitate.

2.3. Analiza actelor de violență în funcție de tipul de emisiune în care apar

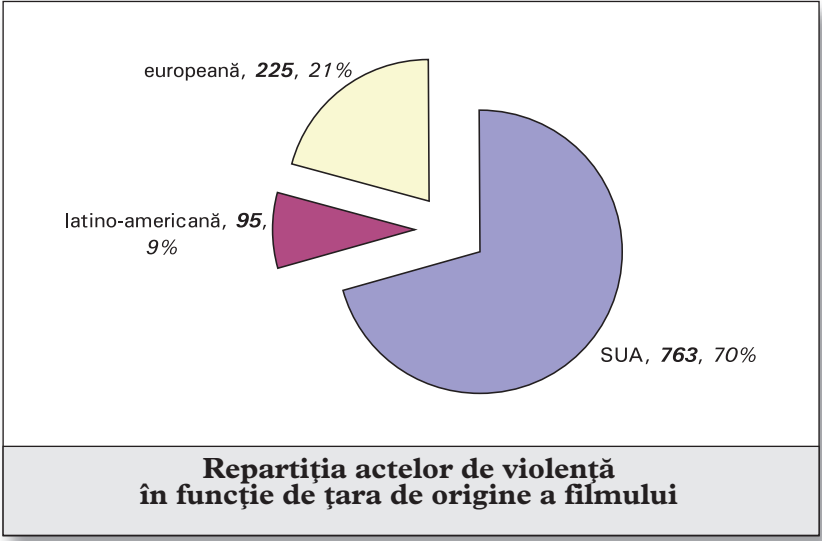
Deoarece această categorie mare folosită până acum (cea a „emisiunilor ficționale”) poate fi, la rândul său, împărțită în mai multe subtipuri, după mai multe criterii, am analizat mai detaliat toate aceste date.

Una dintre clasificări a fost cea a tipologiei clasice a filmelor. Astfel, au fost avute în vedere: filmul de acțiune, comedia, thriller-ul, filmul de dragoste, drama, telenovela, filmul de aventuri, sit-com, western, filmul polițist, comedia romantică.

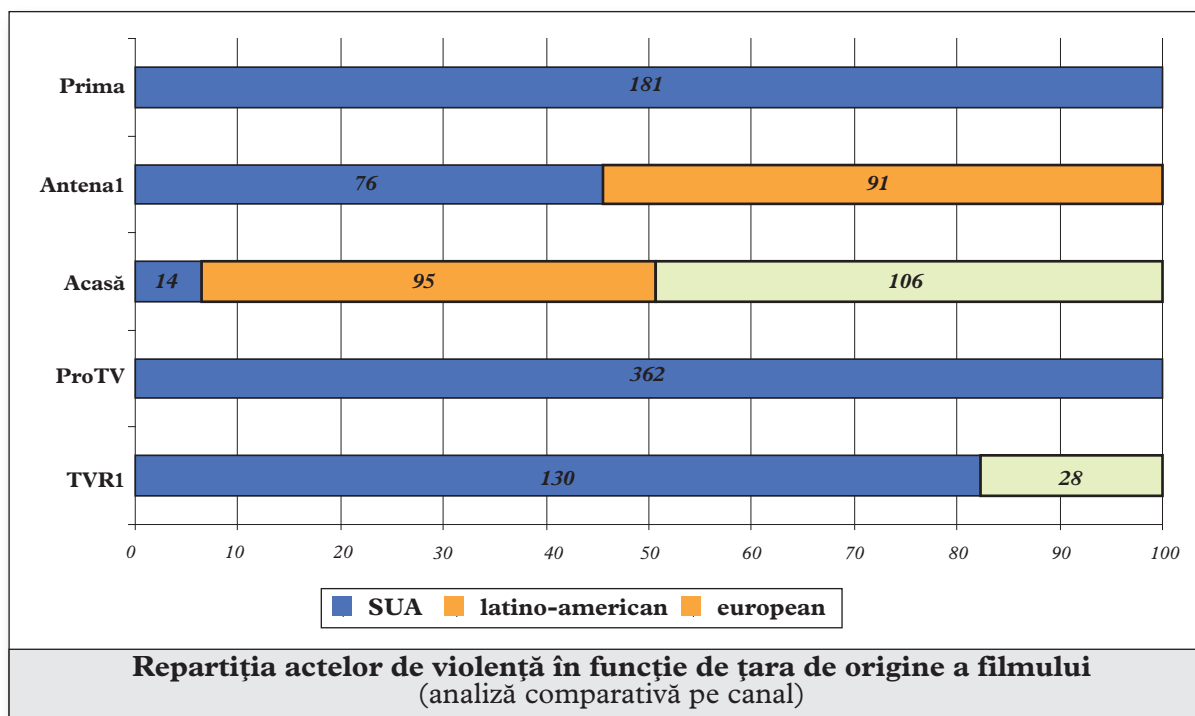
Cum era deja de așteptat, cele mai violente filme sunt cele de acțiune (cu 32% dintre cazurile de violență), în care predomină violența fizică dar apare și cea psihologică și cea economică. Acestea sunt urmate de comedii, cu o pondere de 18% din totalul actelor de violență, thriller, filme de dragoste, drame și telenovele (9%). Chiar filmele de același tip pot însă să difere foarte mult în ceea ce privește atât cantitatea de violență conținută, cât și tipul, structura acesteia. Astfel, comedii difuzate în perioada monitorizată au fost foarte diferite, unele dintre ele conținând peste 50 de acte, în timp ce altele au cuprins sub 10 acte de violență. Așa cum se vede în tabelul de mai jos, există diferențe și în ceea ce privește tipurile de filme difuzate de fiecare canal. Astfel, **Antena1**, deși a difuzat filme doar în patru zile, are o paletă de genuri mai largă decât **ProTV**-ul care este „specializat” în filme de tip acțiune, thriller, comedie.

canal TV		frecvența pe canal	procente pe canal
TVR1	dramă	48	30
	thriller	58	37
	comedie	52	33
Total		158	100
ProTV	acțiune	257	71
	thriller	86	24
	comedie	19	5
Total		362	100
Acasă	dragoste	113	53
	comedie	7	3
	telenovelă	95	44
Total		215	100
Antena1	acțiune	11	7
	dragoste	15	9
	comedie romantică	10	6
	comedie	72	43
	aventuri	59	35
Total		167	100
Prima	acțiune	70	39
	dramă	52	29
	comedie	46	25
	serial	13	7
Total		181	100

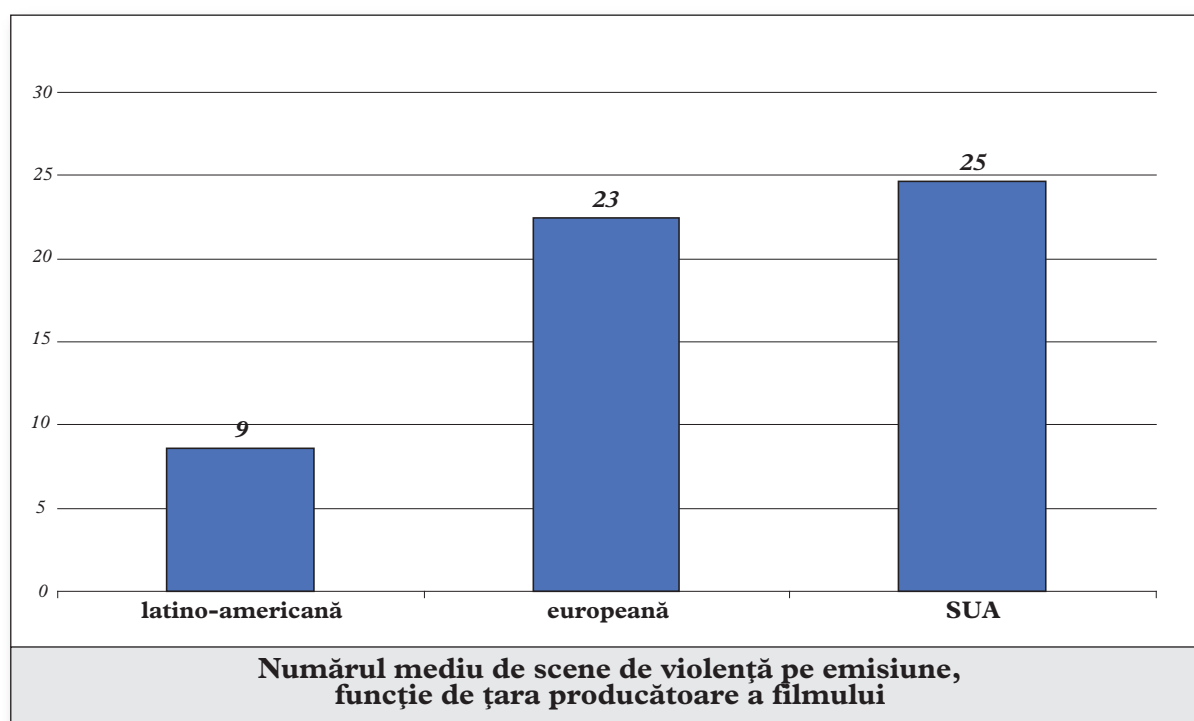
În funcție de țara în care este produs filmul¹⁶, majoritatea, 70% dintre actele de VF, apare în filme produse în SUA, urmată, în 21% dintre cazuri, de cele care apar în filme europene. Filmele latino-americane, telenovelele în speță, au doar 9% din actele de violență.

În funcție de canalul pe care sunt difuzate respectivele filme, se poate observa, din graficul de mai sus că, în perioada menționată doar **AcasăTV** a difuzat telenovele, a căror violență a reprezentat mai puțin de jumătate¹⁷ din cantitatea de violență a acestui canal. Canalele **PrimaTV** și **ProTV** au difuzat doar filme de producție SUA, toate actele de violență fiind deci de origine americană. Dintre filmele europene difuzate de canalele **TVR1**, **Acasă** și **Antena1**, cele de pe canalul public au fost cele mai puțin violente.

¹⁶ Precizăm că, în perioada studiată (5-11 ianuarie 2009) grilele de programe ale canalelor studiate nu au cuprins producții ficționale autohtone (românești). Facem această precizare deoarece un studiu anterior arată că filmele românești, atât seriale cât și artistice, conțin o cantitate foarte mare de violență. A se vedea în acest sens raportul *Măsurarea gradului de violență prezent în programele audiovizualului românesc* (coord I. Drăgan) http://cna.ro/IMG/pdf/7_raport_fictionala_220109.pdf

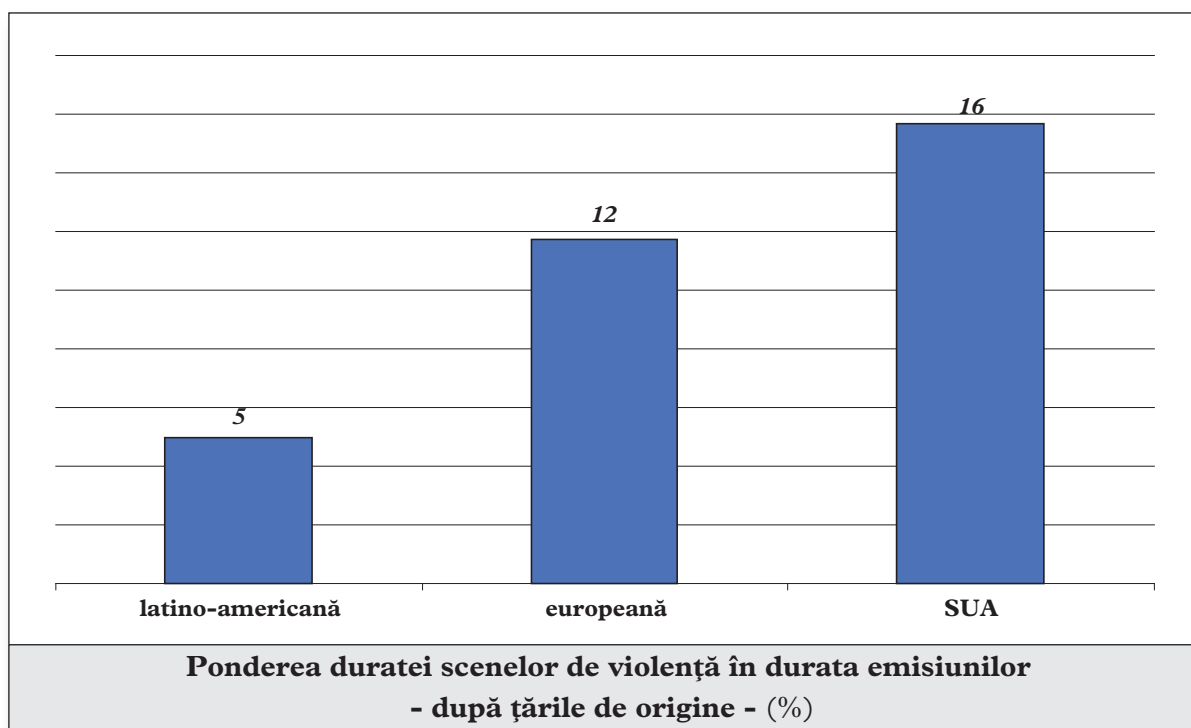
¹⁷ Acest tip de grafic se citește în următorul mod: pe PrimaTV au fost 181 de acte, toate (adică 100%) fiind de producție SUA, în timp ce pe AcasăTV, spre exemplu, 106 acte de violență, adică sub 50%, au fost în cadrul producțiilor europene, 95 de acte, adică în jur de 45% au fost în cadrul producțiilor sud-americane și 14 acte, în jur de 6-7 procente, au fost în cadrul filmelor marca SUA.

Deoarece nu toate canalele studiate au transmis filme de producție europeană sau latino americană (și oricum o făceau în proporții diferite, după profilul canalului), pentru comparabilitate, am calculat numărul mediu de acte de violență pentru emisiuni de producție SUA, latino-americană și europeană și, de asemenea, am calculat ponderea duratei scenelor de violență din durata emisiunilor. După primul indicator, filmele de producție SUA difuzate de canalele românești în perioada analizată sunt cele mai violente (25 acte de violență per emisiune), urmate (destul de îndeaproape) de filmele europene (cu 23 acte de violență per emisiune) și de cele de producție sud-americană (9 acte per emisiune).

Din punct de vedere al ponderii, deci luând în calcul și valoarea duratei actului de violență (pe lângă durata emisiunilor și numărul mediu de acte de violență), filmele europene¹⁸ sunt cele mai violente, 16% din durata acestora fiind constituită de violență. Urmează, în topul violenței ca pondere, filmele SUA, cu 12% durată a scenelor de violență din durata emisiunii. Filmele latino-americane, nu doar că au puține acte de violență, dar acestea sunt de scurtă durată, doar 5% din film fiind violentă.

¹⁸ Facem din nou precizarea că ne referim la filmele europene difuzate de canalele românești. Nu înseamnă neapărat că filmele europene sunt mai violente decât cele americane (deși nu este nici exclusă o astfel de variantă), ci poate însemna că televiziunile românești aleg acele filme europene care sunt mai violente, cu mult invocata scuză că „Publicul cere să vadă violență!”.

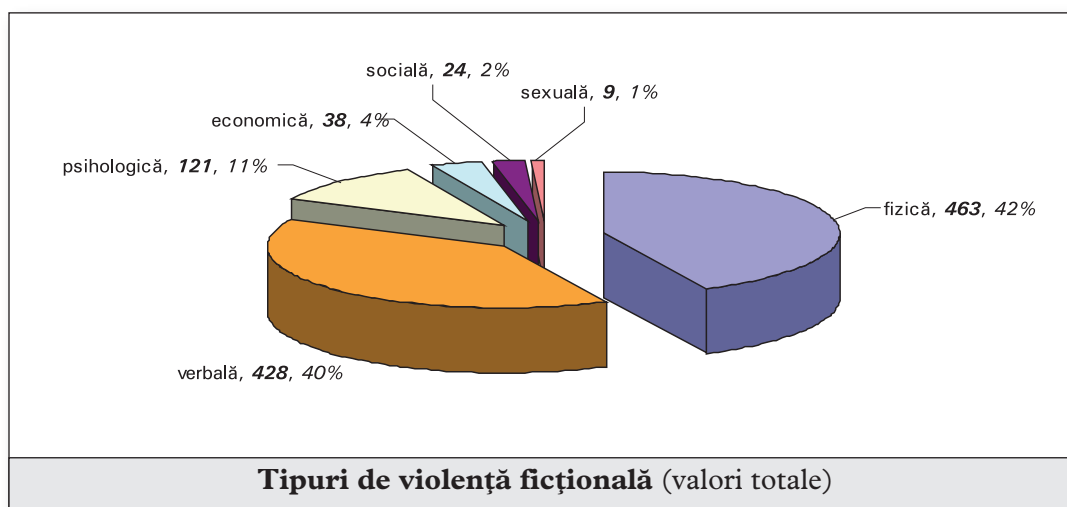

3.

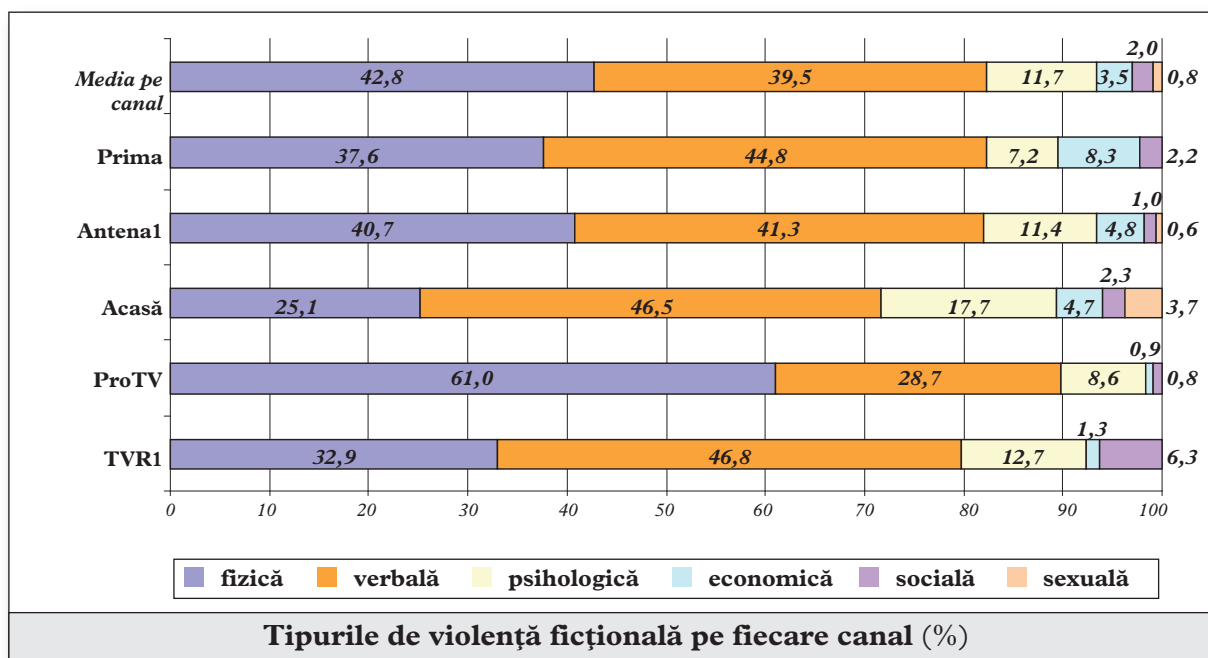
TIPOLOGIA VIOLENȚEI

3.1. Tipurile de violență: frecvențe și durate

Deși, la nivel general, per ansamblu actelor de violență studiate (reală și ficțională), violența de tip verbal se află pe primul loc, în ceea ce privește violența ficțională, forma fizică a violenței este cea mai frecvent întâlnită formă de manifestare a acesteia. Astfel, în ceea ce privește tipurile de violență, din totalul actelor înregistrate în perioada monitorizată, 42% dintre acte sunt de violență fizică, urmate de actele de violență verbală, în proporție de 40%.

Violența psihologică care nu însoțește niciun alt act de violență¹⁹ este prezentă în 11% dintre cazurile analizate. Cel mai slab reprezentate tipuri de violență sunt cea socială și cea sexuală, cu două, respectiv un procent.

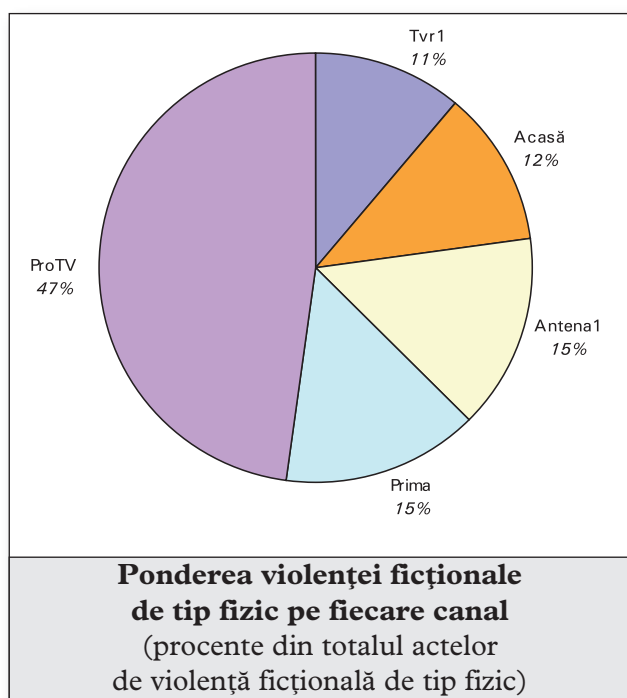
Pentru fiecare canal în parte, această pondere a tipurilor de violență variază față de media canalelor. Astfel, în ceea ce privește violența fizică, **ProTV**-ul este cel mai violent canal, 61% din cazurile de violență de pe acest canal fiind de tip fizic. Cel mai puțin violent canal sub acest aspect pare să fie **AcasăTV** unde doar 25,1% dintre actele de violență ficțională prezentate sunt de tip fizic. Se poate observa ușor că variația pe canale a VF de tip fizic este foarte mare, cel mai violent canal având de două ori și jumătate mai multe acte de violență fizică decât cel mai puțin violent (respectiv **ProTV**-ul cu 61% față de **AcasăTV** cu 25%). În ceea ce privește violența de tip verbal, variația este mai mică, practic patru din cinci canale analizate situându-se în jurul valorii de 42-49% violență verbală. **ProTV**-ul este de această dată diferit; cu doar 28% violență verbală în favoarea celei fizice, acest canal își consolidează imaginea de canal cu violență de tip „hard”. Violența psihologică este cel mai mult prezentă, relativ la celelalte tipuri de violență, pe canalul **AcasăTV**. De altfel, telenovela, film predilect al acestui canal, privilegiază acest tip de violență; la fel și drama.

Violența economică este cel mai mult prezentă pe **PrimaTV** (8,3%) și cea socială pe canalul public **TVR1** (6,3%).

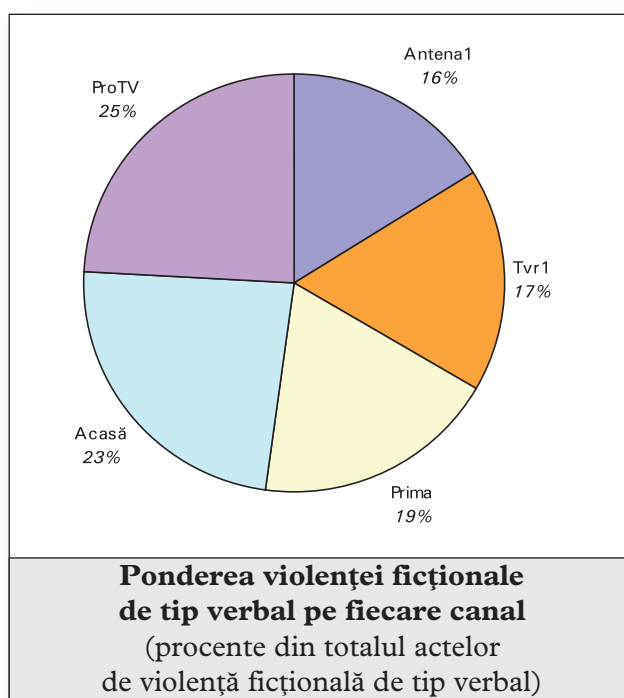
Violența sexuală nu este prezentă pe toate canalele, iar acolo unde este are procente foarte mici. Astfel, violența sexuală apare doar pe canalele **AcasăTV** (cu 3,7% din total violență) și **Antena1** cu (0,6%).

O altă manieră de a exprima aceleași rezultate este prin ponderea actelor de violență de un anumit tip de pe un canal din totalul actelor de acel tip. Cu alte cuvinte, cât la sută din total acte de violență fizică de tip ficțional apare pe canalul public, cât la sută pe **ProTV** etc.

¹⁹ Revenim cu o precizare metodologică: deoarece orice tip de violență (fizică, verbală, economică, socială sau sexuală) poate să fie însoțit de violență psihologică, ceea ce ar fi multiplicat atât frecvența cât mai ales durata actelor de violență, am decis să numărăm acest tip de frecvență doar atunci când nu însoțește un alt act. În caz contrar, era analizat actul principal de violență.

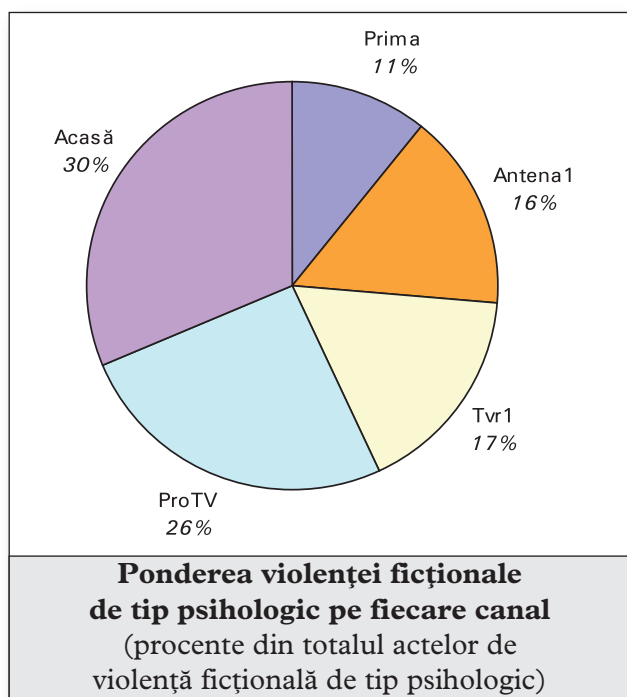

Graficul de mai sus indică această pondere în cazul violenței fizice. Se observă faptul că **ProTV**-ul rămâne cel mai violent canal și sub acest aspect, 47% din totalul actelor de violență fizică înregistrate în săptămâna 5-11 ianuarie 2009, aparținând acestui canal. După acesta urmează **Antena1** și **PrimaTV** (cu câte 15%) și **AcasăTV** cu 12%. **TVR1** contribuie cu cea mai mică proporție de violență de tip fizic la totalul numărului de acte de acest fel, mai exact cu 11%.

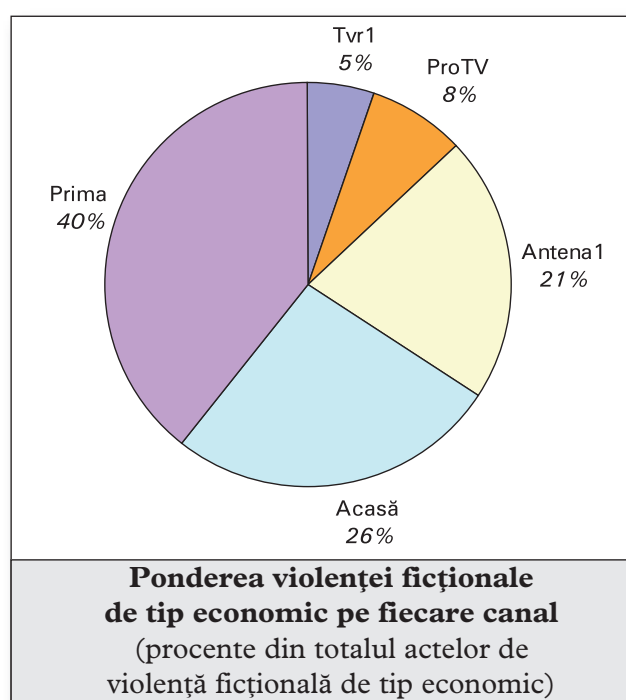
În ceea ce privește VF de tip verbal, proporția cu care fiecare canal contribuie la totalul acesteia este una mai echilibrată. Variațiile au totuși loc și aici. Astfel, și la acest capitol **ProTV**-ul este pe primul loc, contribuind cu un sfert la VF de tip verbal. Tot cu aproape un sfert, mai exact 23% contribuie și **AcasăTV**, urmată de **PrimaTV** (19%) și **TVR1** (17%). Deși în cadrul canalului **Antena1** cea mai mare parte a violenței

era de tip verbal, totuși, „contribuția” acestui canal la totalul actelor de V Verbală, reprezenta cea mai mică parte (16%)²⁰.

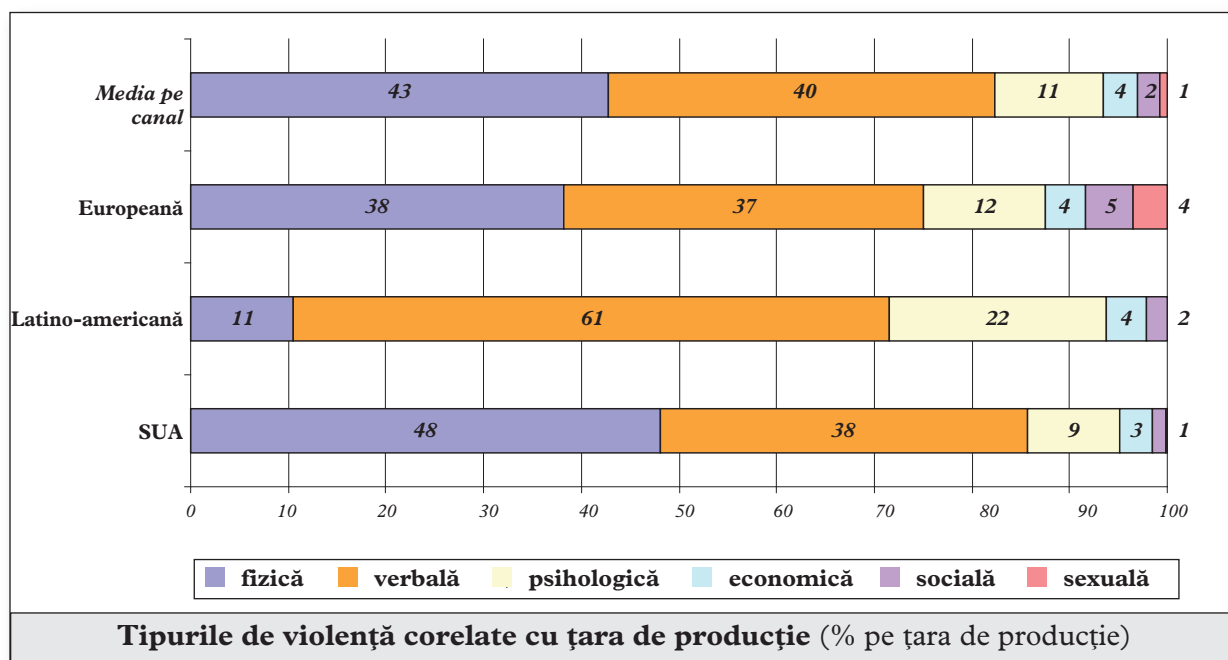

În ceea ce privește violența de tip psihologic, cea mai mare pondere a ei este pe canalul **AcasăTV**, urmată de cea de pe **ProTV** (aproape un sfert din totalul VF de acest tip). Cel mai puțin contribuie la această scenarizare a violenței canalul **PrimaTV** (cu 11%).

²⁰ Atragem atenția, în mod deosebit legat de acest fapt, asupra importanței datelor metodologice (precum eșantionul de cercetare: canale studiate, perioada de timp etc.) în citirea rezultatelor. Tendința cititorul neavizat, sau a celui grăbit, de a generaliza aceste rezultate, în defavoare strictei delimitări date de eșantion, este nu doar contraproductivă, ci chiar neavenită. Vom ilustra acest „avertisment” cu datele obținute la cercetarea anterioară (a se vedea *Măsurarea gradului de violență prezent în programele audiovizualului românesc*, cercetare efectuată în perioada 13-19.10.2008; vezi rezultatele la <http://cna.ro/article1638,1638.html>), când violența verbală de pe canalele Antena 1 și AcasăTV era la cote foarte ridicate prin seriilele românești difuzate, în acea perioadă, pe cele două canale. Astfel, la nivelul tuturor canalelor, violența ficțională de tip verbal reprezenta 54% din totalul violenței, urmată de violența de tip fizic, cu 31% pondere; pe canalul Antena 1, această violență ajungea la proporția de 77,4%, în timp ce, pe AcasăTV violența verbală era de 66,4%; de asemenea, când am studiat ponderea violenței de tip ficțional în funcție de țara de producție a emisiunii, 41% din violența înregistrată era din filme românești (și, cea mai multă violență întâlnită în filmele românești era cea verbală). Ori, simplul fapt că în prezenta cercetare, efectuată în perioada 5-11 ianuarie 2009, nu au existat în grilele de program ale canalelor selectate în eșantion producții românești a modificat rezultatele cercetării atât în ceea ce privește cantitatea de violență și structura acesteia, cât și un eventual „clasament” al celor mai (ne)violente canale.

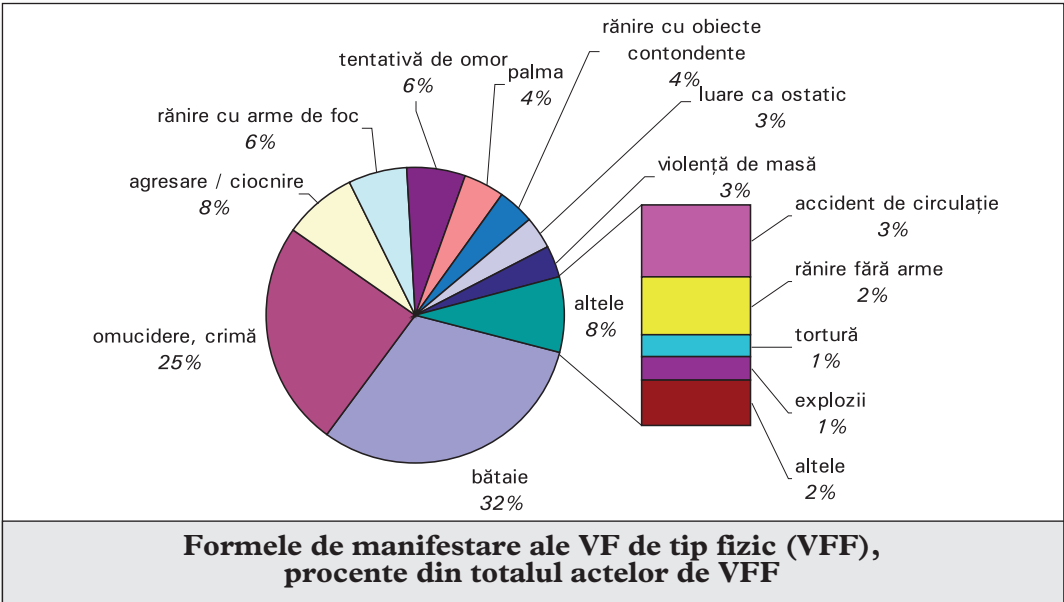

Din totalul actelor de violență de tip economic, 40% apar pe canalul **PrimaTV**, urmate de **AcasăTV** (26%) și **Antena1**. Canalul public este, sub acest aspect, cel cu cea mai mică pondere a violenței economice.

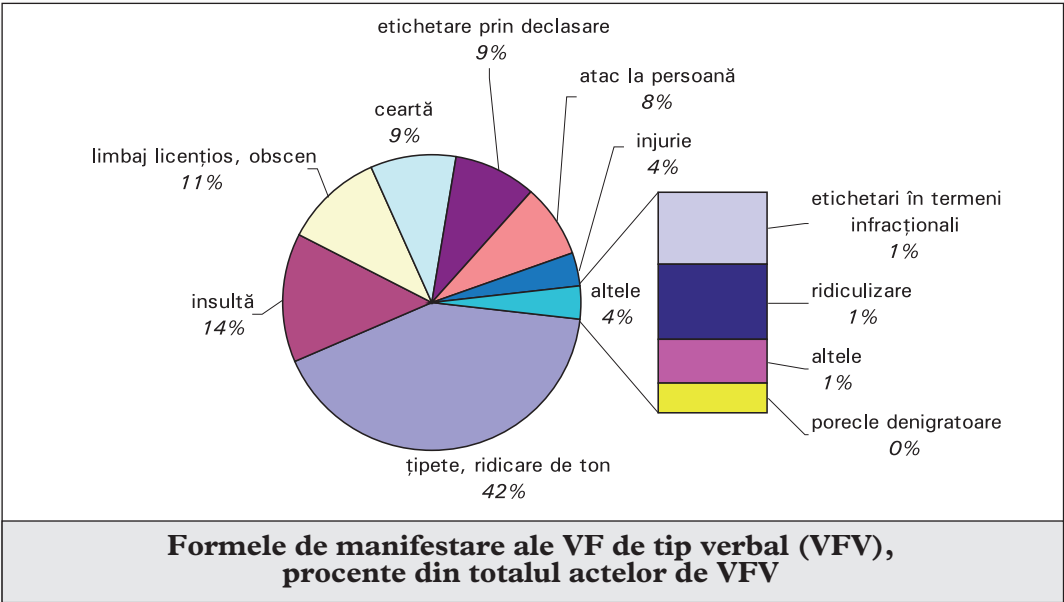

Dacă analizăm în ce măsură, anumite tipuri de producții sunt asociate cu anumite tipuri de violență, vom descoperi că violența ficțională de tip fizic este mai degrabă fieful filmelor marca SUA, în timp ce violența verbală și cea psihologică se întâlnește mai ales în ficțiunea latino-americană. În bună măsură, violența din ficțiunea europeană se aseamănă cu cea nord americană, diferențele fiind în ponderea violenței de tip fizic (mai mică cu 10%) pentru a pune în scenă (și poate, a atrage atenția asupra) violența de tip social și pe cea sexuală.

3.2. Formele de manifestare a violenței ficționale

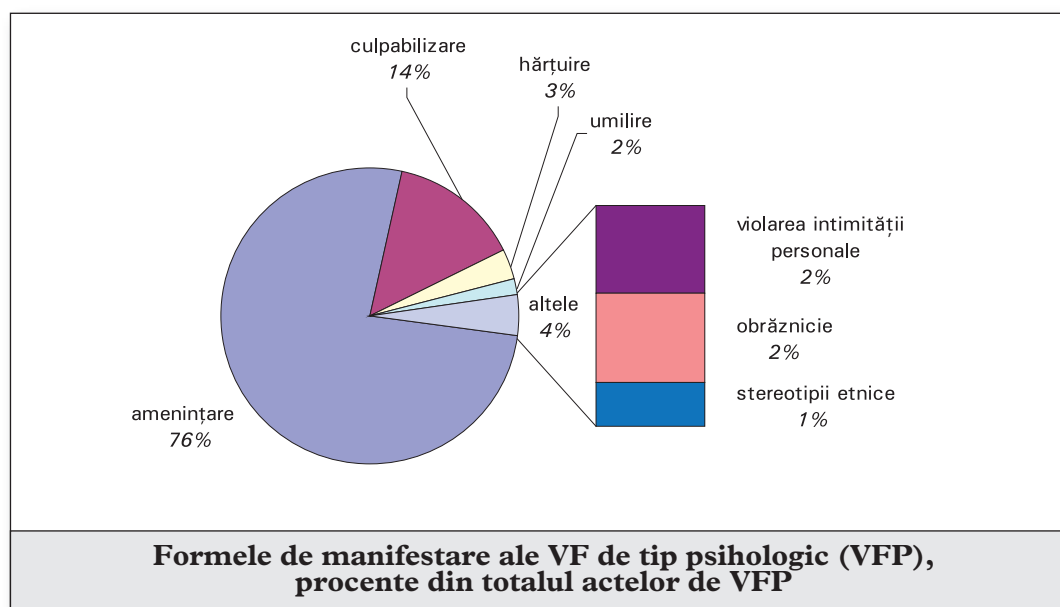
Cele mai multe acte de violență ficțională de tip fizic (VFF) iau forma bătăii (bătaia presupune, în modul nostru de a operaționaliza conceptele, o violență simetrică²¹, fără arme de foc, în care ambii combatanți “dau” palme, pumni, picioare etc.). Urmează apoi crima / omuciderea cu un sfert dintre cazurile de VFF. Acest procent foarte mare, în care violența este la nivelul maxim de gravitate, cu urmări ireversibile, este unul îngrijorător, cu atât mai mult cu cât monitorizarea s-a făcut pentru perioada de *prime time*. Dacă un copil de 8-9 ani a început să se uite la televizor, în *prime time* alături de părinți, în acea „audiență familială”, un sfert din actele de violență fizică pe care le va vedea vor lua forma crimei (spre deosebire de situația de pe canalele de DA unde doar 1% dintre acte sunt de acest gen).

²¹ Facem această precizare pentru că în română, de multe ori se folosește și în sens asimetric („părintele își bate copilul”). Folosirea noastră este însă în sensul în care doi „se bat”, adică fiecare îl lovește pe celălalt.

Violența fictională de tip verbal se manifestă preponderent sub forma țipetelor și a ridicării de ton (42%), urmate de insulte și limbaj licențios (în 11% dintre cazuri). Insulta, limbajul licențios sau chiar obscen, etichetările, atacul la persoană și injuriile, adică formele tari de manifestare a VFV sunt prezente, în perioada analizată, în filmele difuzate de televiziunile românești în aproape jumătate dintre cazuri.

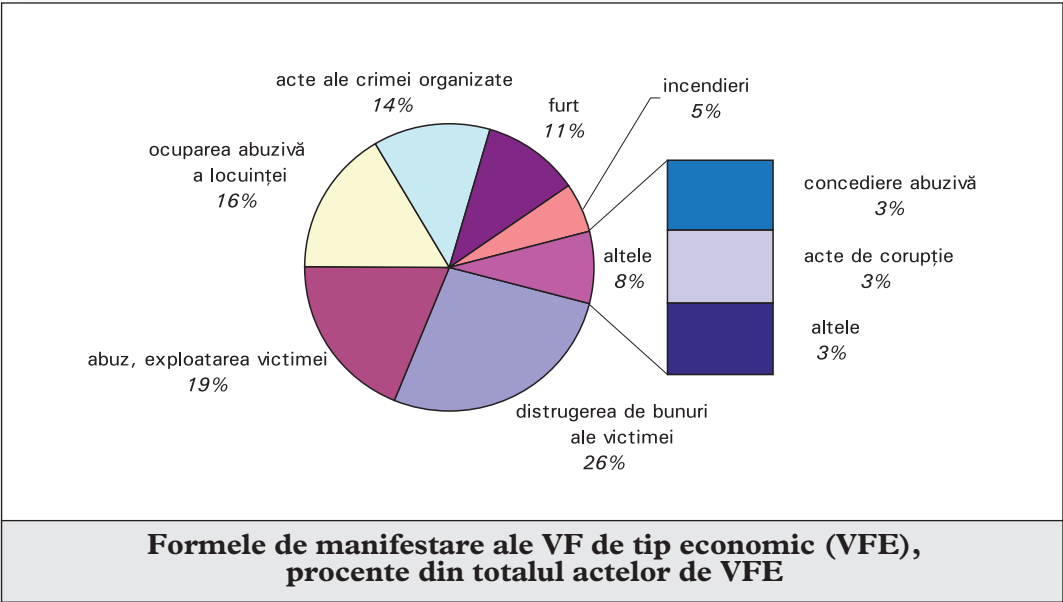
În ceea ce privește **VF de tip psihologic**, trei sferturi din aceasta ia forma amenințării, urmată de culpabilizare (14%), hărțuire și umilire (5 procente împreună). Vom aminti aici că, deși de multe ori tratată ca violență “soft”, VFP este una cu impact foarte mare asupra micilor telespectatori. Astfel, s-a constatat în cadrul unei cercetări că cea care induce o stare de angoasă copiilor nu este violența fizică, cu urmări clare, ci așteptarea de dinainte de momentul violent, *suspense*-ul, amenințarea iminentă²². Un rezultat care, cel puțin la nivel formal²³, poate să bucure este acela că norma filmelor analizate de noi pare să fie cea a „corectitudinii politice”, doar 1% dintre actele de VFP fiind stereotipii etnice.

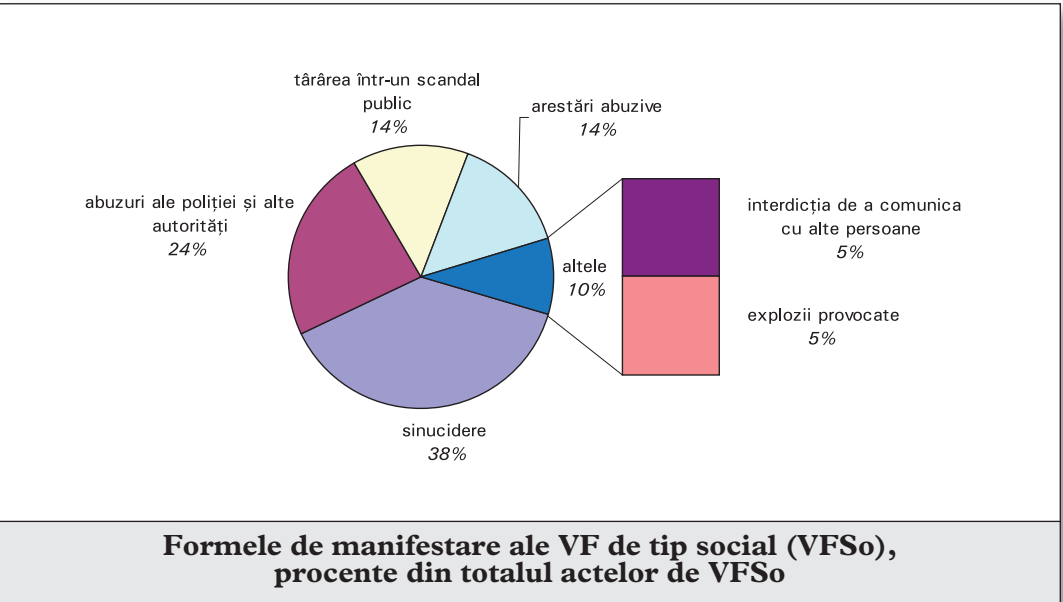
Violența de tip economic ia forma distrugerii de bunuri (26% din cazuri), urmată de abuz / exploatarea victimei (19%), ocuparea abuzivă a gospodărie (16), acte ale crimei organizate (14%) și furt (în 11% dintre cazuri).

²² A se vedea în acest sens nota 68 din capitolul dedicat desenului animat al prezentei cărți.

²³ Despre valoarea educativă a filmelor și/sau despre amprentarea lor ideologică sunt multe lucruri de spus, existând teorii și voci atât „pro”, cât și „contra”. Totuși putem, până la proba contrarie, accepta ideea că o formă, susținută consecvent poate, cu timpul, să-și creeze fondul propriu.

Violența de tip social ia cel mai adesea forma sinuciderii (38%), urmată de abuzurile poliției și ale altor autorități (40% în total), târârea în scandalul public, 14%. Acest tip de violență este foarte interesant pentru că este cel mai mult dependent cultural. Astfel, ceea ce într-un spațiu (un stat de drept, spre exemplu) este perceput ca fiind violent, în alt spațiu (o dictatură militară de exemplu) poate fi tolerat, ba chiar poate friza normalul. De aceasta ni se pare normal să atragem atenția asupra importanței gândirii contextuale a violenței în general și a acesteia în special. A judeca cu aceeași măsură un comportament dintr-un context istoric bine definit, care acum pare violent – după normele actuale ale unui stat de drept și ale unei democrații de tip occidental – și un comportament al unor indivizi din Manhattan-ul secolului XXI, constituie o înțelegere irelevantă.

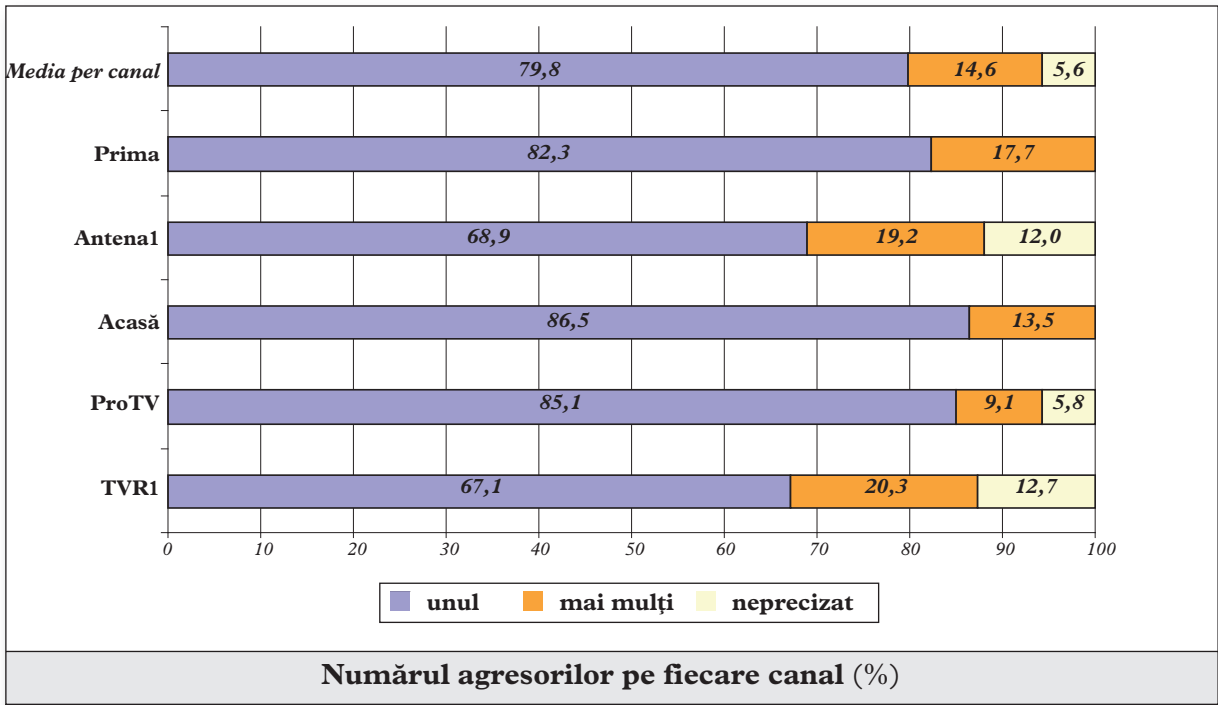
În ceea ce privește violența sexuală, numărul actelor de acest fel a fost foarte mic în perioada monitorizată (9 acte). Formele concrete de manifestare a acestora le-am reprezentat sub formă de tabel pentru a nu deforma percepția asupra realității (prin ponderi statistice, acestea pot părea mult mai multe decât sunt în realitate).

Formele pe care le iau actele de violenta de tip sexual	Numărul de acte
Tentativă de viol	1
Hărțuire sexuală	5
Obligare la perversiuni sexuale	3

4.

ACTANȚII²⁴ SCENELOR DE VIOLENȚĂ. AGRESORI ȘI VICTIME

4.1. Agresorii actelor de violență

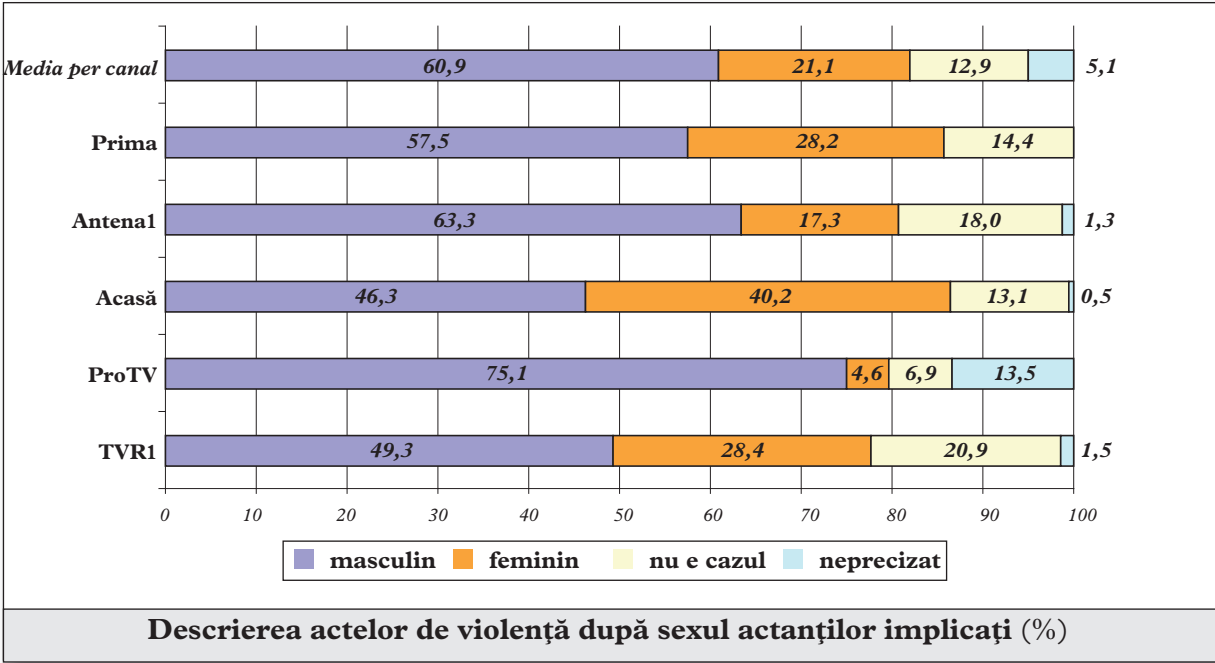
Actele de violență ficțională difuzate în intervalul 5-11 ianuarie 2009 de televiziunile care au constituit eșantionul nostru sunt, în cea mai mare parte, acte individualizate, agresorul fiind un singur individ (80%). În aproape 15% dintre cazuri, violența a fost săvârșită de doi sau mai mulți agresori, iar într-un procent de 5,6, agresorul nu a putut fi identificat. Cea mai individualizată violență aparține canalului **AcasăTV**, în timp ce canalul public de televiziune are cea mai mare cantitate de violență colectivă²⁵ (corelat cu cea mai mică proporție de violență individuală).

²⁴ Folosim termenul de „actant” în sens de actor, autor al unor acte (de violență, în cazul nostru) și nu cu sensul său din pragmatică. Am ales să folosim acest termen în loc de actor pentru a diferenția între „actor”= cel care joacă un rol într-o piesă de teatru, film și „actor”=autor al unor acte, comportamente etc.

²⁵ Filmele istorice difuzate de acest canal TV sunt „vinovate” de această situație.

	TVR1	ProTV	Acasă	Antena1	Prima	media per canal
Uman	89,6%	94,0%	93,0%	87,2%	89,5%	91,4%
Animal				1,3%	0,6%	0,3%
Robot / mașinărie			1,4%			0,3%
Grupul	9,0%	4,0%	5,6%	8,7%	5,5%	5,9%
Masa de oameni	1,5%	1,1%		2,7%	0,6%	1,1%
Altele		0,9%			3,9%	1,0%

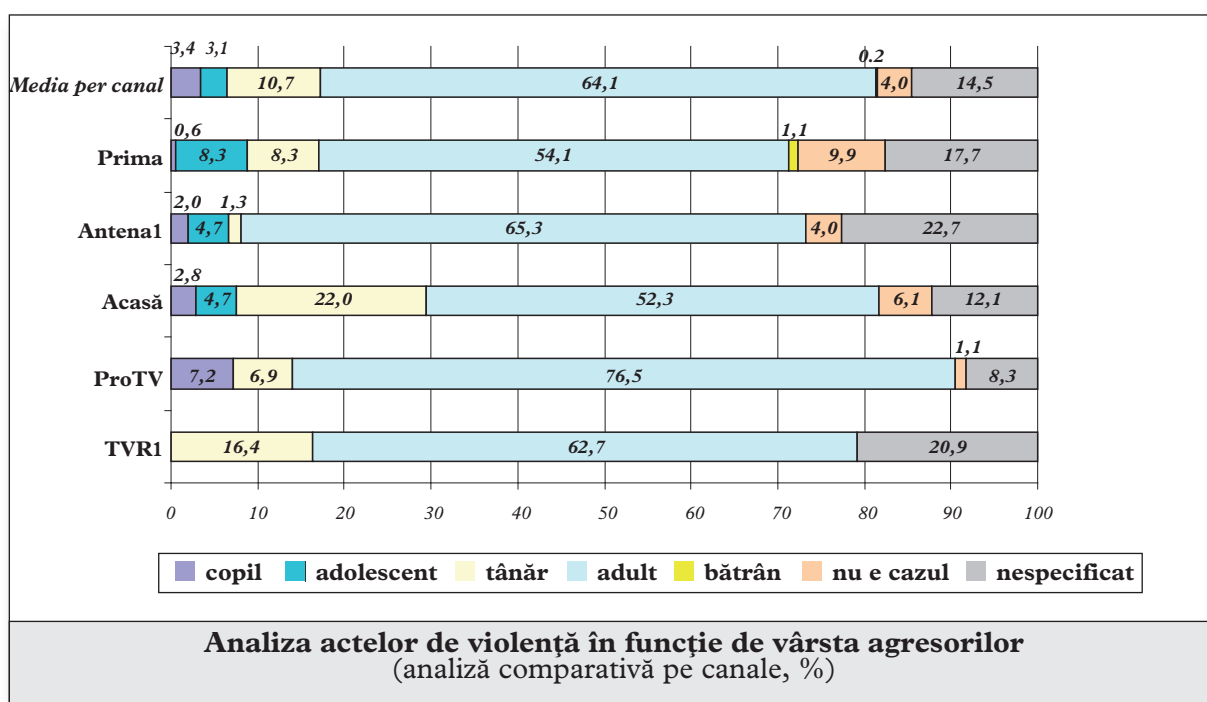
În marea majoritate a cazurilor agresorul este de tip uman (fie că este individual sau grup de persoane). Animalele sau roboții, agresori obișnuiți în ficțiunile animate apar, pe canalele generaliste, într-o porție foarte mică, de doar 0,3%.

Agresivitatea/ violența rămâne o acțiune conotată masculin, 60,9% dintre agresori fiind de acest gen. Totuși, mai bine de o cincime (21,1%) dintre agresori sunt femei. Analiza pe canale arată că cel mai masculinizat canal în ceea ce privește agresivitatea este **ProTV-ul**²⁶ (75,1% agresori bărbați), în timp ce **AcasăTV** conține cea mai multă violență exercitată de femei (de altfel, acest canal conține foarte multă violență verbală și psihologică, domenii în care stereotipul este că femeile sunt mai „violente” decât bărbații). Acesta este de altfel și canalul cu cei mai puțini bărbați agresori, urmat de **TVR1**.

Agresorul „clasic”, pentru toate canalele studiate, dar și la nivelul fiecăruia dintre ele, este adultul. Deși anii ’70-’80 au introdus în scenă agresorul adolescent, uneori chiar copil (adolescentul rebel, cu sau fără cauză), aceste personaje sunt relativ slab reprezentate în filmele difuzate pe canalele românești (cel puțin în perioada analizată de noi). Astfel, la nivelul tuturor canalelor, doar 3,4% dintre agresori sunt copii (cei mai mulți apar pe **ProTV**, anume 7,2%) și 3,1% sunt adolescenți (cei mai mulți, la nivel de canal, sunt pe **PrimaTV**, cu 8,3%). Tinerii apar cel mai mult, în postură de agresor, pe canalul **AcasăTV** (22%).

²⁶ Poate că această predominare a agresorului masculin face ca și percepția acestui canal să fie de „canal violent” care promovează modelul bărbatului *macho*.

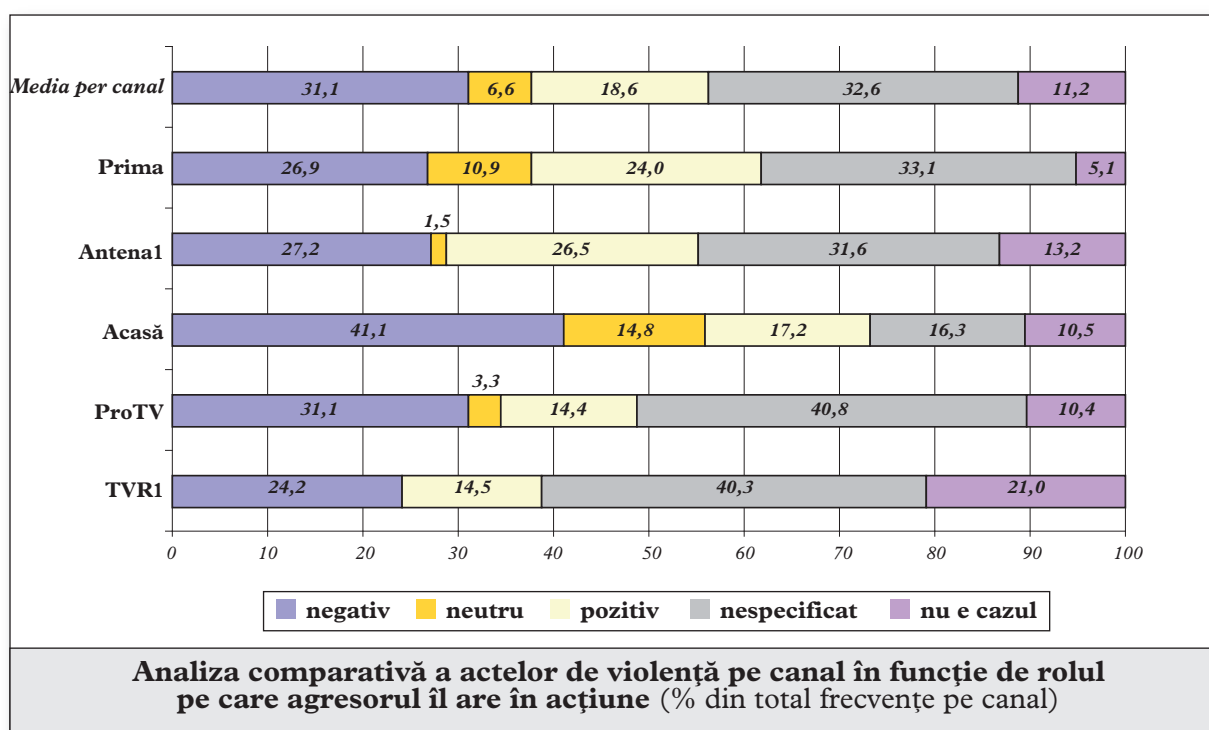

În ceea ce privește indicatorul “rolul actantului violenței (agresor sau victimă) în acțiune”, acesta a fost studiat pentru a înțelege violența televizuală și sub aspect calitativ. Mai exact, interesea în ce măsură agresorul sau victima apar mai degrabă în roluri pozitive sau negative²⁷ și, mai mult, interesea în ce măsură actorii violenței apăreau în roluri neutre sau nespecificate, ipostaze în care ei nu erau mandatați propriu-zis să participe la actele de violență, generând confuzie în ochii spectatorului copil (care din basme și povești știe că „alesul” se lupta cu zmeul sau vrăjitoarea, violența nedisipându-se printre toate personajele), sau chiar având efectul de creștere a anxietății generată de violența TV prin faptul că victima este omul comun, nespecificat (de aceea războaiele sunt înfricoșătoare, de aceea atacurile teroriste, cele care vizează oameni comuni, sunt cele care generează cel mai adesea creșterea sentimentului de insecuritate).

În ficțiunile analizate de noi, cea mai mare parte a agresorilor au un rol nespecific în acțiune (mai exact 32,6%). Aceștia sunt urmați de agresorul întruchipat de personajul negativ, în 31,1% dintre cazuri, și de agresorul personaj pozitiv în 18,6% din situații. Canalul cu cea mai multă violență făcută de personajul negativ este **AcasăTV**²⁸, cu 41,1%, iar cel cu cea mai multă violență făcută de un personaj cu rol nespecificat este pe **TVR1**, cu 40,3% dintre cazuri (din nou, filmele istorice contribuie la aceasta situație).

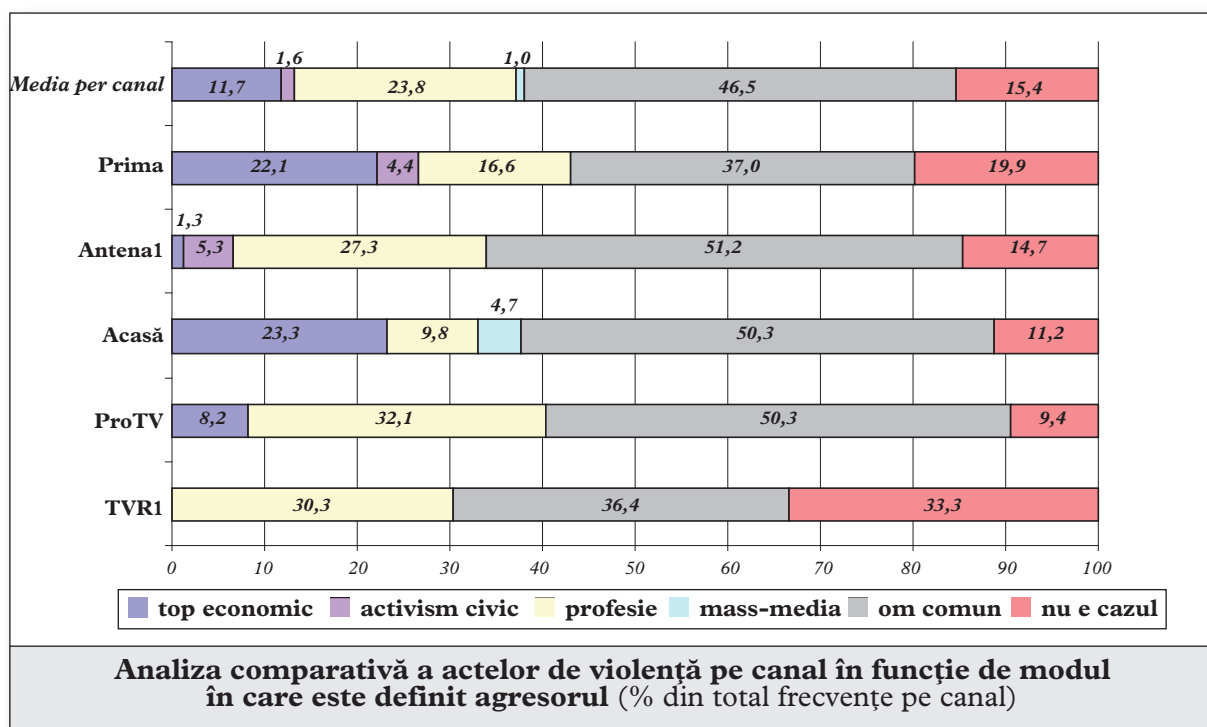
²⁷ Deși de cele mai multe ori, în ficțiune cel puțin, violența este echilibrată, în sensul în care eroul pozitiv este de multe ori în egală măsură agresor ca și personajul negativ, dat fiind că modul în care restabilește ordinea este unul tot violent (pentru spectaculozitate).

²⁸ Faptul că, pe acest canal sunt majoritar difuzate telenovele nu este străin de acest rezultat deoarece specific acestui gen televizual îi este o intrigă bazată pe dihotomia bine-rău accentuată până la caricaturizare. Astfel, personajele negative din telenovele vor fi întotdeauna rele și vor face rău – nu de puține ori acte violente (cel puțin violență verbală și psihologică), iar personajele pozitive vor fi angelice, incapabile să restabilească ordinea prin recurs la acte violente, oricât de legitime ar fi acestea; puține sunt cazurile unor personaje complexe, care pot da naștere la ambiguități interpretative.

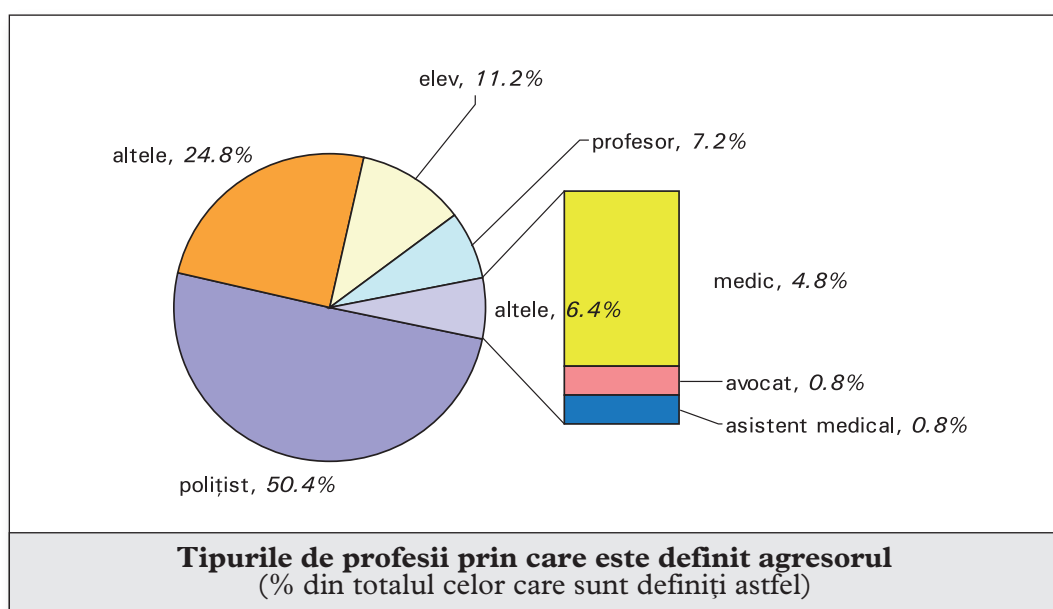

Un alt aspect studiat a fost cel al modalităților în care are loc definirea actanților violenței, mai specific, perspectiva din care sunt definiți. Subitemii avuți în vedere au fost: definirea personajului prin poziția de top în domeniul economic (cu alte cuvinte „bogatul”), definirea personajului ca „activ civic” („justițiarul”), cei definiți, într-un fel sau altul, prin profesie („meseriașul”, fie că e vorba de instalator sau de profesor, doctor, inginer, ideea era cea a identității personajului construită pe profesie). Un caz special a fost considerat cel al personajelor a căror identitate se construiește pornind de la mass media: deși acestea ar fi putut fi încadrate, după anumite teorii, în categoria „activistului civic”, în timp de după altele era vorba de „un om care își exercita o profesie”, ca oricare alta, am preferat să îl privim caz aparte datorită tendinței manifestate de „neoteleviziune” (U. Eco) spre autoreflexivitate. Aceasta se traduce în punerea în discuție a statului jurnalistului în societatea actuală (definită ca „societatea ecranului”): între profesie și viață privată, un demiurg al credințelor oamenilor sau doar un ucenic vrăjitor, jurnalistul, sau omul de media, este analizat și reanalizat în ficțiunea televizuală uneori cu miza mult mai mare decât strict la nivel profesional; este vorba de a înțelege însăși societatea în care trăim, societate care pivotează în jurul acestei instituții cvasi-religioase care este cea a mass media. Conotarea omului de media în regimul violent (fie că e vorba de violență verbală, economică, psihologică sau, mai rar, fizică) poate constitui încercări de a „demitiza” un domeniu, dar poate, într-o anumită măsură, să îi și consolideze rolul în societate tocmai prin evocarea „excepției care confirmă regula”. În sfârșit, omul comun, ultima categorie pozitivă²⁹ a acestui item, se auto-explică: mama, nevasta sau vecinul, femeia-la-40-de-ani sau bătrânul sunt câteva din ipostazele pe care le poate lua această categorie a „omului comun”.

²⁹ „Nu este cazul” este o categorie negativă, care are menirea de a „prinde” acele cazuri în care itemul nu se poate aplica.

Cercetarea ne-a relevat faptul că majoritatea, 46,5% dintre agresorii violenței sunt reprezentați de „omul comun”, urmat de personajele definite prin profesie, 23,8%, personajele definite prin „bogăție” (11,7%) și, cu pondere foarte mică, personajele active din punct de vedere civic și cele care activează în mass media. Analiza pe fiecare canal în parte, arată anumite tendințe specifice canalelor. Astfel, **AcasăTV** are cei mai mulți agresori definiți economic³⁰; **Antena1**, **AcasăTV** și **ProTV**-ul au personaje agresive definite ca „common people” în proporție aproape egală, de 50%. Definirea prin statutul profesional³¹ apare la agresori în aproape o treime dintre cazuri pe canalele **TVR1** și **ProTV**.

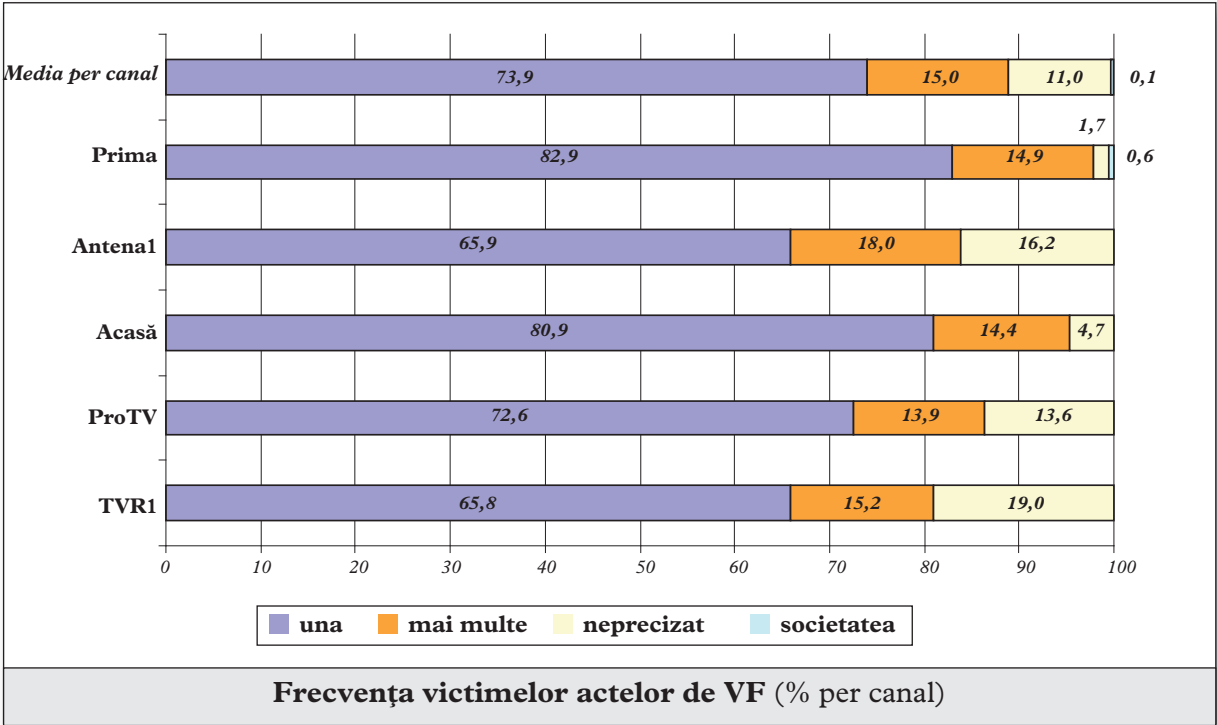
³⁰ Tema „bogatului rău” și al „fetei sărace bună” este unul dintre leit-motivul în jurul cărora se țin telenovelele; este o punere în scenă mai degrabă a unei realități de tip feudal.

³¹ Aceste moduri de construcție a personajelor este mai degrabă „modern”.

În ceea ce privește profesiile în care apare cel mai frecvent agresorul, cercetarea noastră a confirmat alte studii, care vorbeau despre „meseriile conotate violent”, cum este cea de polițist (50,4% dintre agresorii definiți profesional sunt polițiști). Elevii și profesorii, reprezintă și ei o realitate destul de agresivă, 18% dintre agresori fiind de acest tip.

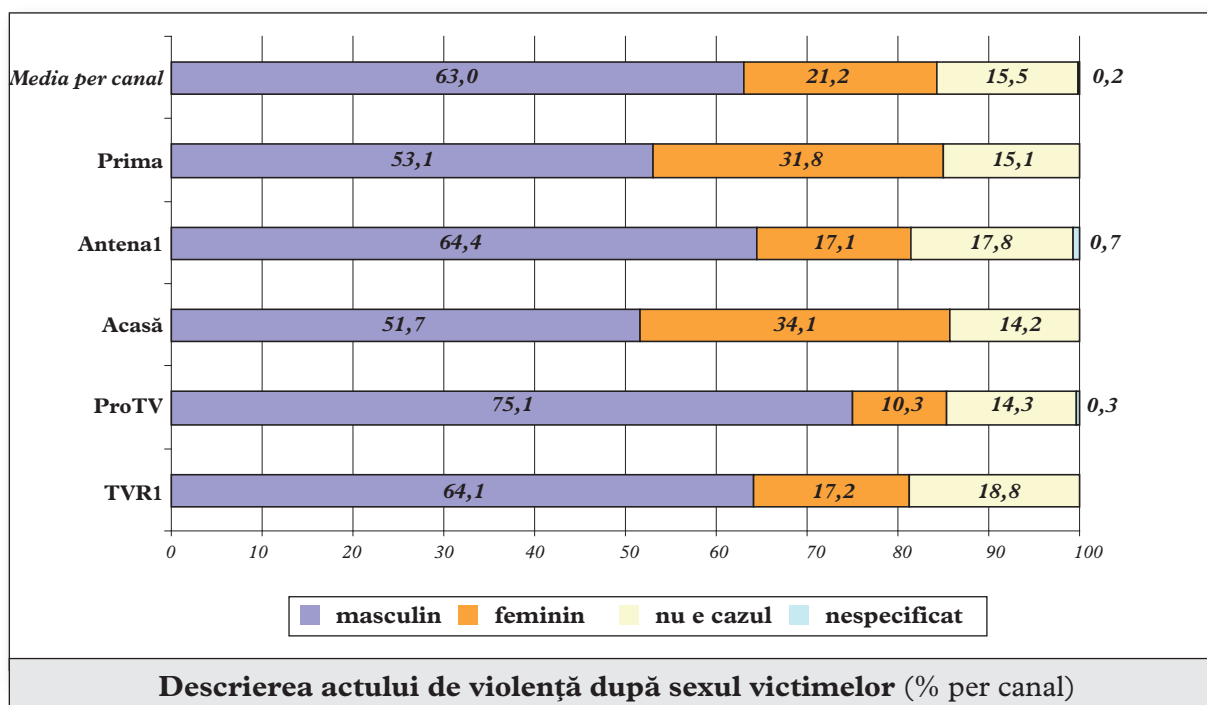
4.2. Victimele actelor de violență

Actul de violență rămâne unul suportat individual în majoritatea cazurilor de violență ficțională (73,9%), doar în 15% dintre cazuri existând victime multiple. La nivelul tuturor canalelor, în 11% dintre cazuri nu s-a putut identifica dacă este vorba despre una sau mai multe victime, iar într-un procent foarte mic, 0,1% dintre cazuri, victima era societatea per ansamblu. **PrimaTV** este canalul cu violența cea mai clar identificabilă, procentul de situații neprecizate fiind minim (1,7%). Tot pe acest canal avem cea mai mare cantitate de violență suportată individual, în timp ce cea mai mare cantitate de violență suportată în mod colectiv (victime multiple) se întâlnește pe **Antena1**.

Natura victimei	TVR1	ProTV	Acasă	Antena1	Prima	Media per canal
Uman	93,8%	91,0%	96,2%	85,6%	86,0%	90,8%
Animal		0,6%			0,6%	0,3%
Robot / mașinărie		1,6%				0,5%
Grupul	4,7%	5,3%	3,8%	11,0%	5,6%	5,8%
Masa de oameni	1,6%	1,6%		3,4%	1,7%	1,5%
Alt tip					5,6%	1,0%
Societatea					0,6%	0,1%
TOTAL	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

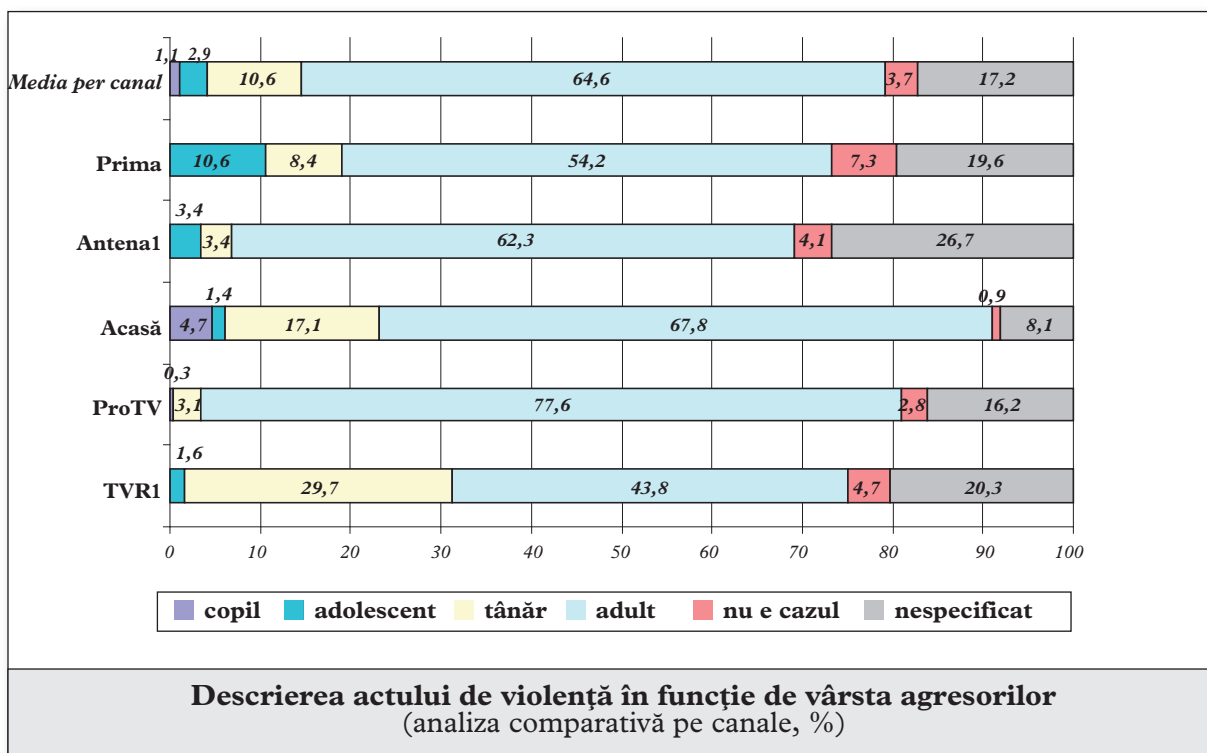
Cele mai multe victime ale violenței ficționale sunt oameni, singuri, sub formă de grup sau ca masă. Sub un procent dintre victime sunt animale sau roboți.

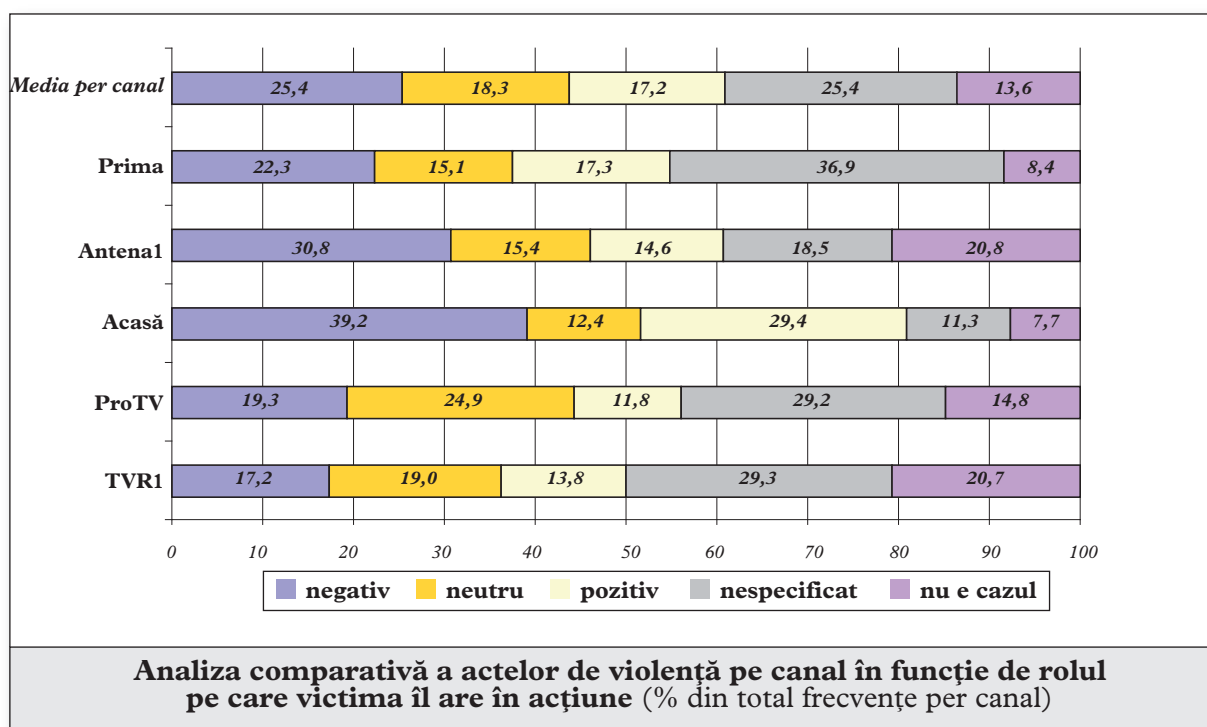
În studiile de gen și în cele criminologice se pune accentul pe faptul că există în literatură, și în ficțiune în general, tendința de a victimiza femeia (tendință corelată cu conotarea agresivă a masculinității), fenomen care este „vinovat” de creșterea în mod real a agresivității asupra femeilor³². Tocmai de aceea ne-a interesat care este imaginea victimei (sex, vârstă etc.) care apare în ficțiunile televizate difuzate pe canalele românești, într-o săptămână oarecare. Astfel, am regăsit și noi această „politică” de a de-victimiza femeia, doar 21,2% dintre victime fiind femei și 63% bărbați. La analiza pe canale, situația se polarizează și mai mult, **ProTV**-ul fiind cel mai „modern” canal, cu procentul maxim de bărbați victimă și procentul minim de femei victime (75%, respectiv 10%). În același timp, interesant este că pe canalul **AcasăTV**, canal specializat în filme, și perceput mai degrabă ca fiind pentru femei, există cele mai multe victime în rândul femeilor (34%, de trei ori mai multe decât pe **ProTV**).

După vârsta victimei, majoritatea (64,6% dintre victime) este adultă, urmată, în 10% dintre cazuri de tineri și în 3% de copii. Din păcate copilul în rol de victimă apare numai pe canalul **AcasăTV**, acolo unde majoritatea actelor de violență se întâmplă în context domestic, în casă (55%). Ori, promovarea unor astfel de imagini ale violenței domestice asupra copilului, poate avea un efect negativ prin „naturalizarea” sa. Cei mai mulți adolescenți în rol de victimă apar pe canalul **PrimaTV**, pe când cea mai mare proporție de tineri în această postură este regăsită pe canalul public de televiziune.

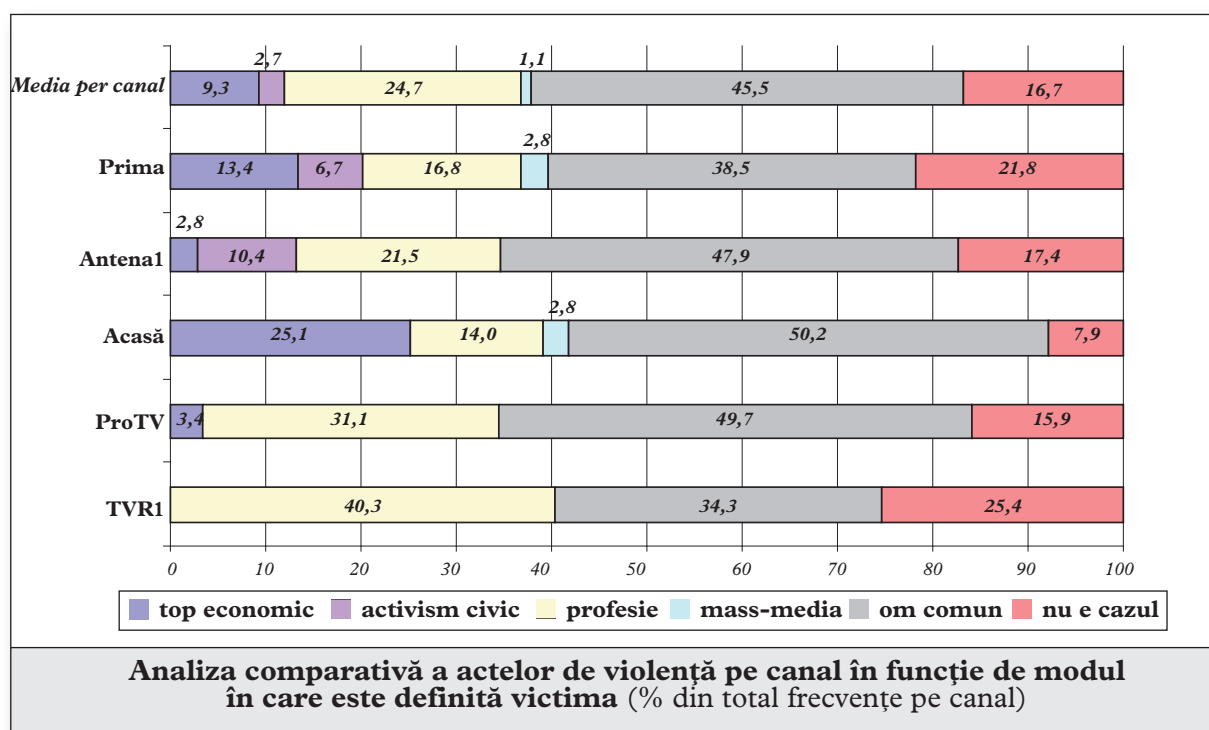
³² Ideea centrală fiind aceea că acceptabilitatea socială a violenței împotriva femeilor este una dependentă cultural, și deci una „corrigibilă” prin produse culturale. Astfel, așa cum există „norme”, respectate de producătorii de film, referitoare la „corectitudinea politică”, tot așa există un mod tacit de a dezavua femeia pe post de victimă.

Dintre personajele care sunt identificabile după criteriul „rolul în acțiune”, observăm că victimele au preponderent rol negativ și neutru (25,4% și 18,3%), cele mai puține victime fiind personaje pozitive. Acest rezultat ne reamintește de faptul că noul cinematograf, așa cum observă Olivier Mongin, extinde violența în rândul personajelor neutre. Aceasta nu mai este, așa cum spuneam mai sus, apanajul exclusiv al personajelor cu „parte întreagă în acțiune” (cei „buni” sau cei „răi”), ci multe dintre victime sunt, așa cum se observă, fie cu un rol definit ca neutru, fie fără un rol bine definit și, prin aceasta, în zona de gri, a neutrului, a comunului.

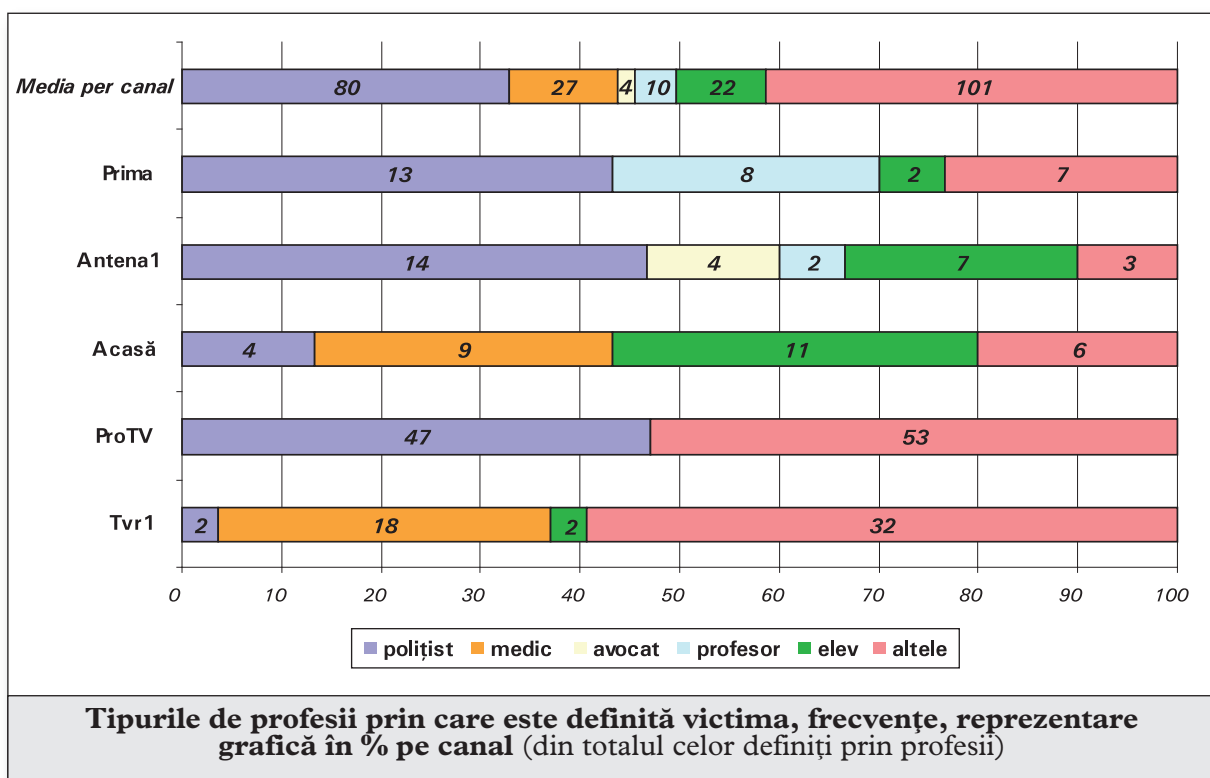
Din nou, și în ceea ce privește modul în care este definită victima, predomină „omul comun”, fără însușiri definitorii nici economice, nici prin profesie și nici prin trăsături civice (cu 45,5% din cazurile de violență înregistrate). Aceștia sunt urmați de cei definiți prin profesie (27,4%) și de cei care reprezintă o poziție de top din punct de vedere economic (9,3%). Canalul care prezintă ficțiunea cea mai „profesionalizată” este **TVR1**, victimele fiind, pe acest canal, în proporție de 40% definite prin profesie. **AcasăTV**, canalul specializat în filme și mai ales în telenovele, este, prin aceasta, tribut ar unei viziuni „robinhoodiene” asupra violenței, de multe ori victimele acestora fiind „bogații”³³.

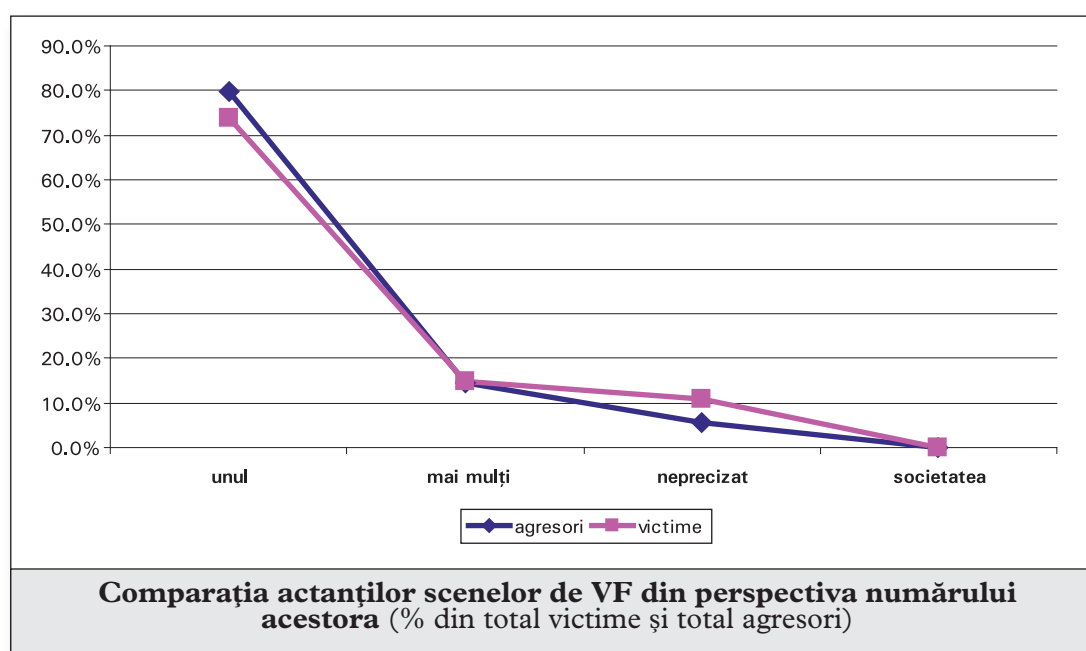
Ca medie pe canalele studiate, 42% dintre victimele care au fost definite prin profesii au avut o altă profesie decât polițist, medic sau asistent medical, avocat, judecător, profesor, elev sau student³⁴. Polițistul este victima cea mai frecventă, cu 33% dintre cazurile în care este prezentată profesia victimei. Elevii și studenții, cei care în DA reprezentau o pondere mare a victimelor, sunt, în filmele neanimate, doar în 7-8% dintre victime. În jur de 9% dintre victime sunt medici, și în jur de 4% sunt profesori.

³³ În primul rând explicația stă în aceea că personajele din telenovele sunt, în general, definite economic (bogații și/sau săracii); prin urmare, și actanții violenței sunt, în acest tip de ficțiune, într-o pondere mai mare, definiți ca bogați / săraci. Pe de altă parte, acest tip de narațiune este una clasică, întâlnită mai ales în basme sau povești populare, și folosită foarte des în aceste povești televizuale care sunt telenovelele.

³⁴ A se vedea în acest sens explicația pe care o dăm la capitolul DA despre alegerea profesiilor analizate. Reamintim că nu ne-au interesat toate profesiile ci doar unele despre care am găsit referiri în studii de specialitate sau cele pe care situația socială actuală le-a relevat ca fiind problematice.

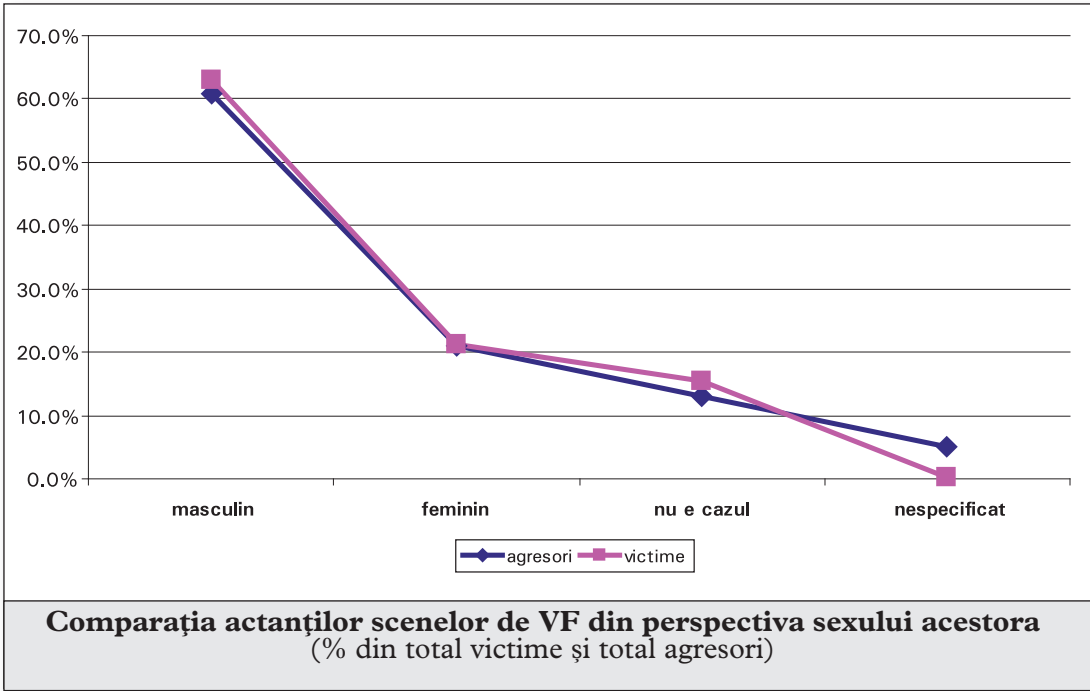

4.3. Analiza comparativă a victimelor și a agresorilor

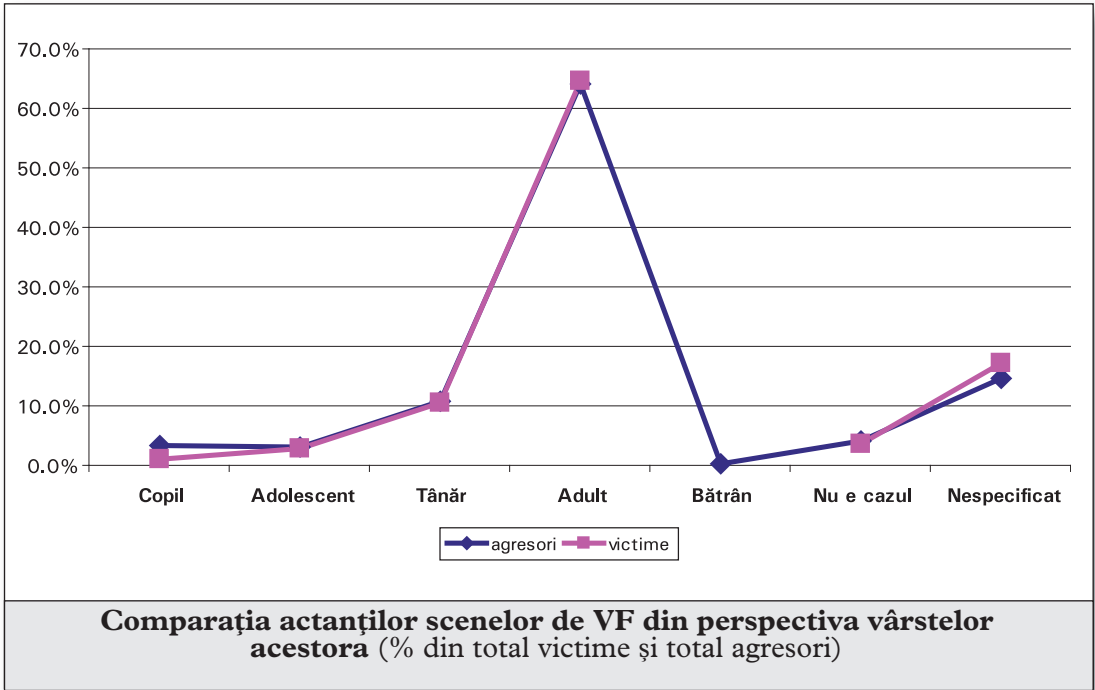

În ceea ce privește analiza numărului victimelor față de numărul agresorilor, situația este destul de echilibrată, puține fiind scenele de violență în care un singur agresor are victime multiple.

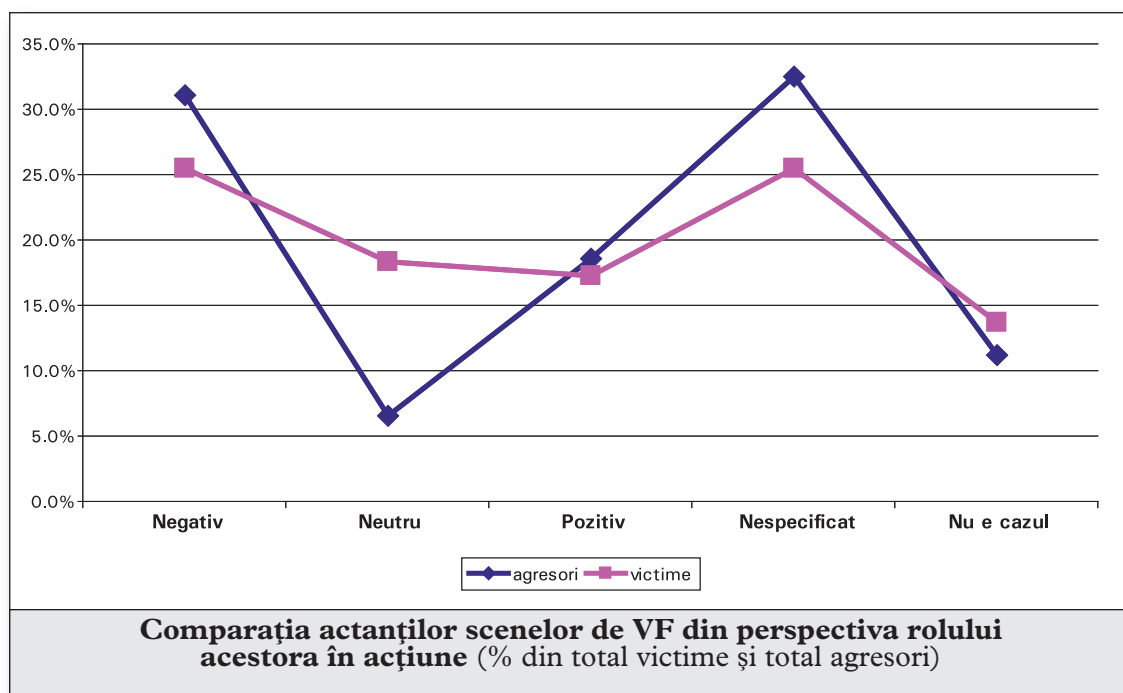
Actanți \ Tip	Uman	Animal	Robot / mașinărie	Grupul	Masa de oameni	Altele	Societatea
Agresori	91,4%	0,3%	0,3%	5,9%	1,1%	1,0%	0%
Victime	90,8%	0,3%	0,5%	5,8%	1,5%	1,0%	0,1%

Și în ceea ce privește sexul actanților, diferențele între ponderea femeilor și a bărbaților din rândurile victimelor și ale agresorilor (la nivelul tuturor canalelor) sunt minime, situațiile de violență fiind foarte echilibrate.

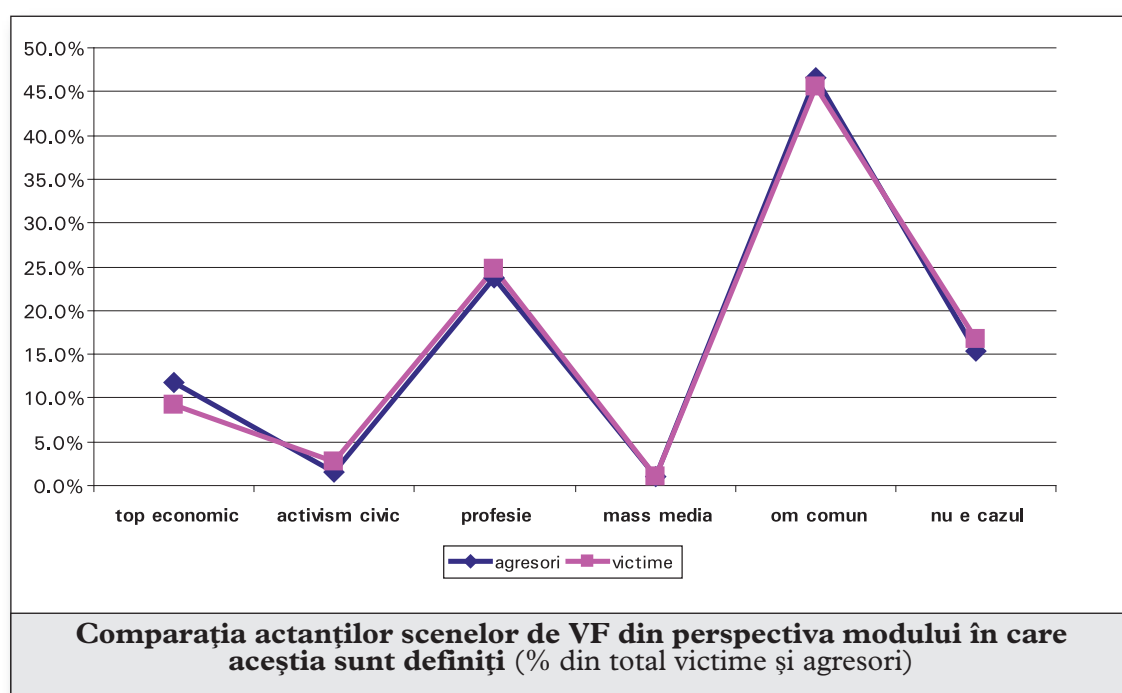
O mică diferență în cazul determinantei vârstă a actanților violenței ne face să remarcăm că, în întreaga perioadă analizată, pe toate canalele, nu au fost cazuri în care victima să fie bătrân, și de asemenea, faptul că proporția copiilor victime este mai mică decât proporția copiilor agresori (care oricum sunt într-un procent foarte mic). Explicația acestui fapt ar putea fi aceea că, o astfel de imagine reprezintă violență de un alt tip, mai exact violențea telespectatorului³⁵.

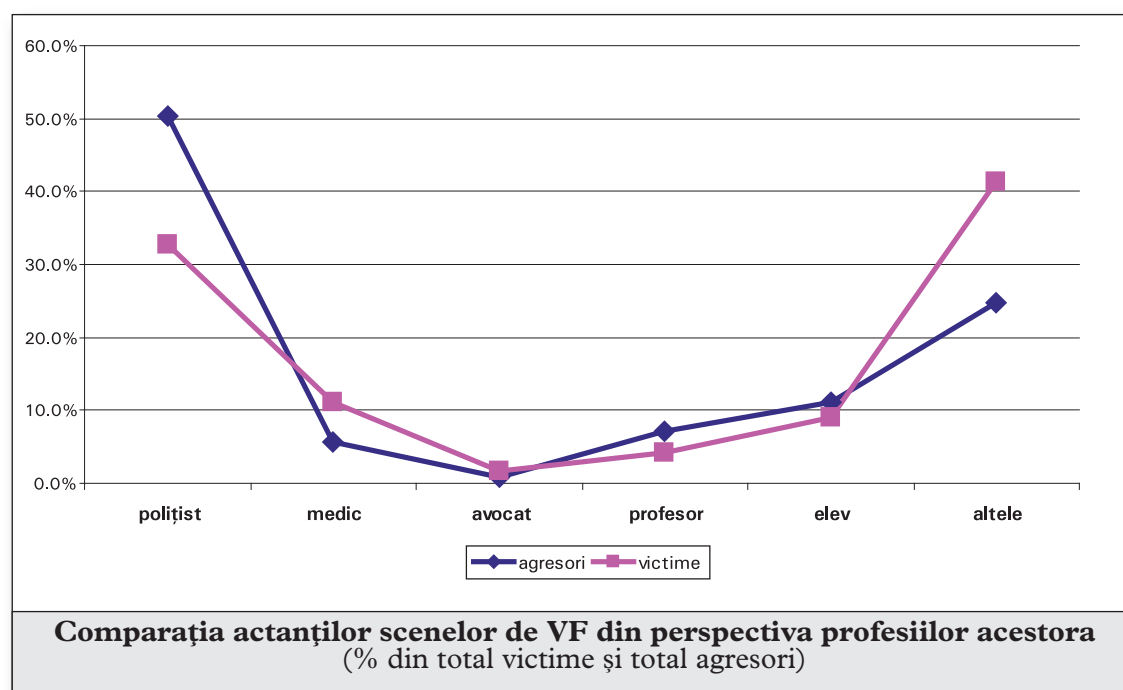
La analiza tuturor actanților din scenele de violență se poate observa faptul că agresorii sunt, în mai mare proporție decât victimele, personaje negative. Pe de altă parte, personajele cu rol neutru mai degrabă suportă violența decât o instituie. Acest mod de a portretiza scenele de violență este favorabil apariției efectului de teamă la nivelul telespectatorului, în măsura în care violența iese din zona „marcată” (a eroilor, pozitivi sau negativi) pentru a se răsfrânge asupra personajelor neutre, rol cu care, în general, se identifică telespectatorul.

În general, ambii actanți ai violenței sunt definiți cam în același mod, ponderile celor definiți prin profesie, sau ca „om comun” nediferind foarte mult în cazul victimelor și al agresorilor. Singurele diferențe vizibile, poate fără o relevanță statistică deosebită (diferențe procentuale de 3-4%), dar pe care ținem să le amintim pentru că pot induce, dacă se accentuează, un imaginar diferit, apar în ceea ce privește imaginea „bogatului”, mai degrabă agresor decât victimă, și imaginea activistului civic, mai degrabă victimă decât agresor.

³⁵ A se vedea, în acest sens, nivelurile pe care poate fi studiată violența televizuală în accepțiunea lui S. Tisseron (Tisseron, 2003). Acesta face distincția între violența reprezentată la televizor (cea care face obiectul nostru de studiu aici) și violența pe care o resimt telespectatorii (violenta acestora prin conținutul televizual sau prin forma prin care este acesta pus în scenă) și efectele violenței asupra telespectatorului (în sensul modificărilor comportamentale sau culturale pe care expunerea la violență televizuală le poate induce). În ceea ce privește a doua accepțiune a violenței, cea de violentare a telespectatorului, psihologul francez vorbește (Tisseron, 2000) despre două moduri prin care aceasta poate să aibă loc: prin *captivare* (efect ce ține de conținuturi) și prin *siderare* (efect ce ține de punerea în scenă, de caracteristicile senzoriale ale violenței, cum ar fi efectele sonore, luminoase etc.).

Diferențe semnificative între victimă și agresor în ceea ce privește profesia prin care sunt aceștia definiți, apar mai ales în cazul polițiștilor, care sunt în proporție mai mare (cu aproape 20% mai mult) văzuți ca agresori³⁶, decât ca victimă, și, deși ecartul nu este așa mare, în cazul medicilor, care apar mai degrabă în postură de victimă decât de agresor.

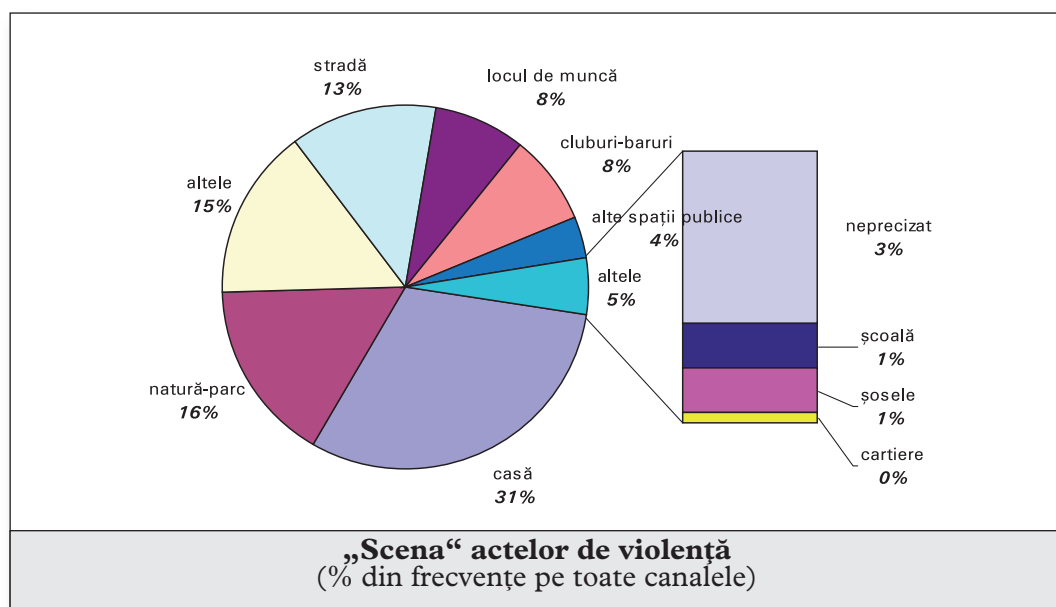
³⁶ Nu vrem să spunem cu asta că ar fi promovată imaginea polițistului care practică o violență nelegitimă sau gratuită (deși nici aceasta nu este exclusă, dar face obiectul altor prelucrări). Ceea ce vrem să spunem este doar că, prin aceste personaje, meseria de polițist va fi una percepută ca violentă, legitimă sau nu. Legitimitatea este văzută aici în sens weberian, de statut reprezentând statul, ca singură autoritate mandată să asigure ordinea, socială și publică, inclusiv prin violență.

5.

CONTEXTELE ÎN CARE AU LOC ACTELE DE VIOLENȚĂ

5.1. Localizarea actelor de violență

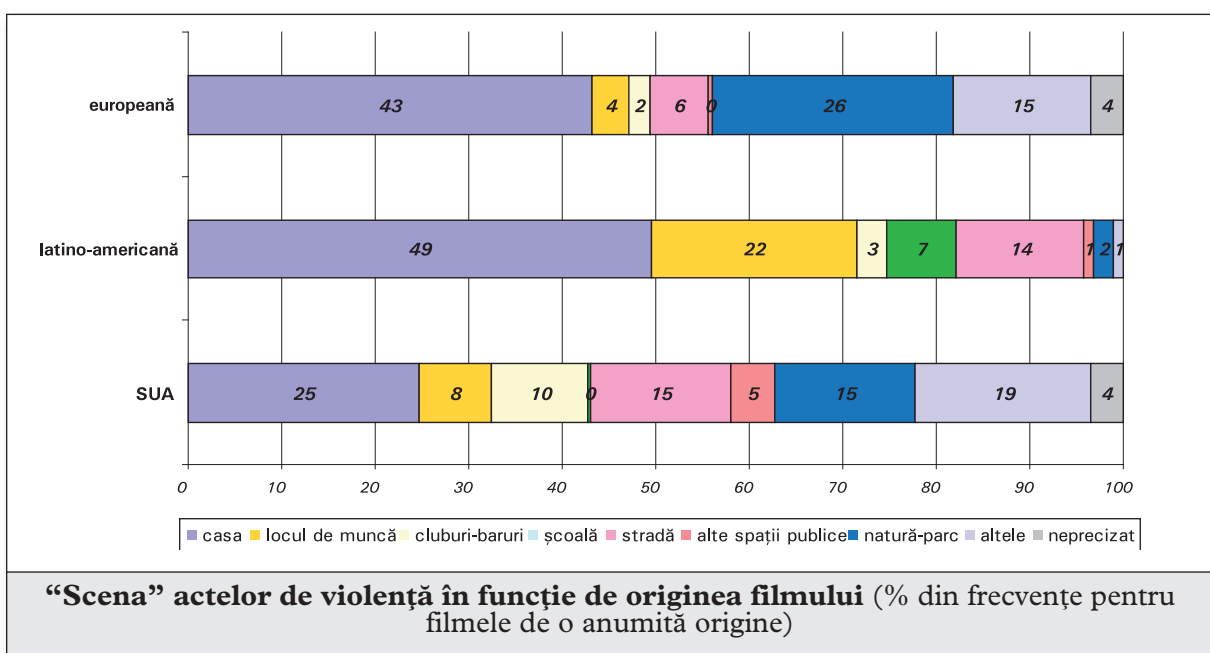
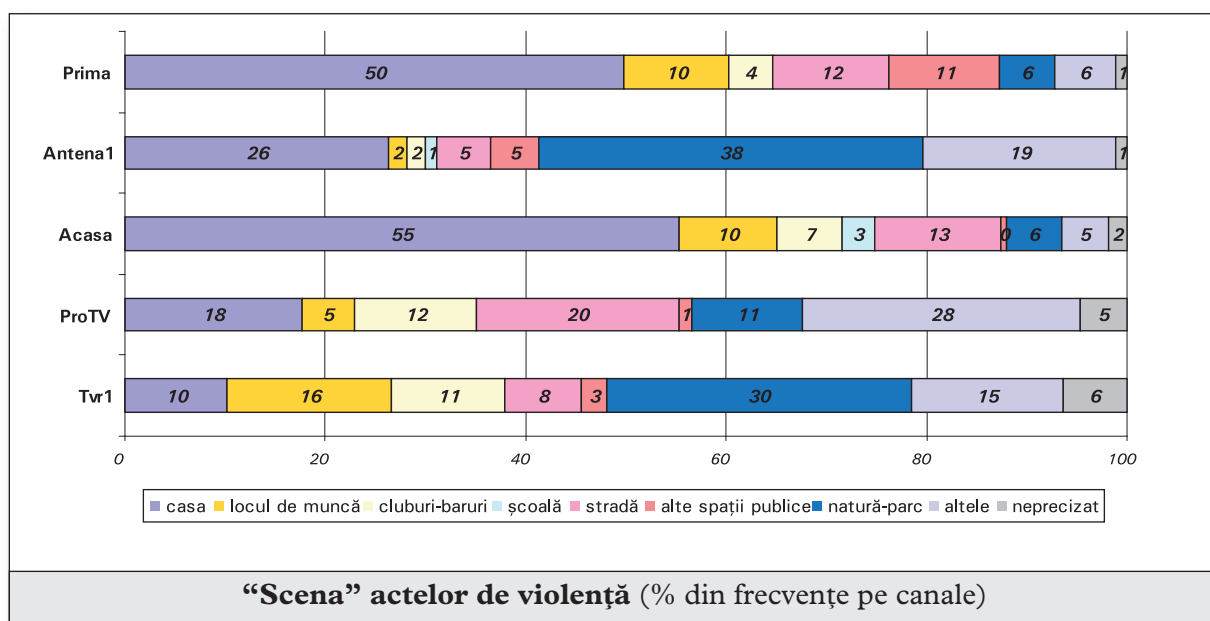
Ca medie per canale, cele mai multe acte de violență au loc în casă, în 31% dintre cazuri, urmate de cele petrecute în natură, parc (16%) și stradă cu 13%. Locul de muncă (8%), cluburile (tot 8 procente) și alte spații publice, sunt alte zone predilecte pentru desfășurarea actelor de violență.

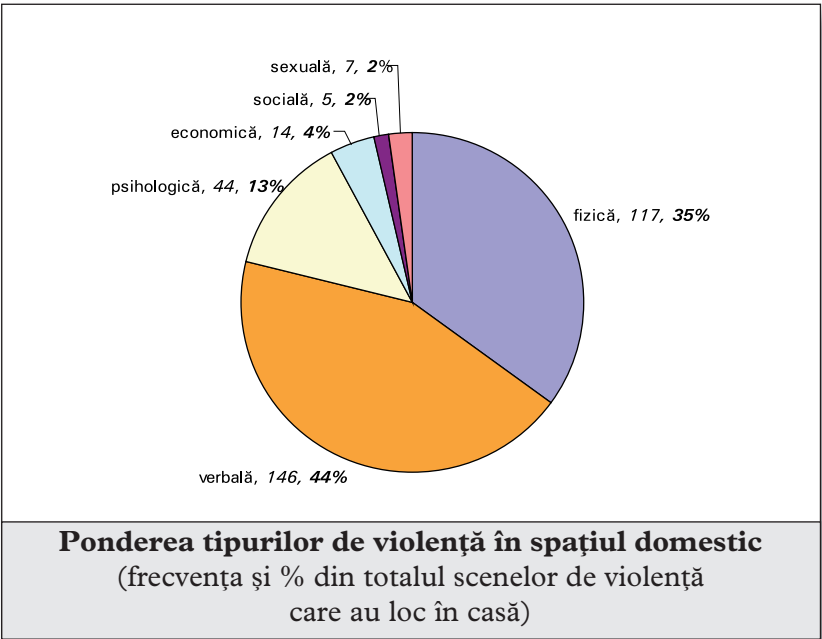
Revenind puțin la „locul cel mai violent” așa cum pare să fie casa, am spune că poate ar trebui să fie pus în legătură (nu vom spune neapărat că legătura e uni- sau bi-dimensională și care ar fi sensul ei în primul caz), ca rezultat din analiza violenței ficționale, cu recrudescența violenței domestice despre care aflăm atât de multe (poate chiar prea multe) în anumite jurnale televizuale. Ar trebui să fim poate mai atenți la procesul de conotare al casei, al căminului, în registrul violenței.

Canalul cu cea mai mare aplecare spre acest cadraj pare să fie **AcasăTV** (cu 55% dintre acte în mediul domestic), cele mai puține acte de violență în spațiul domestic (din totalul actelor de violență prezentate de respectivul canal) aparținând canalului **TVR1**. Tot pe canalul public apare și cea mai multă violență la locul de muncă, în timp ce pe **Antena1** apare cea mai multă cantitate de violență desfășurată în natură / parc.

Așa cum se vede din al treilea grafic de mai jos, violența din spațiul domestic este majoritar de natură verbală (cu alte cuvinte, în casă mai mult se țipă decât se bate), cu 44% față de 35% violență fizică, și 13% violență psihologică.

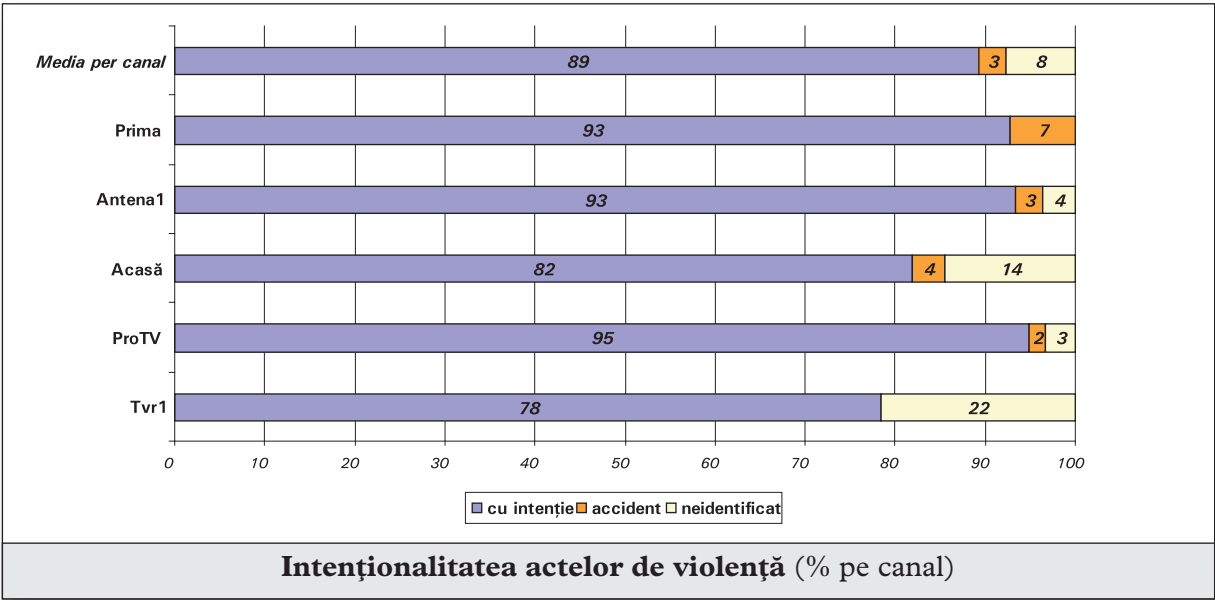

Pornind de la constatarea de mai sus legată de imaginea casei ca loc violent, am vrut de asemenea să vedem care sunt producțiile, în funcție de țara de origine, în care se întâmplă cel mai frecvent acest lucru. Graficul de mai sus arată corelarea spațiului în care au loc scenele de violență cu țara de origine a filmului. Producțiile sud-americeane sunt cele care „promovează” cel mai mult casa în ipostază de loc violent, urmate de producțiile europene și de cele americane. Tot producțiile sud-americeane au și cea mai mare pondere a scenelor de violență care se întâmplă la locul de muncă, în timp ce producțiile europene prezintă cea mai multă violență desfășurată în natură, parc, iar cele nord-americeane conțin cea mai multă violență desfășurată pe stradă și în cluburi.

5.2. Intenționalitatea

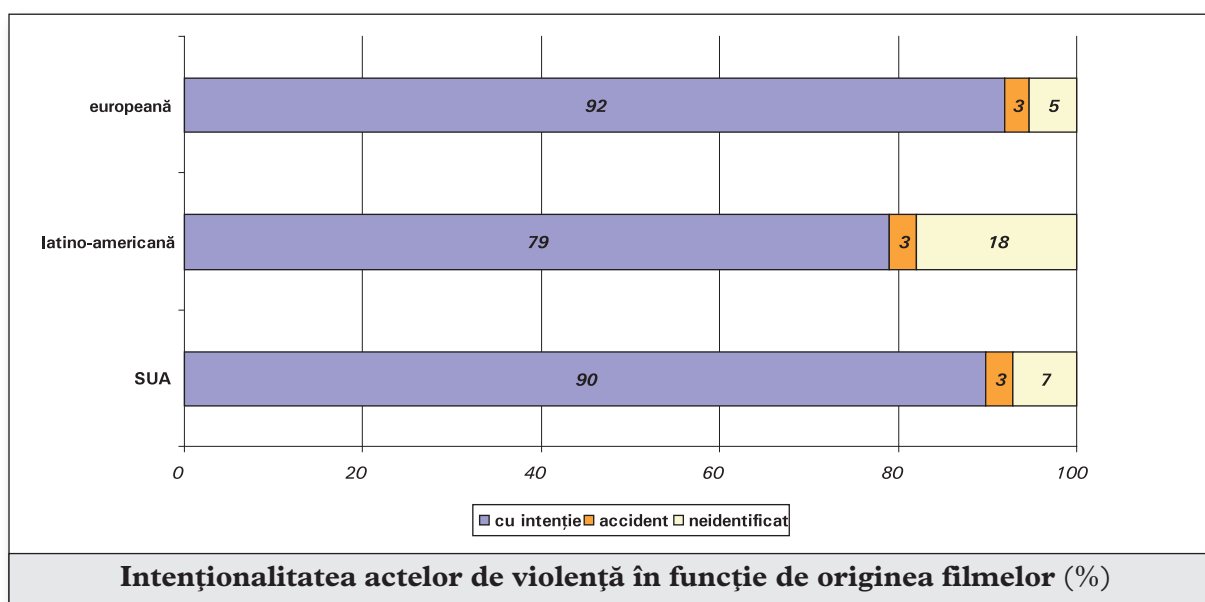
În ceea ce privește intenția actului de violență, în emisiunile de tip ficțional sunt puse în scenă, preponderent acte realizate cu intenție (89%). Doar 3% dintre cazuri sunt de factură accidentală, iar în 8% dintre situații nu s-a putut discerne intenționalitatea actului.

La analiza acestui indicator în funcție de canal, se observă că **TVR1** stă cel mai puțin sub semnul intenționalității și cel mai mult sub semnul indeciziei, **PrimaTV** are cea mai mare proporție de scene de violență neintenționate, deci în mod accidental, iar **ProTV**-ul are cele mai multe scene de violență făcute cu intenție.

Se observă astfel că violența ficțională este într-o mai mare proporție rezultatul unei intenții clar exprimate față de violența reală. La aceasta din urmă, datele arată o intenție clar exprimată în 82% dintre cazuri și o lipsă de intenție (accident) în 12,4% dintre cazuri. Tot în cazul violenței de tip real, nu s-a putut identifica intenționalitatea în 5% dintre cazuri.

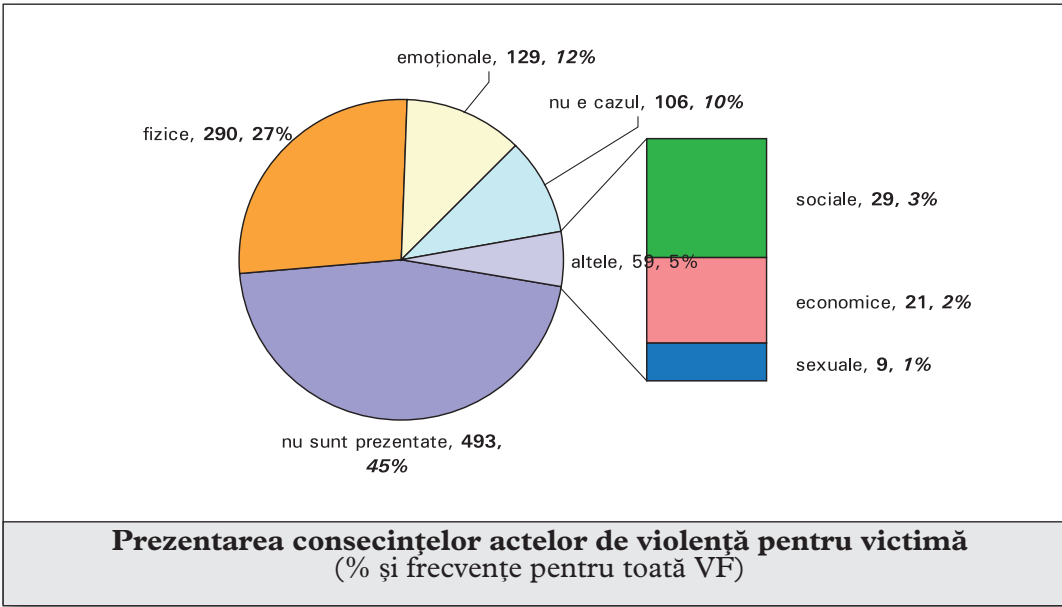
Din nou, aceste diferențe ne atrag atenția asupra importanței analizei contextelor de semnificare ale violenței. Dacă, din necesități narrative, violența din operele de ficțiune este asumată (și, de cele mai multe ori, din aceleași necesități, pedepsită), violența reală apare de multe ori sub semnul accidentului, ceea ce o deresponsabilizează. Deși, bineînțeles, nu negăm realismul acestei situații, totuși nu putem să nu vedem că induce o stare de fatalism care, dacă se extinde și asupra acelor acte care nu sunt în registrul accidentului ci în cel intențional, pot fi nocive din punct de vedere social. Tocmai de aceea atragem atenția asupra importanței înțelegerii, de fiecare dată, a contextului intențional.

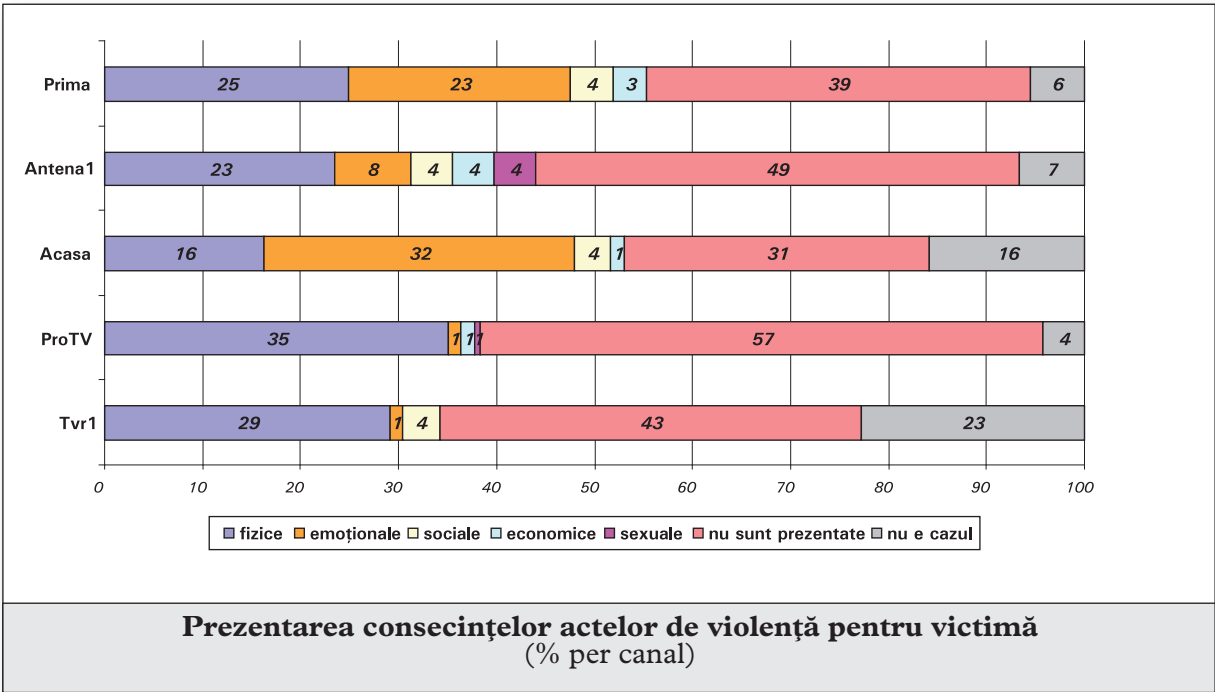
5.3. Prezentarea consecințelor actelor de violență pentru diferiți actanți

În urma construirii acestui item, s-a văzut că, în cea mai mare proporție, 45%, nu sunt prezentate consecințele pentru victimă ale actelor de violență. Doar în 27% dintre cazuri sunt prezentate consecințe de natură fizică și în 12% dintre cazuri sunt prezentate consecințe emoționale.

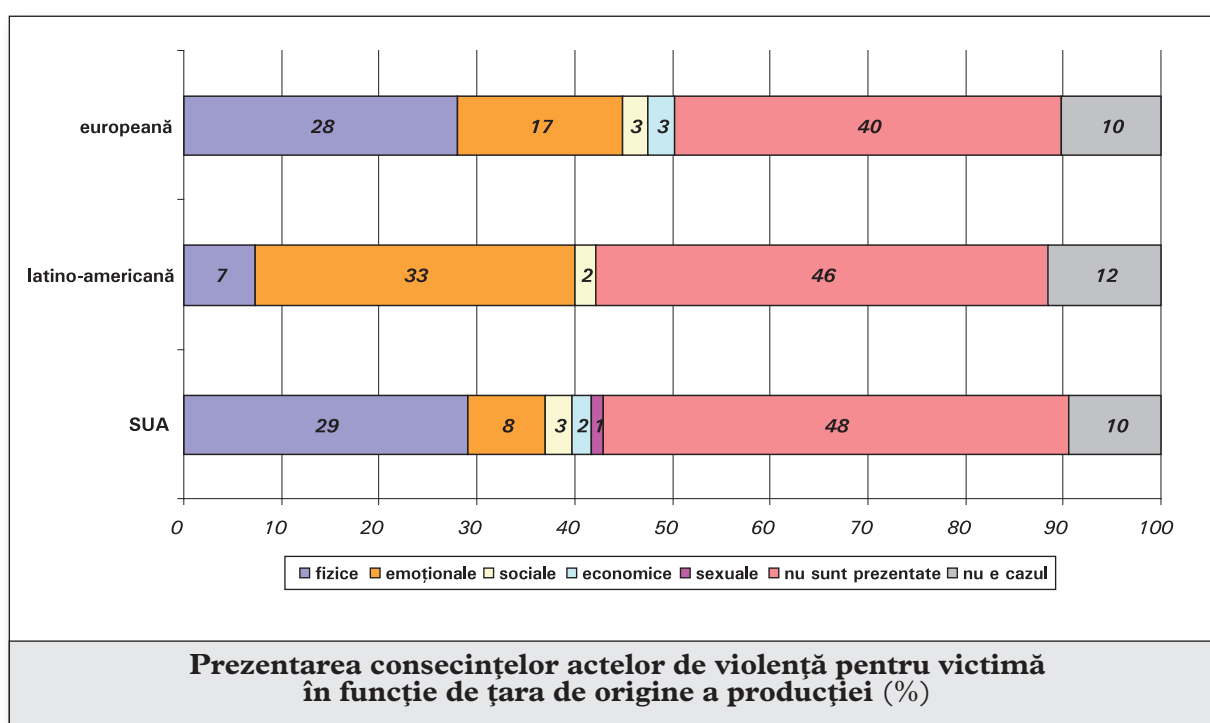
Proporția relativ mică de consecințe de natură emoțională resimțite de victimă, corelată cu proporția mare de acte de violență verbală, ne indică o foarte mare „insensibilitate” la violența de tip verbal. Acest *pattern* de receptare a vorbelor „urâte” face ca acestea să se devalorizeze, să nu le mai fie apreciată negativitatea și să fie folosite frecvent, uitându-se, de multe ori, că și vorbele „dor”, sau chiar „ucid”.

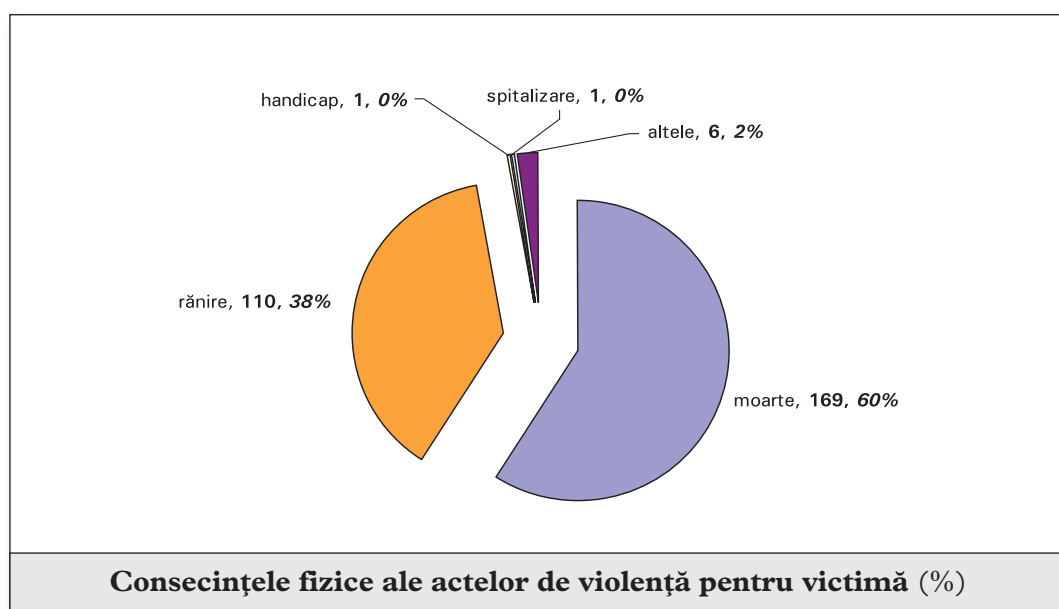
Comparativ cu canalele de desene animate, se observă o mult mai mică „responsabilitate” în prezentarea actelor de violență pentru ficțiunea neanimată prezentată de canalele generaliste. Dacă, pe canalele de DA, în 70% dintre situații erau prezentate consecințele (de o formă sau alta), în cazul emisiunilor ficționale neanimate doar în 45% dintre cazuri există această prezentare.

Cele mai multe consecințe de tip fizic apar pe canalele **ProTV** și **TVR1** și cele mai puține astfel de consecințe apar pe **AcasăTV**. Pe acest din urmă canal, de cele mai multe ori, consecințele pentru victimă sunt de natură emoțională.

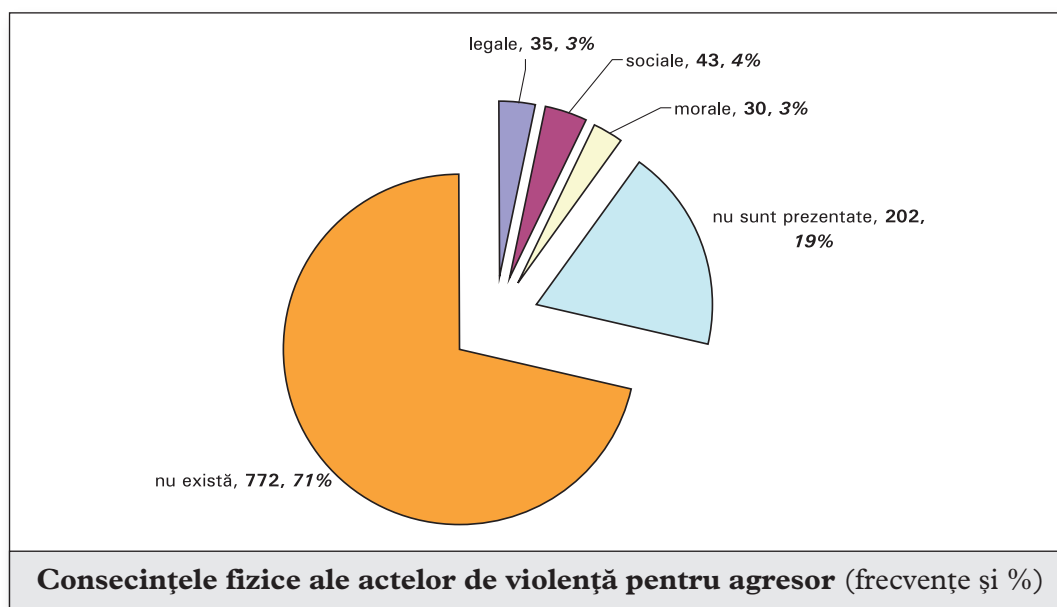

Corelând prezentarea consecințelor cu țara de producție a emisiunii, observăm că cele mai multe cazuri în care nu sunt prezentate consecințele actelor de violență asupra victimelor apar în filmele nord-americe (urmate de cele latino-americane și de cele europene). Consecințele fizice ale violenței sunt cel mai mult vizibile în producțiile americane (cu 29% dintre cazuri) și în cele europene (28%). Astfel, deși aceste producții sunt foarte violente, totuși ele sunt potențial mai „ușor de citit” de către copil, în condițiile în care contextul de semnificare al actelor este unul care conotează negativ violența. Filmele latino-americane prezintă de cele mai multe ori, la nivelul victimei, consecințele emoționale ale actelor de violență.

Atunci când sunt prezentate consecințe fizice pentru victimă, acestea iau, de cele mai multe ori forma morții (60%), urmate de rănire, în 38%. Consecințele „pe termen lung” (bineînțeles față de rănire, căci moartea nu lasă loc altor manifestări) nu apar decât foarte rar în emisiunile de tip ficțional. Protagonistii

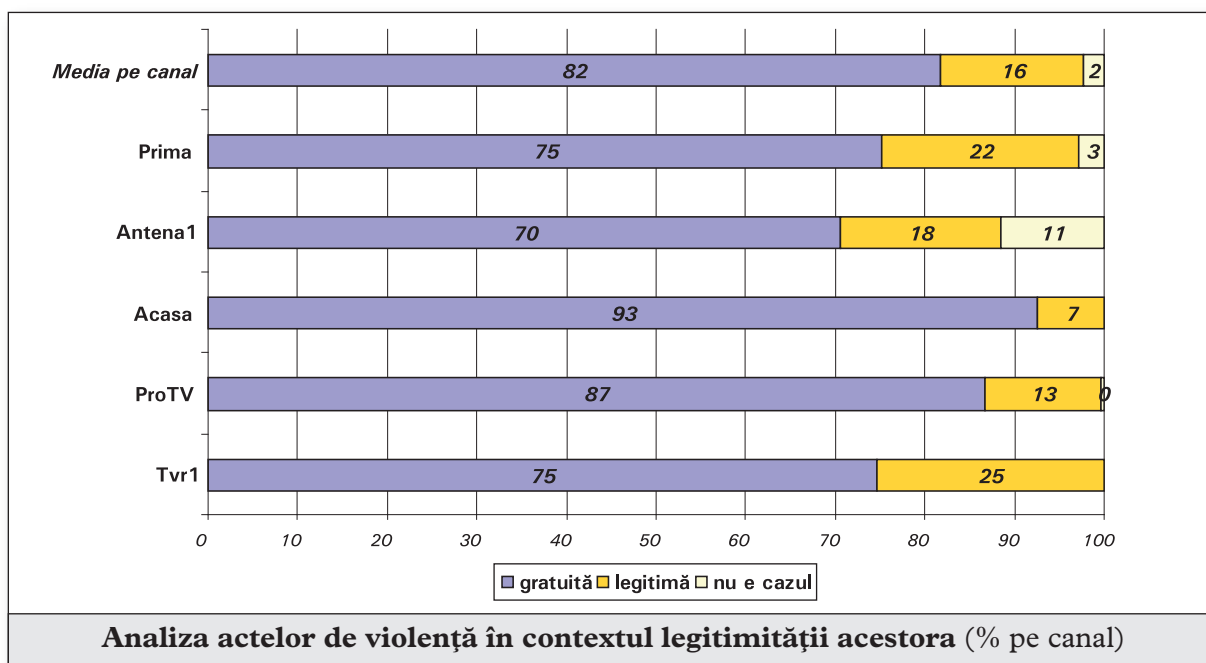
filmelor sunt „doar” răniți, etapă de moment, fără să avem conștiința urmărilor acestei stări, urmări traduse în spitalizare sau eventual handicap.

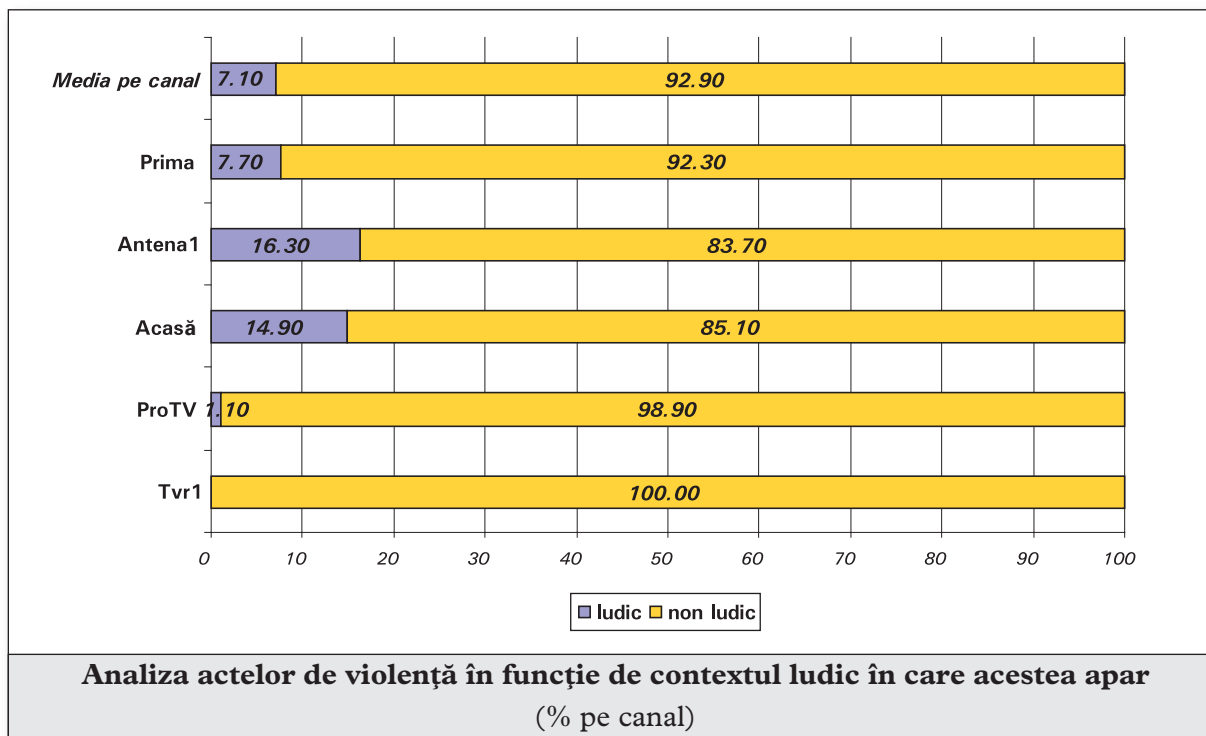
Dacă, pentru victimă, consecințele sunt, cât de cât, prezentate, consecințele pentru agresor sunt eclipsate cu totul în emisiunile ficționale. Ele fie nu există deloc, fie e posibil să existe dar nu sunt prezentate (împreună, aceste două situații reprezintă 90% din situații). Cel mai mult, sunt prezentate consecințele sociale pe care le suportă agresorul în urma gestului său (în 4% din cazuri). Consecințele legale pe care le suportă agresorul sunt prezentate în doar 3% din cazuri, ca și consecințele morale. Din nou amintim faptul că multe dintre acte sunt de tip verbal; la acestea, consecința pentru agresor poate fi mai degrabă de tip moral sau social decât legal. Sancționarea socială, pe lângă cea care ține de conștiința fiecăruia, sunt lucruri prea puțin prezente în emisiunile ficționale.

5.4. Analiza contextelor de semnificare a actelor de violență

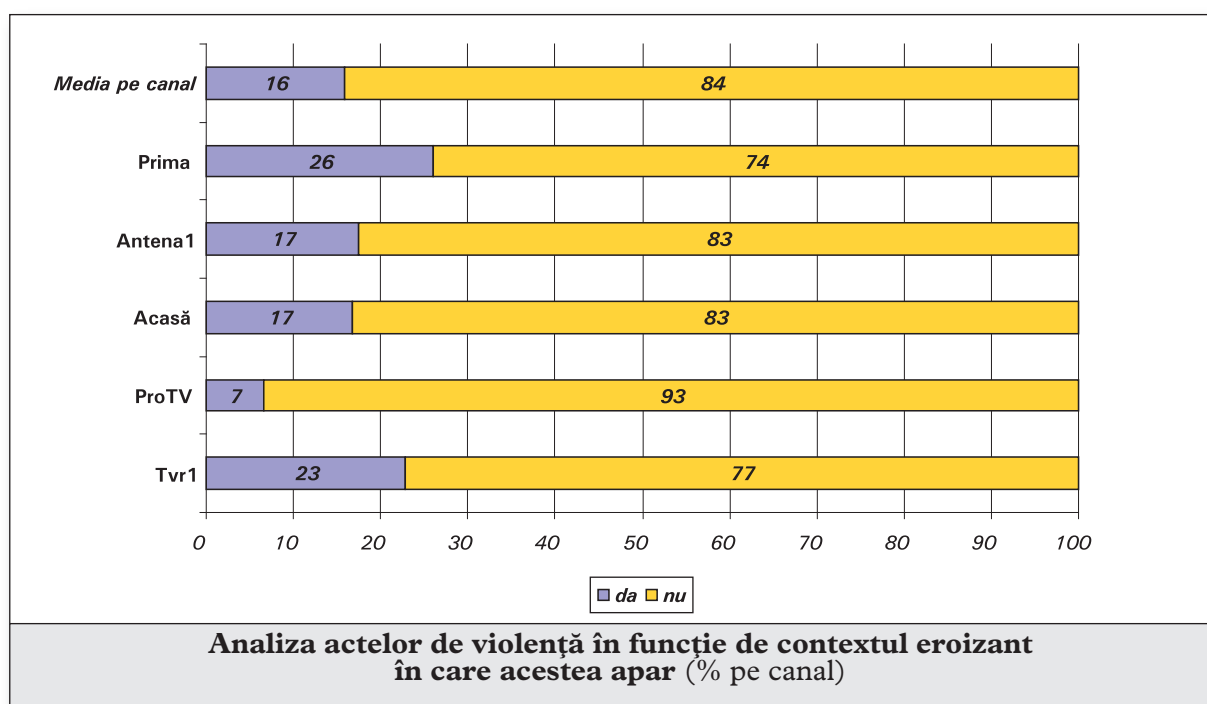
Primul context care a fost avut în vedere la analiza sub aspect calitativ a violenței (adică întrebându-se nu câtă este? ci cum este scenarizată-semnificată?) a fost contextul legitimității.

82% dintre actele de VF analizate au fost îndeplinite în context gratuit și doar 16% în context legitim. „Campion” al violenței gratuite este **AcasăTV** (cu 93% astfel de acte), în timp ce canalul public prezintă cea mai multă violență în context legitim.

Spre deosebire de DA, în care 35% din violență este prezentată în context ludic, pe canalele generaliste aceasta este doar în proporție de 7,1%. Cea mai multă violență ludică apare pe **Antena1** (26%) și cea mai puțină pe **ProTV** (7%).

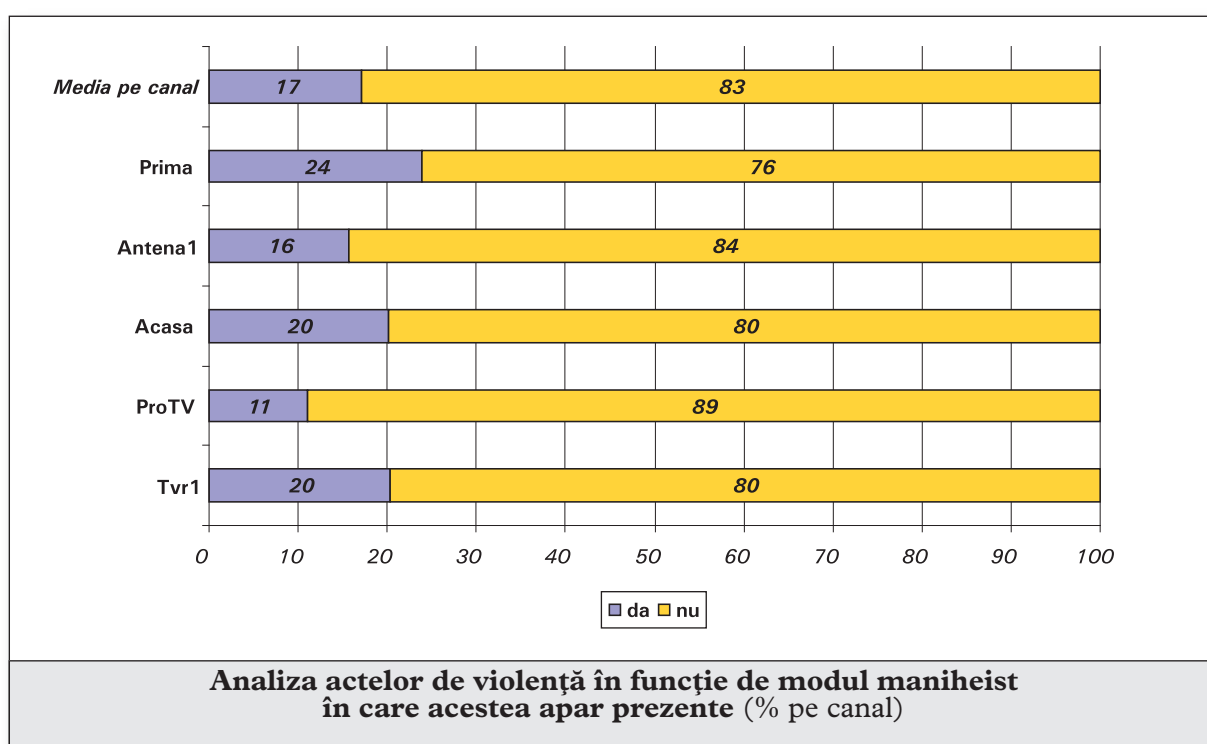
În ceea ce privește contextul eroizant în care pot fi scenarizate actele de violență, analiza lui s-a impus deoarece se consideră că prezența acestuia dă un aspect atractiv violenței. Totuși, nu e mai puțin adevărat că micul telespectator identifică aceste situații în logica arhetipală a luptei dintre bine și rău prin care are loc învățarea unor valori și a unor norme de comportament. Dacă însă, acest mod de a pune în scenă violența este „normal” în cazul basmelor sau a literaturii pentru copii, abundența lui în filmele hollywoodiene destinate unui „public larg” (mai ales în acele filme de serie B), devine puțin simplificatoare și chiar simplistă. Bref, prezența contextului eroizant face actele de violență ușor de înțeles pentru copil dar, în același timp, exacerbarea situațiilor de acest fel favorizează o viziune simplistă și maniheistă asupra realității și induce ideea că violența e singura soluție pentru problemele vieții, viață văzută întotdeauna în cheia valorilor antagonice: alb și negru, prieteni și dușmani³⁷, dragoste și ură³⁸, bine și rău etc.

Cercetarea ne-a relevat că foarte puține acte au loc, în programele care au constituit eșantionul nostru, în context eroizant (16%). Acest rezultat este de altfel corelat cu datele referitoare la rolul în acțiune al actorilor unde foarte mulți erau, așa cum am văzut, persoane neutre. În ceea ce privește variația pe canale a acestui indicator, cel mai mult este prezentată violența în acest context pe **PrimaTV** și **TVR1** și cel mai puțin pe **ProTV** (în care violența este, dacă putem spune așa, de tipul senzaționalismului banalizat prin prezentarea sa cotidiană).

Un indicator oarecum asemănător este cel al contextului maniheist în care au loc actele de violență. Deși are o zonă de suprapunere cu indicatorul precedent (prin faptul că scenarizarea de tip erou-antierou, specifică contextului eroizant, presupune că eroul acționează pozitiv și antieroul negativ, adică într-o manieră maniheistă, totuși, există și zone în care contextul maniheist este mai larg decât cel eroizant (cum ar fi cazul unui personaj reprezentat de omul comun, care chiar dacă nu are trăsături de erou, poate totuși să fie caracterizat doar prin trăsătura bunătății sau a răutății, astfel încât toate acțiunile sale să fie astfel amprentate). Acest mod de scenarizare este, din nou, simplificator și caracterizează operele ficționale fără profunzime, cu personaje fade și uneori caricaturale; de asemenea, dezvoltă în telespectatori o „lene” intelectuală și o incapacitate de a înțelege societatea sub unele aspecte ale ei mai puțin evidente.

³⁷ Dincolo de calitatea îndoielnică a liniilor melodice a manelelor (specie muzicală foarte gustată în societatea românească actuală), unul dintre motivele pentru care acestea sunt nocive este cel al promovării acelorași „ochelari” dihotomici de înțelegere a realității. Astfel, cuplul „prietenuș-duceșman” este un leit-motiv al acestor cântece.

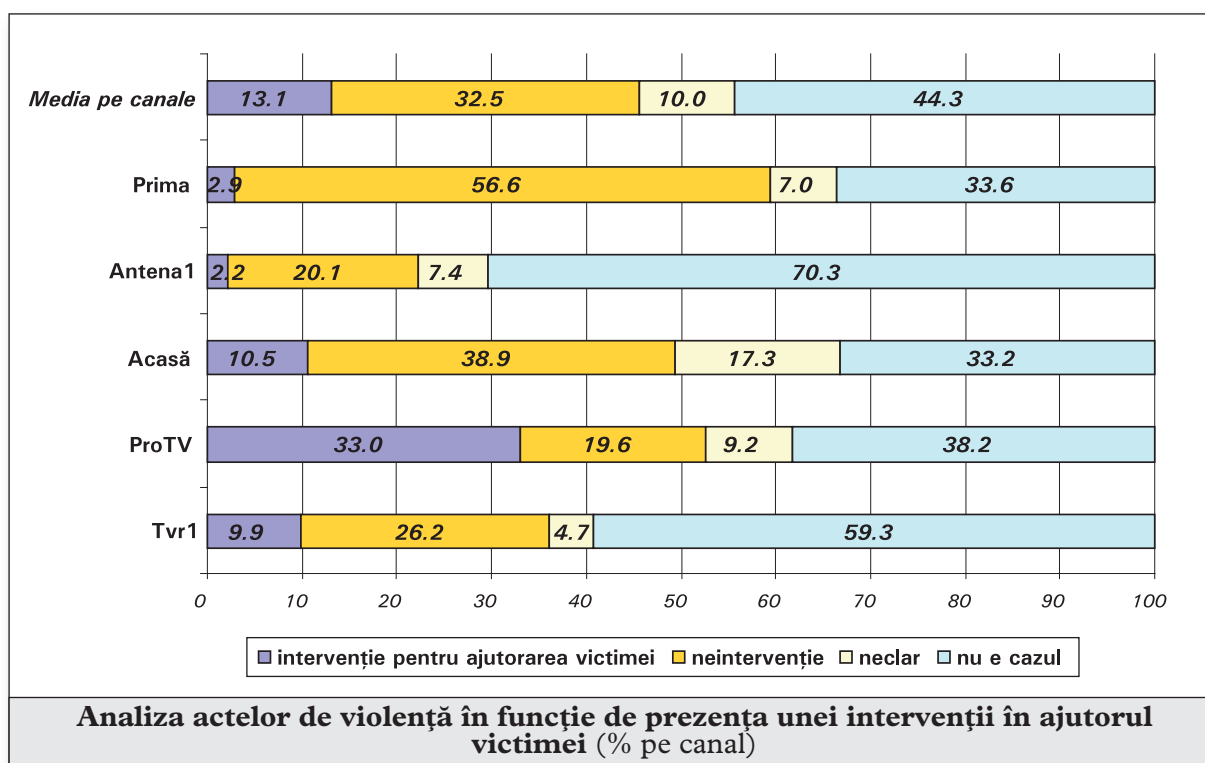
³⁸ Emoții primare care constituie pivoții telenovelor sud-americane.

Rezultatele arată că majoritatea (83%) actelor de violență ficțională nu apar într-un astfel de context maniheist. Totuși există unele canale pe care, în perioada analizată, au fost mai multe acte astfel scenarizate decât pe altele. Astfel, **PrimaTV** a avut cele mai multe acte prezentate în context maniheist (24%) și **ProTV**-ul cele mai puține (11%).

În fine, ultimul context analizat de noi este cel al intervenției pentru ajutorarea victimei. Prin aceasta am înțeles orice gest de intervenție, de la încercarea unui “al treilea” de a stopa conflictul și/sau de a ajuta victima să facă față unor atacatori, la ajutorul medical³⁹, psihologic, economic etc. dat unei persoane aflate în postură de victimă. Itemul este important deoarece, în contextul vocilor care vorbesc despre “alienarea” prin televiziune, o astfel de scenarizare care prezintă modele concrete de comportament civic și social (a lua atitudine, a ajuta pe cel aflat în dificultate, a încerca să contribui la restabilirea ordinii în spațiile comune și activarea aceluși spirit comunitar care este responsabil de anumite norme și valori sociale etc.) poate influența pozitiv, tot așa cum lipsa ei poate influența negativ, promovând nepăsarea, neimplicarea care duc la atomizarea socială și la creșterea sentimentului de insecuritate socială.

³⁹ Este interesant în ce măsură, acest act de ajutorare a semenului, act în general pus pe seama sentimentului de milă și credinței în umanitate, este de fapt un act cultural. Astfel, mult hulita nepăsare din occident, și mai ales din SUA, față de un om căzut pe stradă reprezintă de fapt o educare și o autoeducare de neintervenție într-un caz, posibil, medical fără cunoștințe de specialitate.

Rezultatele cercetării au arătat că, din totalul actelor de violență monitorizate, în jumătate dintre ele nu a fost prezentă niciun fel de intervenție pentru ajutorarea victimei, față de doar 18% dintre cazuri în care s-a semnalat o astfel de intervenție clară. În o pătrime dintre cazuri acest item nu a putut fi aplicat, iar în 9% dintre cazuri situația a fost incertă.

Analiza acestui item pe fiecare canal în parte ne relevă faptul că pe canalele **AcasăTV**, **PrimaTV** și **TVR1** apar cele mai multe intervenții pentru ajutorarea victimei (peste media per canal), corelat cu cele mai puține cazuri de neintervenție (la acest item, canalul public de televiziune se dovedește a fi cel mai „civic” cu doar 25% cazuri de neintervenție explicită). **ProTV**-ul și **Antena1** sunt, din contră, canalele cele mai „indiferente” la fenomenul violenței, prezentând, în programele lor ficționale, cele mai multe situații de neintervenție și cele mai puține situații de intervenție explicită.

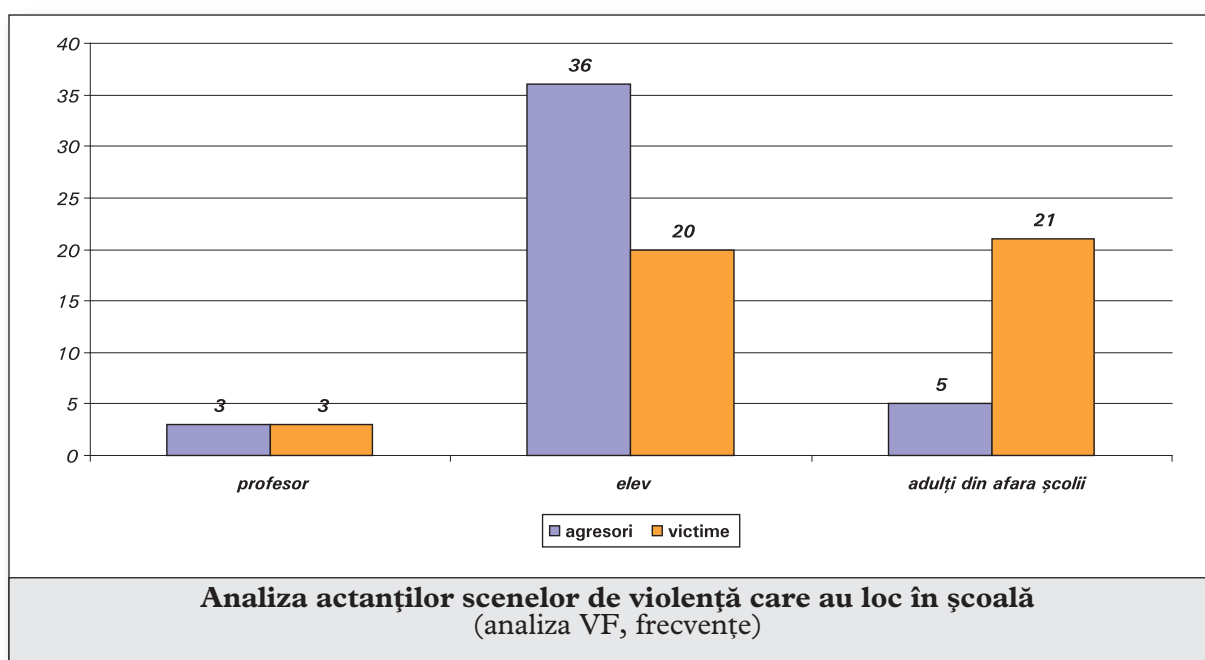
Astfel, și de această dată, prin analiza acestui item, lucrurile se „dezvăluie” prin relevarea complexității lor și nu a simplității lor. De la începutul analizei, **ProTV**-ul a părut un canal foarte violent, în comparație cu **PrimaTV**, sau cu **AcasăTV**, canale mai degrabă neviolente. Și totuși, analiza contextelor a evidențiat faptul că uneori, sub unele aspecte, violența promovată de **ProTV** nu este atât de nocivă ca cea de pe cele două canale. Pe de altă parte, au fost itemi ai analizei, cum este cel anterior, care ne-au relevat faptul că, dincolo de violența excedentară prezentată de aceste canale, există un potențial nociv de o formă mai subtilă care privește influențele culturale, pe termen lung. De aceea, ne reîntoarcem în final la ideea susținută, pe urmele lui Tisseron, la începutul capitoului, anume aceea a necesității înțelegerii nivelului exact pe care are loc, într-un anumit moment, analiza violenței și, mai mult, că înțelegerea fenomenului televizual și al locului său în societatea actuală nu poate să aibă loc decât printr-o analiză concertată a tuturor celor trei niveluri prezentate mai sus.

6.

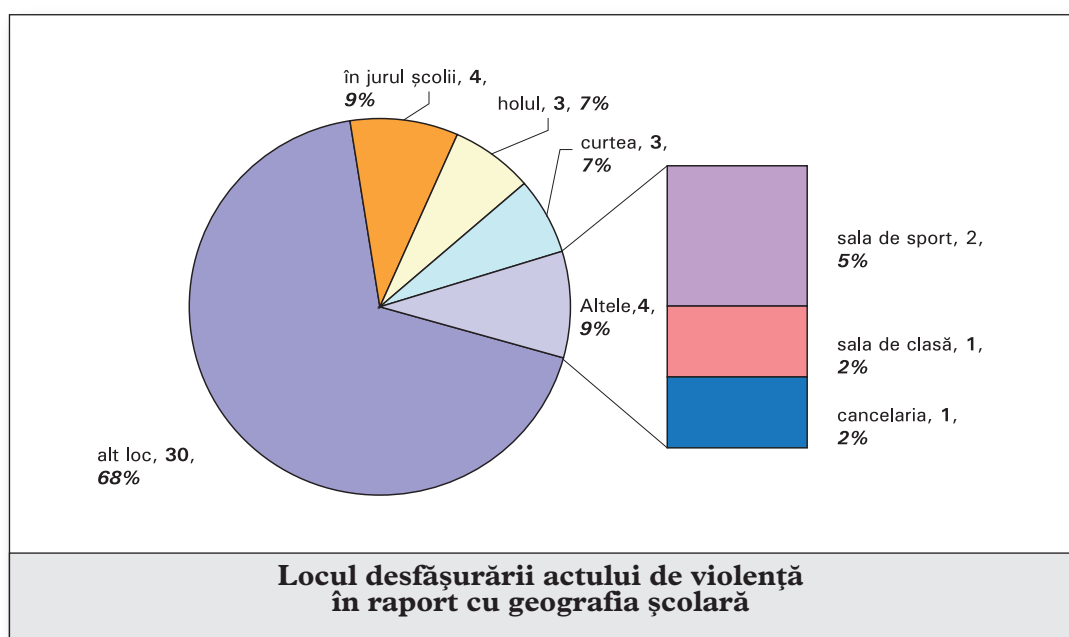
REPREZENTAREA ÎN FICȚIUNEA TELEVIZUALĂ A VIOLENȚEI ÎN ȘCOALĂ

Un loc aparte l-a ocupat problema reprezentării violenței din școală în operele ficționale (fie ele animate sau neanimate) prezente pe micile ecrane. Dat fiind că asemănarea situației copilului telespectator cu situația personajelor poate facilita efectul de imitare, aceste acte de violență suscită un interes deosebit în analiză. Itemii avuți în vedere au fost următorii:

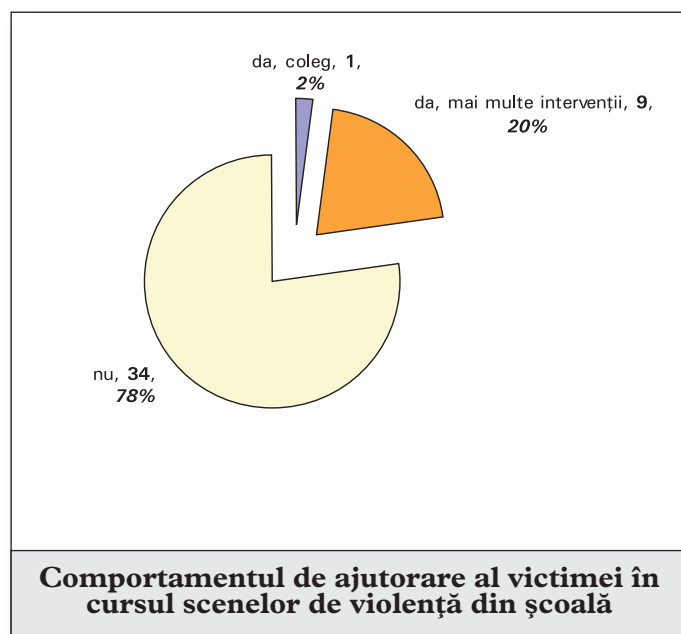
1. care sunt actanții (victime și agresori) și care este relația lor cu școala;
2. care este localizarea actelor de violență în raport cu geografia școlară;
3. există un gest de ajutorare a victimei din partea cuiva? Și dacă da, din partea cui?
4. naturalizează televiziunea gestul de a *difuza* violența? Cu alte cuvinte, cât de frecvent apare în filme difuzarea scenei violente folosind noile tehnologii de informare și comunicare?

În filmele analizate, au fost reperate 44 de situații de violență în școală. În cadrul acestora, numărul de agresori profesori a fost egal cu numărul de victime profesori, în timp ce elevii au fost mai mult agresori decât victime. Mai este de remarcat faptul că elevii sunt de douăsprezece ori mai numeroși decât profesorii în postură de agresori și doar de 7 ori mai numeroși în postură de victime. Atât în privința victimelor cât și a agresorilor, următorii (după elevi) ca pondere sunt adulții din afara școlii.

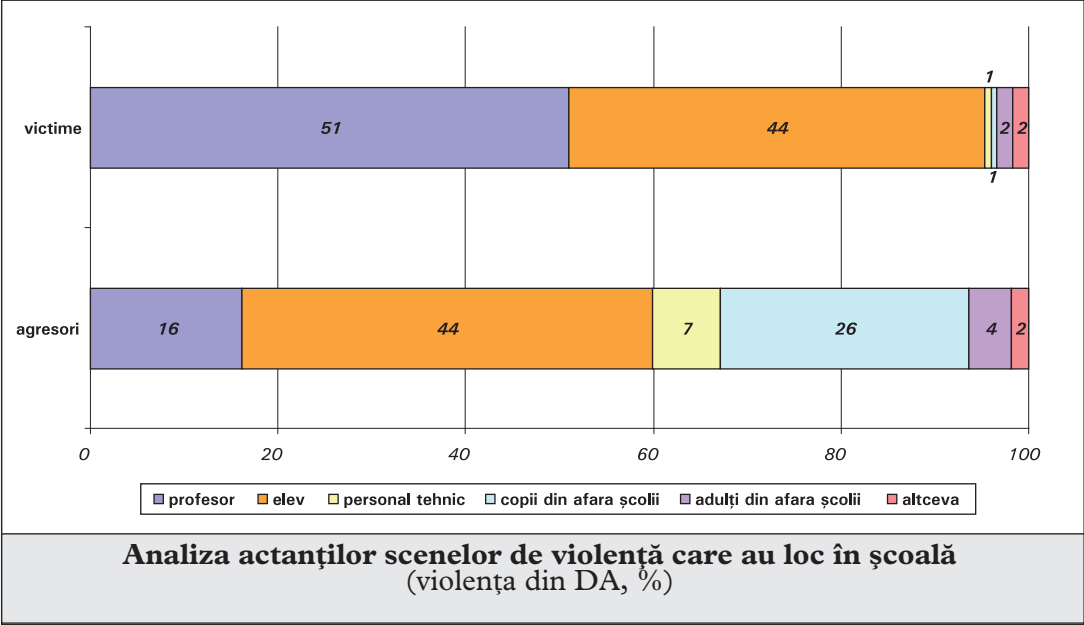
În raport cu “geografia școlară”, doar 14 acte se petrec într-un loc clar identificabil. Astfel, 4 acte au loc în jurul școlii, câte trei în holul și în curtea școlii, 2 în sala de sport.

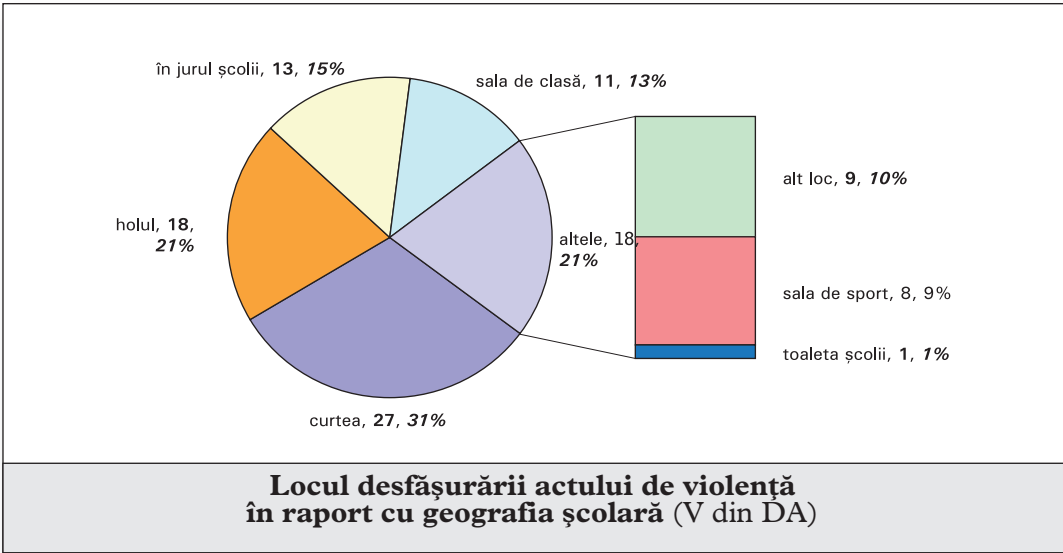
În cadrul violenței ce are ca «scenă» școala, norma este mai degrabă aceea a neintervenției, în 34 din cele 44 de acte (adică în 78%) neexistând intervenție pentru ajutorarea victimei. Totuși, în 9 cazuri, există chiar mai multe astfel de intervenții.

În desenele animate sau în filmele difuzate de cele trei canale pentru copii, au fost identificate 317 cazuri de agresori în școală și 298 de cazuri de victime în școală. Pentru a vedea, care este proporția, profesorilor și cea a elevilor, am folosit în graficul de mai jos reprezentarea în procente.

Astfel, dacă atât din rândul victimelor cât și din rândul agresorilor, procentul elevilor este constant (44%), în cazul profesorilor majoritatea apar în postură de victimă (51%) față de doar 16% în postură de agresor. Dincolo de „ghidușile”, uneori violente, făcute de copii, cărora le cad victime profesorii, acest mod de reprezentare majoritară a profesorului sub forma victimei ar trebui să facă loc unor reflecții despre locul și rolul profesorului (și, prin extindere a „modelului”) în societatea actuală. Deși există teorii care vorbesc despre copilărie ca despre o perioadă a „violenței naturale” totuși, faptul că trei sferturi (adică 44% elevi și 26% copii din afara școlii) dintre agresorii din actele de violență care apar în cadrul școlii **în ficțiunea pentru copii** sunt copii este un foarte nociv mod de scenarizare a violenței.

În ceea ce privește locul desfășurării actelor de violență în raport cu geografia școlară, se remarcă faptul este preferată curtea, ca loc semi-neutru, ambiguu (nici în școală, nici în afara ei), urmat de hol (din nou loc de „tranzitare”) și de spațiul imediat limitrof școlii în exteriorul acesteia.

În ceea ce privește comportamentul de ajutorare a victimei în cazul actelor de violență care au loc în școală, se remarcă majoritatea covârșitoare a situațiilor de neimplicare, de nonintervenție. Doar în 23% dintre cazuri apare ajutorarea victimei, după cum urmează: în 10% intervenția unui coleg și tot în 10% mai multe intervenții, cadrele didactice și forțele de ordine intervenind în cazuri aproape excepționale, adică în 2%, respectiv 1% din situații.

